

Φωτεινή Εγγλέζου

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

«Σκέφτομαι... Εκφράζομαι... Επικοινωνώ...»

(για μαθητές

των

Δ', Ε' και ΣΤ' Δημοτικού)

ΑΘΗΝΑ, 2018

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΛΛΑΔΑΣ (Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.)

Φωτεινή Εγγλέζου

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

«Σκέφτομαι... Εκφράζομαι... Επικοινωνώ...»

(για μαθητές

των

Δ', Ε' και ΣΤ' Δημοτικού)

Το υλικό διανέμεται δωρεάν σε όλες και όλους τις/τους εκπαιδευτικούς που ενδιαφέρονται να ασχοληθούν ενεργά στην τάξη

με την

Τέχνη του Λόγου

Αθήνα

2018

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.)

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
(Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.) - ΑΘΗΝΑ - 2018

Η Φωτεινή Εγγλέζου είναι Δρ Διδακτικής της Γλώσσας και Ρητορικής. Από το 2004 κύριο επιστημονικό αντικείμενο ενασχόλησής της, σε επίπεδο θεωρίας και πράξης, αποτελούν θέματα επιχειρηματολογίας, ρητορικής και επικοινωνίας. Είναι Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου στο ΠΕΚΕΣ Πειραιά και Καθηγήτρια-Σύμβουλος στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Επίσης, είναι πρόεδρος του Ινστιτούτου Ρητορικών και Επικοινωνιακών Σπουδών Ελλάδας (Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.).

Τηλέφωνο Επικοινωνίας: 6938 733766

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Πίνακας Περιεχομένων	4
	Πρόλογος	8
1.	Η επίσκεψη του παππού Αριστοτέλη	15
2.	Το καλωσόρισμα του επισκέπτη και οι κανόνες του παιχνιδιού	16
3.	Παιχνίδια γνωριμίας με το ακροατήριο-Φτιάχνοντας τη ρητορική ομάδα μας	19
3.1.	Η ακροστιχίδα του ονόματος	19
3.2.	Αν ήμουν γράμμα της αλφαβήτας	21
3.3.	Μιλώ για τα συνασιθήματα...	21
3.4.	Μιλώ για τον φόβο μου και τον νικώ	22
3.5.	Αγάπη για τα χρώματα	22
3.6.	Μαντεύεις την αλήθεια;	23
3.7.	Το μαγικό ραβδί	24
3.8.	Σαν ναυαγοί, σαν Ροβινσώνες	24
4.	Παιχνίδια Νοηματικής Ανάγνωσης	26
4.1.	Πώς θα διαβάσεις μεγαλόφωνα; Μερικοί κανόνες του παιχνιδιού	27
4.2.	Πώς χρησιμοποιείς τη φωνή σου; Μερικές οδηγίες ακόμα...	28
4.3.	Πώς διαβάζεις μια ιστορία μπροστά σε ακροατήριο;	30
4.4.	Τι προσέχεις όταν διαβάζεις μεγαλόφωνα;	31
4.5.	Με ποιο 'ύφος' θα διαβάσεις;	32
4.6.	Διαβάζοντας ένα ποίημα	34
5.	Παιχνίδια αυθόρμητου λόγου	42
5.1.	Η γυάλα με τις λέξεις	44
5.2.	Το κουτί με τις εικόνες	44
5.3.	Φαντάσου το αντίθετο	45
5.4.	Το παιχνίδι με τους αριθμούς	45

5.5.	Παροιμίες που γεννούν αυθόρμητες σκέψεις	46
5.6.	Τι θα συνέβαινε αν;	46
5.7.	Μίλα αυθόρμητα... σαν παιδί...	48
5.8.	Ας φτιάξουμε ιστορίες!	49
5.9.	Οι ειδήσεις των μικρών δημοσιογράφων	49
5.10.	Κυκλικές ιστορίες	50
5.11.	Το σακούλι με τις ιστορίες	50
5.12.	Ιστορίες της τυφλόμυγας	52
5.13.	Οι παραμυθοτράπουλες	53
5.14.	Η αρχή μιας ιστορίας	54
5.15.	Το τέλος μιας ιστορίας	54
5.16.	Κι άλλα θέματα αυθόρμητου λόγου	55
5.17.	Αυθόρμητοι διασκεδαστικοί διάλογοι	56
5.18.	Αυθόρμητοι ορισμοί εννοιών: πέρασμα στα παιχνίδια επιχειρηματολογίας	57
5.19.	Περιγραφικοί ορισμοί	62
5.20.	Δημιουργικοί ορισμοί	64
6.	Παιχνίδια επιχειρηματολογίας/αντιλογίας	67
6.1.	Γνωριμία με τα επιχειρήματα	68
6.2.	Γνωριμία με τα αντεπιχειρήματα	69
6.3.	Κάνουμε ένα ταξίδι στη χώρα των επιχειρημάτων	70
6.4.	Δίνω λόγους σχετικούς, επαρκείς και λογικούς και στηρίζω το επιχειρήματά μου	71
6.5.	Βρίσκω επιχειρήματα μέσα σε κείμενα	74
6.6.	Οι ράγες του τρένου - Οι αποδείξεις	77
6.7.	«Αυτό πιστεύω...λέω το γιατί»: Γνωριμία με την απλή μορφή επιχειρημάτων	77
6.8.	Μια άποψη και δυο λόγοι	78
6.9.	Το παιχνίδι της ανακριτικής καρέκλας	79
6.10.	Τα επιχειρήματα των ποιημάτων	80
6.11.	Με πόση «δύναμη» στηρίζεις τα επιχειρήματά	81

	σου;	
6.12.	«Αν... τότε...». Τα επιχειρήματα που βασίζονται σε υποθέσεις	82
6.13.	Κάνοντας συγκρίσεις: Τα επιχειρήματα της αντίθεσης	85
6.14.	Κάνοντας συγκρίσεις: Τα επιχειρήματα της ομοιότητας/αναλογίας	87
6.15.	Η σκυταλοδρομία των επιχειρημάτων	90
6.16.	Τα επιχειρήματα των παραμυθιών	91
6.17.	Τα επιχειρήματα των διαφημίσεων	92
6.18.	Τα επιχειρήματα της απολογίας και της κατηγορίας	94
6.19.	Τα επιχειρήματα του πολιτικού λόγου	95
6.19.1.	Οι εκλογές των ζώων	95
6.19.2.	Τις αγορεύειν βούλεται;	96
6.20.	Μην ξεχνάμε τα αντεπιχειρήματα	97
6.21.	Σέβομαι την άποψή σου...αλλά...	100
6.22.	Οι δυο όψεις του νομίσματος	102
6.23.	Η κολοκυθιά των επιχειρημάτων	103
6.24.	Επιχειρηματολογία και πειθώ	104
6.25.	Ανάμεσα σε δυο φωνές	105
6.26.	Υπόδυση ρόλων και πειθώ	106
6.27.	Ανάμεσα σε Θεούς και μυθικούς ήρωες: Ο διάδρομος της συνείδησης	108
6.28.	Επιχειρηματολογία και φιλοσοφία: Το κουβάρι των επιχειρημάτων	109
7.	Πολυδιάστατη σκέψη: Τα έξι σκεπτόμενα καπέλα του De Bono	110
8.	Η συζήτηση της γυάλας	114
9.	Τα παιχνίδια της αντιλογίας (debate)	116
9.1.	Τα υπέρ και τα κατά	117

9.2.	Σοκολατομαχίες	118
9.3.	Αγώνες τένις με... επιχειρήματα	119
9.4.	Η αντιλογία των τεσσάρων γωνιών	122
9.5.	Αγώνες αντιλογίας	124
9.6.	Κριτήρια αξιολόγησης (για δασκάλους)	129
	Υποσημειώσεις τέλους	132
	Ελληνική Βιβλιογραφία	136
	Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	137
	Παράρτημα Α΄ : Οι απαντήσεις των ασκήσεων	138

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο αυτό αποτελεί καρπό μιας μακρόχρονης προσωπικής πορείας και ενασχόλησης τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο με τη διδακτική της τέχνης του λόγου, δηλαδή της ρητορικής τέχνης και της σημαντικότερης έκφασής της, της επιχειρηματολογίας. Η καλλιέργεια της σκέψης και του προφορικού λόγου των μαθητών/τριών καθώς και η χρήση επιχειρημάτων αποτελούν, διαχρονικά, βασικές δεξιότητες ζωής για κάθε άνθρωπο. Είναι απαραίτητες και χρήσιμες τόσο στην προσωπική όσο και στην επαγγελματική ζωή. Αποτελούν δεξιότητες που βοηθούν να γνωρίσουμε και να κατανοήσουμε καλύτερα τον εαυτό μας αλλά και τον κόσμο, να επικοινωνήσουμε, να εκπληρώσουμε στόχους, να λύσουμε προβλήματα.

Για το λόγο αυτό, η καλλιέργεια των προφορικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών του Δημοτικού αποτελεί αναπόσπαστο
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
(Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.) - ΑΘΗΝΑ - 2018

κομμάτι των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών όλων των μαθημάτων. Η τέχνη του λόγου και η επιχειρηματολογία από τη φύση τους επιτυγχάνουν να ενεργοποιούν το άτομο στην ολότητά του: τη λογική, το συναίσθημα και το ήθος του αναφορικά με διάφορα ζητήματα της καθημερινής ζωής. Συνάμα, πετυχαίνουν να διαπερνούν και να ενοποιούν ποικίλα γνωστικά πεδία, αφού ο λόγος και το επιχείρημα βρίσκονται παντού: στο γλωσσικό μάθημα, στα εικαστικά μαθήματα, στις φυσικές επιστήμες και τα μαθηματικά, στην ιστορία, στην κοινωνική και πολιτική αγωγή... Κυρίως, η τέχνη του λόγου και το επιχείρημα βρίσκονται παντού στη ζωή. Στο σπίτι, στην οικογένεια, στην παρέα των φίλων, στα μαγαζιά, στις διαφημίσεις, στα κανάλια των τηλεοράσεων, στις ειδήσεις, στα δικαστήρια. Ξεδιπλώνονται στην επαγγελματική μας ζωή, στο χώρο της πολιτικής, του πολιτισμού, σε ολόκληρη την κοινωνία.

Γι' αυτό, στόχος του παρόντος εκπαιδευτικού υλικού είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες των Δ', Ε', και ΣΤ' τάξεων, στους οποίους απευθύνεται, κυρίως, το πρόγραμμα, να προσεγγίσουν σταδιακά και βιωματικά, ως επί το πλείστον, την τέχνη του Λόγου και της επιχειρηματολογίας μέσα από παιγνιώδεις δράσεις. Η εφαρμογή των δραστηριοτήτων, κατόπιν επιλογής των δασκάλων, μπορεί να γίνει στο πλαίσιο διαφορετικών μαθημάτων, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, και να καλλιεργήσει ποικίλους γραμματισμούς: α) το γλωσσικό, β) κειμενικό, γ) σχολικό, δ) κοινωνικό, ε) κριτικό και στ) επιχειρηματολογικό γραμματισμό. Στο πλαίσιο αυτών των δραστηριοτήτων, ο δάσκαλος αναλαμβάνει το ρόλο του καθοδηγητή, του συντονιστή, του μέντορα. Ο/Η δάσκαλος/α ενθαρρύνει τους μαθητές/τριες στην πορεία τους προς την ενεργό και διερευνητική μάθηση.

Ταυτόχρονα, τόσο οι μαθητές/τριες όσοι και οι δάσκαλοι/ες θα έρθουν σε επαφή με τις κύριες θεωρητικές έννοιες που σχετίζονται με τις παραπάνω μορφές λόγου και επικοινωνίας. Τα θεωρητικά στοιχεία παρουσιάζονται με απλότητα, παρέχονται είτε με τη μορφή αφήγησης είτε με πίνακες, σχέδια και εικόνες, ενώ, παράλληλα, εμβληματικά πρόσωπα της αρχαίας ελληνικής και λατινικής γραμματείας, που διαμόρφωσαν με το έργο τους την τέχνη της ρητορικής τέχνης, πλαισιώνουν τις δράσεις. Ο Αριστοτέλης, ο Πρωταγόρας, ο Κικέρων, ο Γοργίας, ο Δημοσθένης μετατρέπονται σε φιλικά πρόσωπα των μαθητών/τριών, και μοιράζονται μαζί τους παιχνίδια ρητορικής και επιχειρηματολογίας. Επίσης, μέσα από σύντομες και απλές ασκήσεις επιλογής, που προϋποθέτουν τη διάδραση και την καθοδήγηση των δασκάλων, οι μαθητές/τριες θα εξοικειωθούν με έννοιες που αφορούν τη γλώσσα του σώματος και της φωνής για τη μετάδοση μηνυμάτων αλλά και την παραγωγή επιχειρημάτων και αντεπιχειρημάτων.

Η ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού γίνεται σταδιακά, σε τρεις ενότητες. Η εκτέλεση των δραστηριοτήτων κάθε ενότητας συμβάλλει στην καλύτερη απόδοση των μαθητών/τριών στις δραστηριότητες της επόμενης ενότητας. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι στο πλαίσιο των βιωματικών δραστηριοτήτων/παιχνιδιών αξιοποιούνται λογοτεχνικά κείμενα, που προέρχονται είτε από τα ανθολόγια των μαθητών είτε από άλλα λογοτεχνικά βιβλία, καθώς και γνωστές τεχνικές από το χώρο της επικοινωνίας, του θεάτρου, της λογοτεχνίας, στο βαθμό που συμβάλλουν στο ξεδίπλωμα των προφορικών, επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών.

Ειδικότερα, οι αρχικές δραστηριότητες αποτελούν ασκήσεις γνωριμίας, που μπορούν να εφαρμοστούν στην τάξη κατά την αρχή της σχολικής χρονιάς ή/και στο ξεκίνημα της εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος. Συμβάλλουν στο «σπάσιμο του πάγου» και στο χτίσιμο μιας ομάδας, αφού η συνεργασία και η αλληλεπίδραση των μαθητών/τριών αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Στη συνέχεια, οι προφορικές, επικοινωνιακές και επιχειρηματολογικές δεξιότητες των μαθητών/τριών καλλιεργούνται μέσα από τρεις ενότητες δραστηριοτήτων: α) τα παιχνίδια νοηματικής ανάγνωσης, β) τα παιχνίδια αυθόρμητου λόγου και γ) τα παιχνίδια επιχειρηματολογίας/αντιλογίας.

Τα παιχνίδια νοηματικής ανάγνωσης αποτελούν το πρώτο σκαλοπάτι για την καλλιέργεια των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών. Δίνουν μια πρώτη εμπειρία δημόσιας έκθεσης. Μέσα από τη μεγαλόφωνη, νοηματική ανάγνωση μπροστά σε ακροατήριο (δάρκειας 2'-3'), οι μαθητές/τριες καλούνται να ανασύρουν έργα της ελληνικής ή ξένης γραμματείας (λογοτεχνικά, θεατρικά, φιλοσοφικά κ.ά.) και να τους δώσουν «ζωή». Καλούνται να μεταφέρουν με τη στάση του σώματος και τη φωνή τους τα μηνύματα, τα νοήματα και τα συναισθήματα που το έργο κρύβει μέσα του, στο πλαίσιο μιας μοναδικής και ανεπανάληπτης ανάγνωσης.

Τα παιχνίδια του αυθόρμητου λόγου έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τους/τις μαθητές/τριες να καλλιεργήσουν τη γρήγορη σκέψη και την παραγωγή προφορικού λόγου, σύντομης χρονικής διάρκειας (1'-2'), όταν δέχονται λεκτικά και οπτικά ερεθίσματα. Στο πλαίσιο αυτό, ο

σύντομος, αυτοσχέδιος λόγος των μαθητών/τριών είναι σκόπιμο να διέπεται από κειμενικές αρχές, όπως της συνοχής και της συνεκτικότητας ιδεών, πλούσιο λεξιλόγιο, σωστή γραμματική και συντακτική χρήση της γλώσσας, ενώ, ταυτόχρονα, να είναι ευφάνταστος και πρωτότυπος. Η φαντασία, το χιούμορ, η δημιουργική σκέψη είναι σημαντικά στοιχεία για την επιτυχημένη παραγωγή αυθόρμητου λόγου, αφού βοηθούν στη δημιουργία προφορικών κειμένων που σαγηνεύουν το ακροατήριο. Επίσης, η παραγωγή ποικίλων μορφών ορισμών στο πλαίσιο του αυθόρμητου λόγου, βοηθά ταυτόχρονα τους/τις μαθητές/τριες στην εξοικείωση με το επιχειρηματολογικό σχήμα του ορισμού, που θα φανεί στη συνέχεια χρήσιμο κατά τη διεξαγωγή αντιλογιών.

Τα παιχνίδια της επιχειρηματολογίας/αντιλογίας αποτελούν το τελευταίο σκαλοπάτι στην καλλιέργεια των προφορικών, επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών και είναι περισσότερο απαιτητικά. Προϋποθέτουν σύνθετες γλωσσικές, συλλογιστικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, αφού προϋποθέτουν, κυρίως, τη διάδραση με έναν ή περισσότερους συνομιλητές. Για το λόγο αυτό, μέσα από το εκπαιδευτικό υλικό οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται αρχικά με την έννοια του επιχειρήματος και της επιχειρηματολογίας, ως μέσο πειθούς, της σύνδεσης διαδοχικών επιχειρημάτων, της αναγνώρισης και παραγωγής ποικίλων ειδών επιχειρημάτων (ψυχολογικά, με αιτιολόγηση, ομοιότητα / αναλογία, αντίθεση, υπόθεση) και στη συνέχεια εισάγονται σταδιακά στην έννοια του αντεπιχειρήματος και της ανασκευής μέσα από ποικίλες διαδραστικές τεχνικές αναφορικά με θέματα που αγγίζουν τα ενδιαφέροντα και την καθημερινότητα των μαθητών/τριών.

Ταυτόχρονα, οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με τη χρήση του επιχειρηματολογικού λόγου σε ποικίλα επικοινωνιακά πλαίσια (της διαφήμισης, της πολιτικής, των δικαστηρίων, της φιλοσοφίας κ.ά.). Επίσης, οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με διάφορες τεχνικές συζήτησης, διαλόγου και ανταλλαγής απόψεων (η συζήτηση της γυάλας, η αντιλογία των τεσσάρων γωνιών κ.ά.), για να οδηγηθούν, στο τέλος, στη διεξαγωγή αγώνων αντιλογίας, σε επίπεδο αντίστοιχο της ηλικίας και των ικανοτήτων τους. Τα κριτήρια των αγώνων αντιλογίας απευθύνονται, αποκλειστικά, στους δασκάλους, ώστε να γνωρίζουν καλύτερα πώς να κατευθύνουν τη δράση των μαθητών/τριών.

Τέλος, το εκπαιδευτικό υλικό παρέχει πλήθος προτεινόμενων ενδεικτικών θεμάτων που έχουν στόχο να πυροδοτήσουν τη σκέψη και το λόγο των μαθητών/τριών. Τα θέματα δεν είναι απαραίτητο να εξαντληθούν στο σύνολό τους. Ο δάσκαλος/η δασκάλα επιλέγει αυτό/α που κρίνει πως ταιριάζουν κάθε φορά στα ενδιαφέροντα, την ηλικία και τις δεξιότητες των μαθητών/τριών της τάξης του/της, ενώ μπορεί και να τα εμπλουτίσει με πρόσθετο υλικό που, πιθανόν, θα δημιουργήσει ο ίδιος/ίδια.

Κλείνοντας τον πρόλογο δεν μένει να παρά να ευχηθούμε το παρόν εκπαιδευτικό υλικό να συμβάλει στη διαμόρφωση κριτικά σκεπτόμενων ανθρώπων, καταναλωτών, επαγγελματιών, πολιτών. Η ενασχόληση με την Τέχνη του Λόγου ή ρητορική τέχνη διευρύνει τις προσλαμβάνουσες των ατόμων σε ποικίλα πεδία και συμβάλλει στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων. Η δύναμη του λόγου, ως σκέψη και ομιλία, είναι ανέκαθεν η μόνη ανθρώπινη δύναμη για την αντιμετώπιση όλων των προβλημάτων της ζωής και τη διαμόρφωση μιας καλύτερης μελλοντικής κοινωνίας.

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

«Σκέφτομαι... Εκφράζομαι... Επικοινωνώ...»

1. Η επίσκεψη του παππού Αριστοτέλη

(Αριστοτέλης, 384-322π.Χ)

Γεια σας, αγαπημένα μου παιδιά!!!

Έλαβα την πρόσκλησή σας κι έφτασα γεμάτος χαρά και περιέργεια! Για όσες και όσους δεν με γνωρίζετε, επιτρέψτε μου να συστηθώ. Είμαι ο παππούς Αριστοτέλης. Αν θυμάμαι καλά, γιατί πέρασαν πολλά χρόνια από τότε, γεννήθηκα το 384 π.Χ. στα Στάγειρα της Χαλκιδικής. Για το λόγο αυτό με φώναζαν και Σταγειρίτη.

Όπως καταλάβατε, έζησα στην Ελλάδα στα αρχαία χρόνια. Είχα ένα σπουδαίο δάσκαλο: τον μεγάλο φιλόσοφο Πλάτωνα. Κοντά του απέκτησα πολλές γνώσεις. Έγινα φιλόσοφος και επιστήμονας. Με θεωρούν ακόμα σπουδαίο φιλόσοφο και οι εγκυκλοπαίδειες λένε ότι κάθε επιστήμονας μου χρωστάει και κάτι¹... Υπερβολές!

Δεν σας κρύβω ότι ξαφνιάστηκα σαν έλαβα την πρόσκλησή σας. Με προσκαλέσατε μαζί με τις δασκάλες και τους δασκάλους σας, για να μου παρουσιάσετε τα παιχνίδια ρητορικής τέχνης που παίζετε στο σχολείο. Χαίρομαι πολύ! Μάλλον μάθατε ότι, όταν ήμουν νέος, είχα γράψει ένα ολόκληρο βιβλίο για τη ρητορική τέχνη, δηλαδή για την τέχνη του λόγου! Είναι η τέχνη που μας μαθαίνει να σκεφτόμαστε αλλά και να μιλάμε με νόημα και χάρη.

Έμαθα ότι έχετε καλέσει κι άλλους σπουδαίους δασκάλους της ρητορικής. Είμαι πρόθυμος να συμμετέχω στα παιχνίδια σας. Ας αφήσω, λοιπόν, τα πολλά λόγια και... ας παίξουμε!

2. Το καλωσόρισμα του επισκέπτη και οι κανόνες του παιχνιδιού

Παππού Αριστοτέλη, καλωσόρισες!

Πράγματι, εδώ, στο σχολείο μας, έχουμε ξεκινήσει να παίζουμε παιχνίδια με τις σκέψεις, τις λέξεις και τα επιχειρήματα, δηλαδή με τη ρητορική τέχνη. Έχουμε μάθει ότι **ΛΟΓΟΣ** είναι η

σκέψη, η ομιλία και η λογική. Γι' αυτό σκεφτόμαστε και μιλάμε! Προσπαθούμε να μιλήσουμε με νόημα και χάρη! Και να σκεφτόμαστε λογικά! Με άλλα λόγια, προσπαθούμε να ακολουθήσουμε τα βήματά σου!

Βέβαια, στα παιχνίδια μας δεν αρκεί μόνο η **Λογική!** Με τα λόγια μας ξέρουμε ότι μπορούμε να κάνουμε όσους μας ακούν να νιώσουν διάφορα συναισθήματα: χαρά, λύπη, φόβο, συγκίνηση... με τα λόγια μας μπορούμε να κάνουμε τους συμμαθητές μας να γελάσουν ή να κλάψουν, να χαρούν ή να πονέσουν. Στην εποχή σου, μιλούσες για **Πάθος**. Ξέρουμε ότι τα συναισθήματα είναι σημαντικά για όλους τους ανθρώπους. Για το λόγο αυτό δεν το παρακάνουμε... γιατί τα συναισθήματα των ανθρώπων οφείλουμε να τα πλησιάζουμε με σεβασμό.

Έτσι, δείχνουμε και το **Ήθος** μας, τον χαρακτήρα μας! Οι δάσκαλοί μας λένε ότι από τον τρόπο που μιλάμε, όσοι μας ακούνε μπορούν να καταλάβουν ποιοι είμαστε, τι σκεφτόμαστε και τι επιθυμούμε. Έτσι, λένε, ότι μαθαίνουμε κι εμείς τον εαυτό μας.

Όμως, τα παιχνίδια μας έχουν και μερικούς ακόμα κανόνες!

Χρειαζόμαστε μπόλικη φαντασία και χιούμορ! Και γνώσεις! Καθαρή φωνή! Σωστή στάση του σώματος! Δυνατές ανάσες! Θάρρος! Και να κοιτάμε όσους μας ακούν στα μάτια!

Οι δάσκαλοί μας επιμένουν σε όλα αυτά, γιατί ξέρουν πόσο χρήσιμα θα μας φανούν στο μέλλον. Λένε ότι η σωστή χρήση του λόγου είναι αναγκαίο εργαλείο για την επιβίωση, για τη ζωή, για να επηρεάζουμε τις πράξεις των άλλων προς το καλό, για να πετύχουμε ωφέλιμα πράγματα για εμάς τους ίδιους, τις οικογένειές μας, την κοινωνία, την ανθρωπότητα...

Μας λένε ακόμα ότι, αν μάθουμε όχι μόνο να μιλάμε αλλά και να ακούμε τους άλλους ομιλητές, θα κερδίσουμε κι άλλα οφέλη. Δεν θα μας κοροϊδεύουν εύκολα και ούτε θα πιστεύουμε το καθετί που θα μας λένε. Δεν θα παρασυρόμαστε από όμορφα λόγια που δεν γίνονται έργα. Θα μάθουμε να κρίνουμε.

Ποιος το ξέρει; Το μέλλον θα το δείξει... Προς το παρόν, εμείς, ως παιδιά, ξέρουμε ότι χαιρόμαστε να ακούμε τους συνομιλητές μας, να βρίσκουμε νέες ιδέες, να λέμε την άποψή μας αλλά και να ανταλλάσσουμε επιχειρήματα, να εκφραζόμαστε με θάρρος, να βάζουμε τις σκέψεις μας σε μια σειρά, ώστε να γινόμαστε κατανοητοί! Μας νοιάζει πώς θα εκφράσουμε σωστά και με το ανάλογο ύφος όσα έχουμε στο μυαλό μας. Και τι παράξενο!!! Μέσα από όλα αυτά... διασκεδάζουμε... Είναι πολύ ενδιαφέρον να ανακαλύπτουμε τον εαυτό μας αλλά και τους συμμαθητές μας μέσα από τις σκέψεις και τα λόγια τους!!!

Ο αρχαίος φιλόσοφος Σωκράτης είχε μιλήσει για ψυχαγωγία μέσα από τις λέξεις, ενώ, πολύ παλιά, αυτά τα παιχνίδια τα έλεγαν **προγυμνάσματα**ⁱⁱ. Όμως, εμείς, δεν πολυ-καταλαβαίνουμε αυτές τις έννοιες. Γι' αυτό επιμένουμε και σε προσκαλούμε να παίξουμε **παιχνίδια ρητορικής τέχνης!!!**

Α. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ ΜΕ ΤΟ "ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ"

(Φτιάχνουμε τη ρητορική ομάδα μας)

3. Παιχνίδια γνωριμίας με το “ακροατήριο”- Φτιάχνουμε τη ρητορική ομάδα μας

Τα πρόσωπα που μας ακούνε όταν μιλάμε, αποτελούν το ακροατήριό μας. Το ακροατήριο των δασκάλων μας είμαστε εμείς, οι μαθητές και οι μαθήτριες. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε το ακροατήριό μας και να μας γνωρίζουν, ώστε η επικοινωνία μας να πετύχει! Αυτό έκαναν και οι ρήτορες. Για να μεταφέρουν τα μηνύματά τους και να για να πείσουν το ακροατήριό τους χρησιμοποιούσαν τη λογική, τις λέξεις και τα συναισθήματα. Παρουσίαζαν στο ακροατήριο το ήθος τους, το ποιοι ήταν και το τι πίστευαν.

Ας γνωριστούμε λοιπόν!!! Κι ας φτιάξουμε τη ρητορική ομάδα μας παίζοντας παιχνίδια που σπάνε τον πάγο (ice-breakersⁱⁱⁱ)!

3.1. Η ακροστιχίδα του ονόματος...

Με το πρώτο μας παιχνίδι θα γνωριστούμε. Με τα αρχικά γράμματα του ονόματός σου μπορείς να φτιάξεις μια ενδιαφέρουσα ακροστιχίδα για το άτομό σου, αν χρησιμοποιήσεις λέξεις (επίθετα, ρήματα, ουσιαστικά), εκφράσεις ή προτάσεις, που φανερώνουν κάτι για σένα (προτερήματα, ελαττώματα, προτιμήσεις, αγαπημένες ασχολίες, φυτά, ζώα κ.ά.). Για παράδειγμα:

Παιχνιδιάρης

Νιώθω

Έξυπνος

Τραγουδώ

Ταπεινός

Ισομοιράζω

Ρητορικός

Νοιάζομαι

Όμορφος

Αγαπώ

Στοχαστικός

Μου αρέσει να μοιράζομαι σκέψεις με τους συμμαθητές μου.

Απορώ με πολλά πράγματα γύρω μου.

Ρωτώ συνέχεια για να μαθαίνω νέα πράγματα.

Ακούω τους συνομιλητές μου με προσοχή.

Ας δοκιμάσεις να κάνεις το ίδιο!!!

(Πιθανόν να χρειαστείς ένα κομμάτι χαρτί κι ένα μολύβι, για να κρατήσεις τις σημειώσεις σου...)

A large empty rounded rectangle with a black border, intended for the student to write their notes.

3.2. Αν ήμουν ένα γράμμα της αλφαβήτας...

Κάθε γράμμα της αλφαβήτας ανοίγει την πόρτα σε μια σειρά λέξεων που είναι σημαντικές, καθώς δηλώνουν έννοιες, ιδέες, συναισθήματα, ενέργειες που εκφράζουν τον καθένα. Για παράδειγμα:

Αν ήμουν ένα γράμμα της αλφαβήτας, θα ήθελα να είμαι το Α, γιατί με αυτό ξεκινάει η Αγάπη. Όλοι ξέρουμε πως με την αγάπη λύνονται όλα τα προβλήματα και ομορφαίνει η ζωή.

Εσύ, ποιο γράμμα της αλφαβήτας θα ήθελες να ήσουν και γιατί;

3.3. Μιλώ για τα συναισθήματα...

Οι άνθρωποι δεν έχουν μόνο λογική αλλά και συναισθήματα. Και οι καλοί ρήτορες το ξέρουν αυτό. Αναγνωρίζουν τα συναισθήματά τους, τα εκφράζουν με θάρρος, εξηγούν πού οφείλονται, αλλά δεν ελέγχονται από αυτά. Για παράδειγμα:

Φοβάμαι όταν ακούω δυνατές φωνές, γιατί αισθάνομαι ότι κάτι έκανα λάθος και κάποιος με μαλώνει γι' αυτό.

Μπορείς κι εσύ να πεις πότε **χαίρεσαι, λυπάσαι, απογοητεύεσαι, πικραίνεσαι, θυμώνεις, εξοργίζεσαι, ενθουσιάζεσαι, απογοητεύεσαι, νιώθεις περιφρόνηση, δυσαρέσκεια, έκπληξη, συμπόνια** ή/και άλλα συναισθήματα και να εξηγήσεις το γιατί;

3.4. Μιλώ για τον φόβο μου και τον νικώ...

Κάθε παιδί γράφει σε ένα μικρό φύλλο χαρτί από ένα φόβο που έχει (π.χ. φόβο για το σκοτάδι, φόβο μην με κοροϊδέψουν κ.ά.). Η δασκάλα / ο δάσκαλος συγκεντρώνει όλα τα χαρτιά σε ένα καπέλο. Ανακατεύει τα χαρτάκια. Στη συνέχεια, ένας-ένας μαθητής που σηκώνει χέρι, διαλέγει στην τύχη ένα χαρτάκι από το καπέλο και προσπαθεί να εξηγήσει στα υπόλοιπα παιδιά, τι είναι αυτό που προκαλεί τον φόβο του ανώνυμου συμμαθητή/τριας ή/και να περιγράψει πώς αισθάνεται όποιος/α έχει αυτόν το φόβο. (Η άσκηση αυτή καλλιεργεί την ενσυναίσθηση^{iv}).

3.5. Αγάπη για τα χρώματα

Στις τέσσερις γωνίες της τάξης (ή σε τέσσερις ομάδες θρανίων) τοποθετούνται 4 χρωματιστά χαρτόνια (π.χ. γαλάζιο, πράσινο, κίτρινο, κόκκινο). Η δασκάλα / ο

δάσκαλος ζητάει από τις/τους μαθήτριες/μαθητές να μοιραστούν στις ομάδες ανάλογα με το χρώμα της προτίμησής τους. Αφού σχηματιστούν οι ομάδες, ζητάμε από τους μαθητές κάθε ομάδες να μιλήσουν μεταξύ τους και να βρουν τέσσερις τουλάχιστον λόγους για τους οποίους επέλεξαν αυτό το χρώμα. Η παρουσίαση των λόγων μπορεί να γίνει από ένα ή δύο παιδιά της ομάδας.

Για παράδειγμα: *«Διαλέξαμε το πράσινο χρώμα, γιατί μας θυμίζει το χρώμα της φύσης και του δάσους. Επίσης, για πολλούς από εμάς το πράσινο χρώμα θυμίζει την αγαπημένη μας ομάδα, τον Παναθηναϊκό. Ένας ακόμα λόγος... (εδώ, οι δασκάλες/οι μπορούν να εισαγάγουν τους μαθητές στη σημασία της χρήσης των συνδετικών κειμενικών δεικτών, όπως: επίσης, ένας ακόμα λόγος, επιπλέον, επιπρόσθετα κ.ά. με στόχο να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία της σύνδεσης και της αλληλουχίας των ιδεών τους).*

3.6. Μαντεύεις την αλήθεια;^v

Ζητάμε από τα παιδιά να γράψουν σε ένα κομμάτι χαρτί και στη συνέχεια να παρουσιάσουν στους συμμαθητές τους μερικά γεγονότα από την προσωπική τους ζωή. Δυο από αυτά πρέπει να είναι ψεύτικα και ένα μόνο αληθινό. Οι υπόλοιπες/οι συμμαθήτριες/τές της τάξης, που αποτελούν το ακροατήριο, προσπαθούν να μαντέψουν τη μία και μοναδική αλήθεια.

3.7. Το μαγικό ραβδί^{vi}

Διατυπώνεται από τη δασκάλα / δάσκαλο η ακόλουθη πρόταση στους μαθητές: Έχεις βρει ένα μαγικό ραβδί που σου επιτρέπει για τρεις εβδομάδες να κάνεις όσες αλλαγές θέλεις στη ζωή σου. Επομένως:

- Τι θα άλλαζες στον εαυτό σου; και γιατί;
- Τι θα άλλαζες στο δωμάτιό σου; και γιατί;
- Τι θα άλλαζες στο σπίτι σου; και γιατί;
- Τι θα άλλαζες στο σχολείο σου; και γιατί;
- Τι θα άλλαζες στον κόσμο; και γιατί; κ.ά.

Όταν ένας μαθητής / τρια έχει αναφέρει μια αλλαγή τότε αυτή έχει γίνει και, επομένως, δεν μπορεί να την επαναλάβει κάποιος άλλος / άλλη μαθητής / μαθήτρια.

3.8. Σαν ναυαγοί, σαν Ροβινσώνες

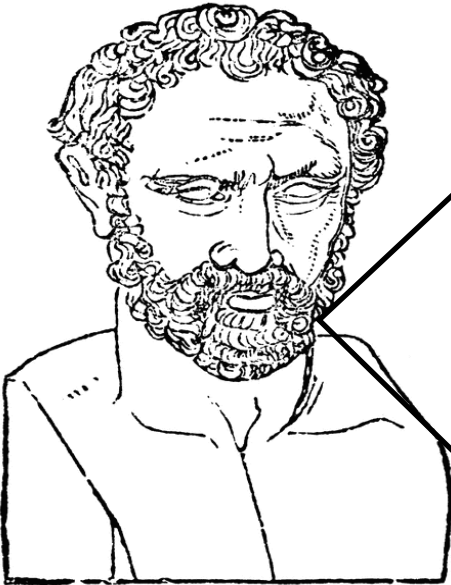
Οι μαθητές είναι χωρισμένοι σε ομάδες των πέντε ατόμων. Η δασκάλα/ο δάσκαλος τους αφηγείται την ακόλουθη ιστορία: *Βρίσκεστε ναυαγοί σε ένα νησί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ποια θα είναι τα πέντε αντικείμενα που θα διαλέγατε να έχετε μαζί σας και γιατί;*

Β. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

4. Παιχνίδια νοηματικής ανάγνωσης

Δημοσθένης (384-322π.Χ.)

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- Ξέρεις ότι ήδη από την αρχαιότητα ότι οι πινακίδες προορίζονταν, κυρίως, για μεγαλόφωνη ανάγνωση^{vii};

- Ξέρεις ότι τον 18^ο αιώνα στην Αγγλία έδιναν πολύ μεγάλη αξία στη διδασκαλία της ρητορικής: Έτσι, δημιουργήθηκε το «κίνημα της ευγλωτίας¹». Ο Τόμας Σέρινταν^{viii} (Thomas Sheridan), ηθοποιός και δάσκαλος της Ρητορικής από την Ιρλανδία έδινε πολύ μεγάλη σημασία στη μεγαλόφωνη ανάγνωση. Πίστευε ότι ήταν το πρώτο σκαλοπάτι στη διδασκαλία της ρητορικής και στην καλλιέργεια της **δημόσιας ομιλίας²**.

Με λένε Δημοσθένη Δημοσθένους. Κουράστηκα πολύ, πάρα πολύ για να γίνω ρήτορας στην αρχαία Ελλάδα. Είχα μεγάλο πρόβλημα με την άρθρωσή μου. Φαντάσου ότι μέχρι βότσαλα έβαζα στο στόμα, για να μάθω να μιλάω καθαρά. Βλέπεις, ήξερα ότι η απόδοση των νοημάτων είναι πολύ σημαντική!

Ευτυχώς, εσύ έχεις καθαρή άρθρωση! Με μερικές ασκήσεις ανάγνωσης θα πετύχεις γρήγορα να χρησιμοποιείς σωστά τη φωνή σου, να χρησιμοποιείς τα σημεία στίξης, να κάνεις παύσεις, να εκφράζεσαι με το ύφος που επιθυμείς και, φυσικά, να μεταφέρεις στο ακροατήριο όλα τα νοήματα και τα συναισθήματα που κρύβονται μέσα στο κείμενο που διαβάζεις!

Μη διστάσεις να μιμηθείς στοιχεία που σου αρέσουν στους συμμαθητές σου, όταν διαβάζουν. Εξάλλου, κι αυτοί θα μιμηθούν τα 'δυνατά' σημεία σου!!!

Μην ξεχνάς ότι η "μίμηση" μαζί με τη γνώση της θεωρίας και την πράξη ήταν βασικά στοιχεία, ώστε να αναπτύξει ένας ρήτορας τον προφορικό λόγο.

¹ Ευγλωτία είναι η ικανότητα του να μιλάμε με χάρη, με ευκολία, με σαφήνεια και, επομένως, με πειστικότητα.

² Δημόσια ομιλία είναι η παρουσίαση μιας ομιλίας μπροστά σε ακροατήριο.

4.1. Πώς θα διαβάσεις μεγαλόφωνα; Μερικοί κανόνες του παιχνιδιού...

Όταν διαβάζεις και όταν μιλάς κρατάς μια συγκεκριμένη στάση απέναντι σε αυτά που διαβάζεις και λες ή και απέναντι στον συνομιλητή σου. Άλλοτε εκφράζεις έκπληξη, απορία, θαυμασμό κι άλλοτε πάλι αμφιβολία, δισταγμό, επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία. Άλλες φορές πάλι δίνεις έμφαση σε κάποιες λέξεις ή ακόμα και σε συλλαβές μιας λέξης τονίζοντάς τες περισσότερο, γιατί θεωρείς ότι έτσι θα εκφράσεις καλύτερα το νόημα που θέλεις. Το είχες σκεφτεί ποτέ;

Προσπάθησε, τώρα, να τονίσεις πιο έντονα τις υπογραμμισμένες λέξεις στις παρακάτω προτάσεις. Επίσης, μην ξεχνάς να αποδίδεις τα σημεία στίξης που συναντάς (τελεία, κόμμα, θαυμαστικό, ερωτηματικό). Είσαι έτοιμος/η;

ΗΑλίκη πήρε άριστα στην ορθογραφία.	Η Αλίκη πήρε άριστα στην ορθογραφία!
Η Αλίκη πήρε άριστα στην ορθογραφία;	<u>Η Αλίκη</u> πήρε άριστα στην ορθογραφία.
ΗΑλίκη πήρε άριστα <u>στην ορθογραφία</u> .	ΗΑλίκη πήρε <u>άριστα</u> στην ορθογραφία.
Μπορείς να βρεις διαφορετικούς τρόπους να διαβάσεις τις παρακάτω προτάσεις; Τόνισε πιο έντονα με τη φωνή σου διαφορετικές λέξεις κάθε φορά, βάλε διαφορετικά σημεία στίξης ακόμα και στο μέσο της πρότασης. Κάνε παύσεις³.	
Η Σάρα κοιμήθηκε αγκαλιά με την κούκλα της	

³Παύση είναι μια σύντομη διακοπή της φωνής, που διαρκεί περισσότερο από τη διακοπή που κάνουμε στην τελεία. Η παύση είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για κάθε ομιλητή, γιατί: α) με τη βοήθειά της δείχνουμε στο ακροατήριο πού τελειώνει το μήνυμά μας, β) δίνουμε χρόνο στο ακροατήριο να σκεφτεί όσα είπαμε, γ) δημιουργούμε στο ακροατήριο περιέργεια και ανυπομονησία, για να ακούσει όσα θα πούμε στη συνέχεια κ.ά.

Ο οδοντίατρος έβγαλε το δόντι της Ελένης χωρίς να την πονέσει
Κάποιοι φοβήθηκαν και άρχισαν να περπατούν αργά, διστακτικά
Γιατί είσαι άνθρωπος και όλα τα μπορείς
Άκουσες τα μυστικά της νύχτας πριν να φύγεις
Μόνο τα παιδιά χαμογέλασαν στον φωτογράφο

4.2. Πώς χρησιμοποιείς τη φωνή σου; Μερικές οδηγίες ακόμα...

Η φωνή είναι το πιο σημαντικό 'εργαλείο' που διαθέτεις, για να μιλάς και να διαβάζεις. Κύκλωσε τις σωστές απαντήσεις, που δείχνουν με ποιον τρόπο είναι σκόπιμο να χρησιμοποιείς τη φωνή σου ανάλογα με τον στόχο που έχεις κάθε φορά που διαβάζεις.

- Όταν θέλεις να δώσεις περισσότερη σημασία σε κάποιες λέξεις και στο νόημά τους, τότε:

- α. ανεβάζεις την ένταση της φωνής
- β. κατεβάζεις την ένταση της φωνής
- γ. συνεχίζεις να μιλάς ή να διαβάζεις με την ίδια ένταση και οι ακροατές θα καταλάβουν μόνοι τους

- Όταν θέλεις να μεταδώσεις το συναίσθημα της θλίψης ή στενοχώριας στο ακροατήριο με αυτά που διαβάζεις, τότε:

- α. ανεβάζεις την ένταση της φωνής
- β. κατεβάζεις την ένταση της φωνής
- γ. βάζεις τα κλάματα

- Όταν θέλεις να μεταδώσεις στο ακροατήριο με αυτά που διαβάζεις το συναίσθημα της χαράς ή του ενθουσιασμού, τότε:

- α. ανεβάζεις την ένταση της φωνής

- β. κατεβάζεις την ένταση της φωνής
- γ. φωνάζεις δυνατά

-Όταν διαβάζεις ένα κωμικό, αστείο κείμενο ο ρυθμός ανάγνωσης είναι:

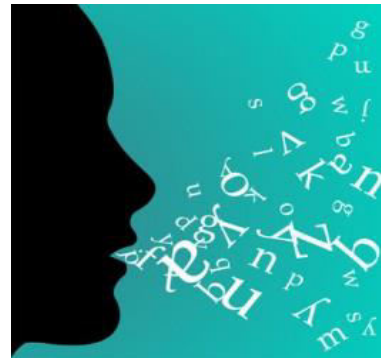
- α. πιο γρήγορος
- β. πιο αργός
- γ. διακόπτεται από τα πολλά γέλια

- Όταν διαβάζεις ένα σοβαρό κείμενο ο ρυθμός ανάγνωσης είναι:

- α. πιο γρήγορος
- β. πιο αργός
- γ. δεν υπάρχει διαφορά στον ρυθμό ανάγνωσης

-Όταν κάνεις παύση, σημαίνει ότι:

- α. Σταματάς το διάβασμα, γιατί κουράστηκες
- β. Σταματάς για λίγα δευτερόλεπτα το διάβασμα, για να κάνεις το ακροατήριο να περιμένει με ενδιαφέρον τη συνέχεια
- γ. Σταματάς για λίγα δευτερόλεπτα το διάβασμα, για να δώσεις χρόνο στο ακροατήριο να σκεφτεί όσα έχεις διαβάσει
- δ. Το β και το γ μαζί
- ε. Μπερδεύτηκες και προσπαθείς να κερδίσεις χρόνο, για να μην το καταλάβει το ακροατήριο

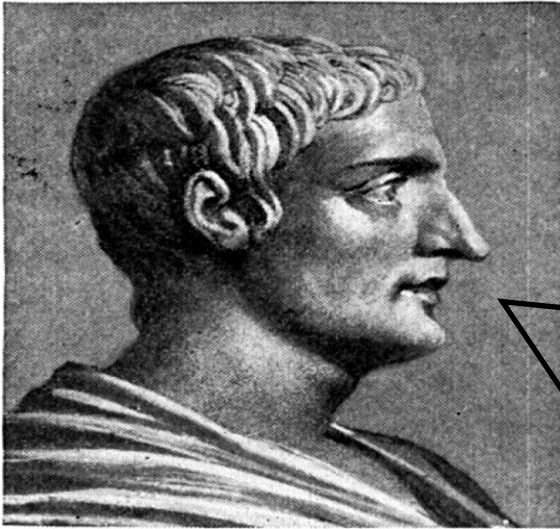

- Όταν διαβάζεις διαλόγους, αλλάζεις τη **χροιά**⁴ τη φωνής σου, ώστε να:

⁴Χροιά είναι η νοηματική ή συναισθηματική απόχρωση που παίρνει η φωνή ανάλογα με αυτό που λέει ή διαβάζει κάποιος.

- α. δίνεις περισσότερη ζωντάνια, αφού κάθε πρόσωπο που μιλά έχει διαφορετική φωνή και νιώθει διαφορετικά συναισθήματα
- β. μπερδεύεις το ακροατήριο
- γ. καταλάβουν όλοι ότι είσαι εξαιρετος ηθοποιός

4.3. Πώς διαβάζεις μια ιστορία μπροστά σε ακροατήριο;

Με λένε Κοϊντιλιανό.
Κατάγομαι από την Ισπανία
και το επάγγελμά μου είναι
δάσκαλος ρητορικής. Θα σε
ενδιέφερε να μάθεις μερικές
πληροφορίες για το πώς θα
διαβάζεις μια ιστορία μπροστά
σε ακροατήριο;

Κοϊντιλιανός (35μ.Χ. - 100μ.Χ.)

Καταρχάς, πριν ξεκινήσεις να διαβάζεις μπροστά στο ακροατήριο ένα κείμενο που έχεις επιλέξει, είναι σκόπιμο να κάνεις μια σύντομη εισαγωγή. Σε αυτήν είναι χρήσιμο να αναφέρεις από ποιο έργο προέρχεται το απόσπασμα, ποιος είναι ο συγγραφέας του και να συνδέσεις το απόσπασμα με τη γενικότερη δράση και πλοκή του έργου. Να θυμάσαι ότι η συνολική διάρκεια της ανάγνωσης δεν ξεπερνά τα τρία (3) λεπτά.

Βάλε με σειρά (1,2,3...) τις ενέργειες που πρέπει να κάνεις, όταν θέλεις να διαβάσεις μπροστά σε ακροατήριο. Εννοείται πως το σώμα σου είναι όρθιο, στητό και καμαρωτό.

Είναι σημαντικό να τραβάς πού και πού τα μάτια από το κείμενο, ώστε να κοιτάς τους ακροατές-συμμαθητές σου.

Ξεκινάς τη νοηματική ανάγνωση.

Προχωράς με αργά βήματα μπροστά στο ακροατήριο.

Κάνεις μια μικρή εισαγωγή για την ιστορία που θα διαβάσεις, δηλαδή αναφέρεις ποιος την έχει γράψει και σε ποιο έργο του.

Κρατάς το βιβλίο ή το χαρτί με το κείμενο της ιστορίας στο ένα χέρι, αλλά χαμηλά, ώστε να μην κρύβεται το πρόσωπό σου.

Όταν τελειώσεις την ανάγνωση κάνεις μια τελευταία παύση.

Κάνεις μία παύση πριν ξεκινήσεις.

4.4. Τι προσέχεις, όταν διαβάζεις μεγαλόφωνα;

Σκέψου, όταν διαβάζει ένας/μία συμμαθητής/τρια σου, τι σου αρέσει σε αυτόν/τήν και τι όχι; Μετά, κύκλωσε **Σωστό ή Λάθος** στις παρακάτω προτάσεις. **Μην ξεχνάς:** Να εφαρμόζεις αυτά που σου αρέσουν και να αποφεύγεις τα υπόλοιπα.

● Μου αρέσει όταν ο/η συμμαθητής/τρια μου χρησιμοποιεί πού και πού τα χέρια του/της για να μεταδώσει καλύτερα τη σημασία και τα συναισθήματα του κειμένου.

Σωστό - Λάθος

●Μου αρέσει όταν ο/η συμμαθητής/τρια μου προσπαθεί, ενώ διαβάζει, να με κοιτάξει στα σημεία που είναι τα πιο σημαντικά, γιατί τότε προσέχω περισσότερο την εξέλιξη της ιστορίας.

Σωστό - Λάθος

●Δεν μου αρέσει να γίνονται παύσεις, γιατί βαριέμαι να περιμένω τόση ώρα μέχρι να ξαναρχίσει η ιστορία.

Σωστό - Λάθος

●Μου αρέσει όταν η ένταση, ο ρυθμός της φωνής των συμμαθητών/τριών που διαβάζουν δεν αλλάζουν καθόλου.

Σωστό - Λάθος

●Μου αρέσει όταν ο συμμαθητής / τριά μου καταφέρνει να μεταδώσει με την ανάγνωση τις σκέψεις και τα συναισθήματα του συγγραφέα ή των ηρώων της ιστορίας.

Σωστό - Λάθος

●Μου αρέσει οι συμμαθητές/τριες που διαβάζουν να έχουν καθαρή φωνή και να χρησιμοποιούν τα σημεία στίξης.

Σωστό - Λάθος

4.5. Με ποιο 'ύφος' θα διαβάσεις;

Προσπάθησε να διαβάσεις τα παρακάτω αποσπάσματα⁵ με το ύφος⁶ που σου υποδεικνύεται στην αρχή της παραγράφου. Για να δεις... Θα το μαντέψουν οι συμμαθητές σου;

---

⁵ Τα πνευματικά δικαιώματα των λογοτεχνικών βιβλίων από τα οποία προέρχονται τα παραπάνω αποσπάσματα ανήκουν στους αντίστοιχους συγγραφείς. Τα αποσπάσματα που χρησιμοποιούνται είναι ενδεικτικά και μπορούν να εναλλάσσονται στην τάξη ανάλογα με τις επιλογές δασκάλων και μαθητών / μαθητριών.

⁶Υφος είναι ο τρόπος που επιλέγω ανάλογα με την κατάσταση να μιλήσω (με φιλικότητα, με χαρά, με λύπη, με ειρωνεία κ.ά.).

(Με ειρωνικό ύφος): Μα, φυσικά, αγαπητοί μου, δεν υπάρχει πια Πηγασότοπος. Και φυσικά, ο φράχτης χάλασε, το λιβάδι χορτάρισε κι ερήμωσε. Μα φυσικά, δεν πρέπει να στενοχωριόμαστε γι' αυτό. Όλο και κάποιο άλλο λιβάδι θα ξεφυτρώσει στον ουρανό για να φιλοξενήσει τις επιθυμίες των παιδιών. Γιατί να λυπόμαστε; Επειδή εμείς οι άνθρωποι δεν καταφέραμε πάνω σε τούτη τη γη να μην υπάρχουν παιδιά που πεινάνε;

(Αγγελική Βαρελλά^{ix}, 'Για ένα ποτήρι γάλα' στο *Δράκε, δράκε, είσαι εδώ.*)

(Με ενδιαφέρον, περιέργεια): Δεν υπάρχει πια Πηγασότοπος; Χάλασε ο φράχτης; Χορτάρισε κι ερήμωσε το λιβάδι; Στενοχωριέστε γι' αυτό; Άραγε θα ξεφυτρώσει στον ουρανό κάποιο άλλο λιβάδι για να φιλοξενήσει τις επιθυμίες των παιδιών; Γιατί λυπάστε; Μήπως επειδή οι άνθρωποι δεν κατάφεραν πάνω σε τούτη τη γη να μην υπάρχουν παιδιά που πεινάνε;

(Αγγελική Βαρελλά, 'Για ένα ποτήρι γάλα' στο *Δράκε, δράκε, είσαι εδώ.*)

(Με παραπονιάρικο, κλασιάρικο ύφος): Γράφεις παραμύθια και μας αφήνεις απ' έξω. Στην ιστορία που έγραψες δεν έχεις για δείγμα ούτε ένα δράκο. Οι παλιοί, οι καλοί παραμυθάδες δεν μας άφηναν άνεργους. Μας έδιναν ένα κομμάτι ανθρωπινό κρέας να φάμε. Εσύ τίποτα. Αν όλοι εσείς που γράφετε παραμύθια για παιδιά μας καταργήσετε, πού θα βρούμε δουλειά; Σάμπως ξέρουμε να κάνουμε και τίποτε άλλο; Πώς θα ζήσουμε; Με αέρα κοπανιστό;

(Αγγελική Βαρελλά *Δράκε, δράκε, είσαι εδώ.*)

(Με θυμωμένο ύφος): Γράφεις παραμύθια και μας αφήνεις απ' έξω, ε;. Γιατί στην ιστορία που έγραψες δεν έχεις για δείγμα ούτε ένα δράκο; γιατί; Αν θες να ξέρεις, οι παλιοί, οι καλοί

παραμυθάδες δεν μας άφηναν άνεργους. Μας έδιναν ένα κομμάτι ανθρωπινό κρέας να φάμε. Εσύ τίποτα. Αν όλοι εσείς που γράφετε παραμύθια για παιδιά μας καταργήσετε, πού θα βρούμε δουλειά; Σάμπως ξέρουμε να κάνουμε και τίποτε άλλο; Πώς θα ζήσουμε; Μου λες; Με αέρα κοπανιστό;

(Αγγελική Βαρελλά *Δράκε, δράκε, είσαι εδώ*, [παραλλαγή])

(Με αστείο ύφος): Μια φορά κι έναν καιρό ζούσε στη ζούγκλα ένα πολύ λαίμαργο ελεφαντάκι, που τρελαινόταν για τα ζαχαρωτά. Να φανταστείτε ότι κάθε μέρα έτρωγε μια σκάφη ζαχαροκάλαμα! Βάλτε και τα γλυκά που έτρωγε στα πάρτι των φίλων του! Λογαριάστε, τώρα, πόσα γλυκά καταβρόχθιζε! Τόνους ολόκληρους! Όπως ήταν φυσικό, του σάπισαν τα δόντια. Κι όπως ξέρετε, οι ελέφαντες δεν έχουν πολλά δόντια, όπως εσείς κι εγώ. Έχουν μόνο δύο χαυλιόδοντες. Αλλά είναι κάτι δοντάρες, Θεέ μου φύλαγε!

(Αγγελική Βαρελλά *Δράκε, δράκε, είσαι εδώ*.)

4.6. Διαβάζοντας ένα ποίημα

Οβίδιος (43 π.Χ. - 17 μ.Χ.)

Με λένε Οβίδιο και γεννήθηκα στην Ιταλία. Οι γονείς μου με έστειλαν στη Ρώμη να σπουδάσω ρητορική. Ωστόσο, η μεγάλη μου αγάπη ήταν η ποίηση. Έτσι, αποφάσισα να γίνω ποιητής. Θα ήθελες να μάθεις περισσότερες πληροφορίες για το πώς θα διαβάζεις με νόημα και χάρη ένα ποίημα;

Μυστικά και ψέματα για την ανάγνωση ενός ποιήματος

Βάλε στο κουτάκι V αν οι παρακάτω προτάσεις σου αποκαλύπτουν ένα αληθινό και χρήσιμο μυστικό για την ανάγνωση ενός ποιήματος. Βάλε X, αν καταλάβεις ότι αυτό που λέγεται είναι ψέμα.

• Η χρήση των σημείων στίξης δεν είναι σημαντική στην ανάγνωση των ποιημάτων.

• Είναι σημαντικό να τονίζεις περισσότερο κάποιες λέξεις του ποιήματος που μεταφέρουν μηνύματα.

• Όταν διαβάζεις ένα ποίημα είναι σημαντικό να διατηρείς τον ίδιο ρυθμό, για να κάνεις την απαγγελία μονότονη και επαναληπτική.

• Όταν διαβάζεις ένα ποίημα μην κοιτάς πολύ συχνά το ακροατήριό σου, γιατί τους χαλάς τις όμορφες εικόνες που προσπαθούν να φτιάξουν στο μυαλό τους.

• Όταν διαβάζεις ένα ποίημα πρέπει να σταματάς στο τέλος κάθε στίχου.

• Όταν διαβάζεις ένα ποίημα μεταφέρεις στο ακροατήριο μόνο σοβαρές σκέψεις και συναισθήματα.

Τόνισε με τη φωνή σου διαφορετικές λέξεις του ποιήματος⁷. Άλλαξε τη χροιά της φωνής, όταν μιλούν τα ποτάμια και όταν απαντά η Θάλασσα. (το ποίημα μπορεί να διαβαστεί και

⁷ Τα πνευματικά δικαιώματα των ποιημάτων που χρησιμοποιούνται ανήκουν στους αντίστοιχους ποιητές. Τα ποιήματα που χρησιμοποιούνται είναι ενδεικτικά και μπορούν να εναλλάσσονται στην τάξη ανάλογα με τις επιλογές δασκάλων και μαθητών / μαθητριών.

χορωδιακά από ομάδες μαθητών που εκπροσωπούν τα ποτάμια και τη θάλασσα).

Πήγαν τὰ ποτάμια
παραπονεμένα
 κι είπαν τῆς θαλάσσης:
 Φέρνομε σ' εσένα
 όλα μας τὰ πλούτη,
 όλη τη χαρά μας,
 όλη τη ζωή μας,
 όλα τὰ νερά μας.
 Καὶ γιὰ πληρωμή μας
 σὺ τί μᾶς χαρίζεις;
 Παίρνεις τὰ νερά μας
 καὶ μας τ'αρμυρίζεις!

Καὶ τοὺς εἶπ' ἐκείνη:
Πώς μπορῶ ν' ἀλλάξω;
 Τὰ γλυκὰ νερά σας
πώς νὰ τὰ φυλάξω;
 Εἶμαι ἀπὸ τὴ φύση
 αρμυρὴ πλασμένη
 Κι αρμυρὸ κοντά μου
κάθε τί θὰ γένει.
 Τὰ παράπονά σας
 πάνε **στὰ χαμένα**.
Θέτε τὸ καλὸ σας;
φεύγετε ἀπὸ μένα.

(*Ἡ θάλασσα καὶ τὰ ποτάμια -
 Γεώργιος Δροσίνης^x*)

Πήγαν τὰ ποτάμια
 παραπονεμένα
 κι είπαν τῆς **θαλάσσης**:
 Φέρνομε σ' εσένα
 όλα μας τὰ πλούτη,
 όλη τη χαρά μας,
 όλη τη ζωή μας,
 όλα τὰ νερά μας.
 Καὶ γιὰ **πληρωμή** μας
 σὺ τί μᾶς χαρίζεις;
 Παίρνεις τὰ νερά μας
 καὶ μας τ'αρμυρίζεις!

Καὶ τοὺς εἶπ' ἐκείνη:
Πώς μπορῶ ν' ἀλλάξω;
 Τὰ γλυκὰ νερά σας
 πώς νὰ τὰ φυλάξω;
 Εἶμαι ἀπὸ τὴ φύση
 αρμυρὴ πλασμένη
 Κι αρμυρὸ **κοντά** μου
 κάθε τί θὰ γένει.
 Τὰ παράπονά σας
 πάνε στὰ χαμένα.
Θέτε τὸ καλὸ σας;
 φεύγετε **ἀπὸ** μένα.

(*Ἡ θάλασσα καὶ τὰ ποτάμια -
 Γεώργιος Δροσίνης*)

Μπορείς να κάνεις το ίδιο για την **Ποδηλάτισσα** του Οδυσσέα Ελύτη και για το ποίημα **Ο Εφιάλτης της Περσεφόνης** του Νίκου Γκάτσου;

Αυτή τη φορά να διαλέξεις, εσύ (ή η ομάδα σου), ποιες λέξεις θα τονίσεις περισσότερο με τη φωνή σου, ώστε να δώσεις έμφαση.

Το δρόμο πλάι στη θάλασσα
περπάτησα
που `κανε κάθε
μέρα η ποδηλάτισσα.

Βρήκα τα φρούτα που `χε
στο πανέρι της,
το δαχτυλίδι
που `πεσε απ' το χέρι της.

Βρήκα το κουδουνάκι και το
σάλι της,
τις ρόδες,
το τιμόνι, το πεντάλι της.

Βρήκα τη ζώνη της,
βρήκα σε μιαν άκρη,
μια πέτρα διάφανη
που `μοιαζε με δάκρυ.

Τα μάζεψα ένα ένα
και τα κράτησα
κι έλεγα
πού `ναι,
πού `ναι η ποδηλάτισσα;

Την είδα να περνά
πάνω απ' τα κύματα,
την άλλη μέρα
πάνω από τα μνήματα.

Την τρίτη νύχτα
έχασα τ' αχνάρια της,
στους ουρανούς

Εκεί που φύτρωνε φλισκούνι κι
άγρια μέντα
κι έβγαζε η γη το πρώτο της
κυκλάμινο
τώρα χωριάτες παζαρεύουν τα
τσιμέντα
και τα πουλιά πέφτουν νεκρά στην
υψικάμινο.

Εκεί που σμίγανε τα χέρια τους οι
μύστες
ευλαβικά πριν μπουν στο
Θυσιαστήριο
τώρα πετάνε αποσιγάρα οι
τουρίστες
και το καινούργιο παν να δουν
διυλιστήριο.

Εκεί που η θάλασσα γινόταν ευλογία
κι ήταν ευχή του κάμπου τα
βελάσματα
τώρα καμιόνια κουβαλάν στα
ναυπηγεία
άδεια κορμιά σιδερικά παιδιά κι
ελάσματα.

Κοιμήσου Περσεφόνη στην αγκαλιά
της γης
στον κόσμο το μπαλκόνι ποτέ μην
ξαναβγείς.

άναψαν τα φανάρια της.

(Ποδηλάτισσα του Οδυσσέα
Ελύτη^{xi})

(Ο Εφιάλτης της Περσεφόνης του
Νίκου Γκάτσου^{xii})

Μοιραστείτε σε τρεις ομάδες (του αφηγητή, του ήλιου, των ανέμων). Συμπληρώστε στο ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη *Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας*^{xiii} τα σημεία στίξης που πιστεύετε ότι θα σας βοηθήσουν να αποδώσετε καλύτερα το ποίημα. Δυο παιδιά από την ομάδα των ανέμων μπορούν να χωρίσουν τον κάθε στίχο σε δύο ημιστίχια και να διαβάζουν εναλλάξ.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Ο ήλιος ο ηλιάτορας
ο πετροπαιχνιδιάτορας
από την άκρη των ακρώ
κατηφοράει στο Ταίναρο
Φωτιά 'ναι το πιγούνι του
χρυσάφι το πιρούνι του

Ο ΗΛΙΟΣ

Ε σεις στεριές και θάλασσες
τ' αμπέλια κι οι χρυσές ελιές
ακούτε τα χαμπέρια μου
μέσα στα μεσημέρια μου
«σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ»

ΑΝΕΜΟΙ

Άκου κι εμάς που μόλις εγυρίσαμε
νησιά και πολιτείες που γνωρίσαμε
Κρήτη και Μυτιλήνη Σάμο κι Ικαριά
Νάξο και Σαντορίνη Ρόδο Κέρκυρα
σπίτια μεγάλα κι άσπρα σπίτια βουερά
πάνω στη μαύρη πέτρα πάνω στα νερά
Ξάνθη Θεσσαλονίκη Βέροια Καστοριά
Γιάννενα Μεσολόγγι Σπάρτη και Μυστρά
Καμπαναριά και στέγες μες στη συννεφιά
κι όλα μαζί μια λύπη και μιαν ομορφιά.

Μπορείς να διαβάσεις με διαφορετικό ύφος το ποίημα *Ο μαύρος ήλιος* του Τζιάνι Ροντάρι^{xiv}; Για παράδειγμα, διάβασε την πρώτη στροφή με ύφος ανησυχίας, τη δεύτερη και την τρίτη στροφή με σοβαρό ύφος, και την τέταρτη στροφή με ύφος ανακούφισης / χαράς.

Η κόρη μου ζωγράφισε
ολόμαυρο έναν ήλιο.
Είχε βάλει γύρω γύρω
πού και πού καμιά ακτίνα
με μπογιά πορτοκαλί.

Έκοψα λοιπόν το φύλλο
το 'δειξα σ' ένα γιατρό
που αμέσως πήρε ύφος
λυπημένο σοβαρό
και μου είπε ορθά κοφτά
«θα 'χει ψυχολογικά».

«Μέσα στο μυαλό της κρύβει κάτι
κι είναι λυπημένη
και τα βλέπει όλα μαύρα η καημένη,
μα αν το πρόβλημά της είναι
οφθαλμολογικό,
πήγαινε στον ειδικό
να της βάλει γιατρικό».

Ακούγοντας αυτά για το παιδί μου
από το φόβο παρά λίγο να κοπεί η αναπνοή μου.
Μα κοιτώντας πάλι, βρήκα σε μια γωνιά του φύλλου
μια φρασούλα που έλεγε: «είναι η έκλειψη του ήλιου».

Μπορείς να διαβάσεις σε ύφος 'ραπ⁸ το παρακάτω απόσπασμα (σε παραλλαγή) από την *Παραμυθοσαλάτα* του Τζιάνι Ροντάρι^{xv};

⁸Η μουσική ραπ «δίνει έμφαση στους στίχους (ρίμες) και στο περιεχόμενο αυτών και η μουσική συνήθως είναι συνοδευτική και δευτερεύουσας μέριμνας. Οι στίχοι, αυτοσχέδιοι στην καθημερινή έκφραση αλλά επεξεργασμένοι στις παραγωγές, δεν τραγουδιούνται, αλλά απαγγέλλονται με ιδιαίτερο, ρυθμικό τρόπο». Βλ. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A1%CE%B1%CF%80_%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE

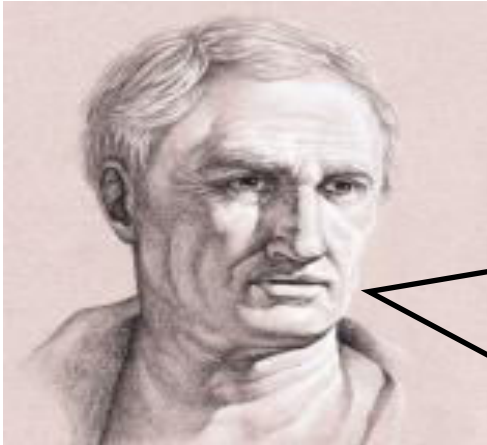

Σ' αυτόν τον κόσμο τον μικρό,
Τον κόσμο αυτόν τον μέγα,
Από το άλφα έψαξα έως και το ωμέγα
Μια συνταγούλα νόστιμη να βρω να μαγειρέψω.
Μια συνταγή όχι βέβαια για δείπνα πιπεράτα,
αλλά για υπερτέλεια παραμυθοσαλάτα!
Κι αφού τη βρήκα, χρέος μου να σας τη μεταδώσω,
Κι αν δεν είναι του γούστου σας, '
Ε τότε ας... μετανιώσω!!

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΑΥΘΟΡΜΗΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

5. Παιχνίδια Αυθόρμητου Λόγου⁹

Μάρκος Τύλλιος Κικέρων
(106 π.Χ. - 43 π.Χ.)

Οι φίλοι μου στη Ρώμη με φώναζαν Κικέρωνα.
Ξέρω πόσο σημαντικό είναι να μιλάς με **ευγλωττία** σε κάθε περίπτωση. Σε αυτό θα σε βοηθήσουν πολύ τα παιχνίδια του αυθόρμητου λόγου.

Στον αυθόρμητο λόγο μιλάς 1 με 2 λεπτά. Σου δίνουν μια λέξη, μια παροιμία, μια πρόταση, μια εικόνα, ένα αντικείμενο και εσύ μιλάς σχετικά με αυτό, αφού σκεφτείς περίπου 30 με 60 δευτερόλεπτα. Ποιες σκέψεις σου έρχονται αυθόρμητα στο μυαλό σε σχέση με αυτό το αντικείμενο, την έννοια, την εικόνα;

Βάλε στο κουτάκι √ για να δείξεις ποιους στόχους είναι σημαντικό να πετύχεις όταν μιλάς αυθόρμητα.

• 1. Στόχος του αυθόρμητου λόγου είναι η 'τέρψη' (ευχαρίστηση) του ακροατηρίου.

• 2. Όταν μιλάς αυθόρμητα δεν χρειάζεται να συνδέεις τις προτάσεις μεταξύ τους.

⁹ Για την παραγωγή αυθόρμητου λόγου μπορούν να χρησιμοποιηθούν τεχνικές και παιχνίδια που προέρχονται από την επικοινωνία, τη λογοτεχνία, το θέατρο κ.ά.

- 3. Ο αυθόρμητος λόγος προϋποθέτει γρήγορη σκέψη.
- 4. Όταν μιλάς αυθόρμητα δικαιολογείσαι να κάνεις εεεε.... ααα.... (δηλαδή χασμωδίες). Εξάλλου, δεν έχεις προετοιμαστεί.
- 5. Όταν μιλάς αυθόρμητα δεν πειράζει αν κάνεις γραμματικά ή συντακτικά λάθη.
- 6. Στον αυθόρμητο λόγο φροντίζεις να έχεις σωστή στάση σώματος και να κοιτάς το ακροατήριο.
- 7. Στον αυθόρμητο λόγο μιλάς για προσωπικά συναισθήματα, εμπειρίες και δίνεις προσωπικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα.
- 8. Αν δεν βρίσκεις ιδέες σχετικές με το θέμα, μπορείς να μιλήσεις για ό,τι άλλο σκεφτείς.

Στον αυθόρμητο λόγο, όπως και στη νοηματική ανάγνωση, δεν ξεχνώ να έχω σωστή στάση του σώματος, να κοιτάζω το ακροατήριο και να χρωματίζω τη φωνή μου με την κατάλληλη ένταση και ύφος!

A!!!! εννοείται ότι δεν ξεχνώ να κάνω παύσεις!

5.1. Η γυάλα με τις λέξεις

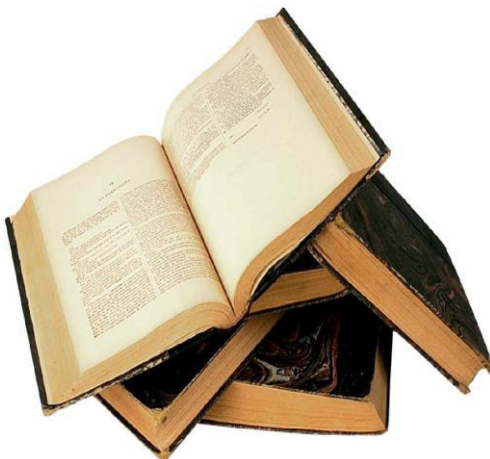
Μέσα στη γυάλα κρύβονται απλές, καθημερινές λέξεις, γραμμένες σε χρωματιστά χαρτιά. Για παράδειγμα: (πατατάκια, γιαγιά, θαλασσα, ήλιος, γόμα, σχολείο, πλατεία, αυτοκίνητο, ποδόσφαιρο κ.ά.). Διάλεξε ένα χαρτάκι. Είναι σημαντικό να συνδέσεις τη λέξη

με σκέψεις και συναισθήματά σου, με περιστατικά που έχεις ζήσει (π.χ. τι αισθάνεσαι κάθε φορά που βλέπεις τη γιαγιά και να το δικαιολογήσεις).

Όταν μιλάς αυθόρμητα, **μην ξεχνάς**: οι ιδέες και τα λόγια σου να ακολουθούν μια λογική σειρά και να συνδέονται μεταξύ τους!

5.2. Το κουτί με τις εικόνες

Διάλεξε μέσα από το κουτί με τις εικόνες που έχετε φτιάξει από την αρχή της χρονιάς μαζί με τη δασκάλα σας / τον δάσκαλό σας μια εικόνα και μίλησε σχετικά με το εικονιζόμενο θέμα. Πρόσεξε:

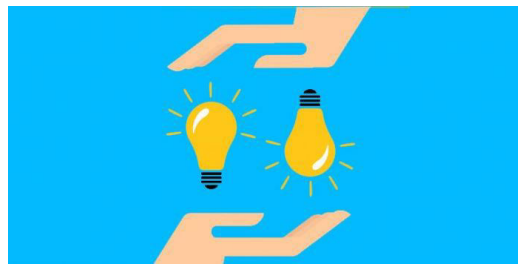
μην περιοριστείς να πεις τι βλέπεις στην εικόνα. Μίλα, για παράδειγμα, γενικά για τα βιβλία, πες τις σκέψεις και τα συναισθήματα που σου γεννά η ανάγνωση ενός βιβλίου.

5.3. Φαντάσου το αντίθετο

Έχεις ήδη καταλάβει ότι η φαντασία και η πρωτοτυπία είναι απαραίτητα συστατικά, για να δώσεις έναν ενδιαφέροντα αυθόρμητο λόγο. Να ξέρεις ότι οι ιδέες σου μπορούν να γίνουν ακόμα πιο πρωτότυπες, αν φανταστείς και μιλήσεις για το **αντίθετο**^{xvi} από αυτό που το ακροατήριο περιμένει να ακούσει. Έτσι θα προκαλέσεις έκπληξη και ανατροπή.

Για παράδειγμα, ας υποθέσουμε ότι η λέξη σου είναι τα βιβλία.

Αντί να μιλήσεις για όλες τις θετικές συνέπειες που έχουν τα βιβλία στη ζωή μας μίλα για το τι θα συνέβαινε **αν δεν υπήρχαν βιβλία...**

Να μερικές ιδέες για εξάσκηση στην αντίθετη σκέψη:

- Τι θα συνέβαινε αν οι τάξεις δεν διατηρούνταν καθαρές;
- Τι θα συνέβαινε αν καίγονταν όλα τα δάση;
- Τι θα συνέβαινε αν επικρατούσε λειψυδρία;

5.4. Το παιχνίδι με τους αριθμούς

Βλέπεις αυτούς τους αριθμούς; Πίσω από τον καθένα κρύβεται και μια ιστορία, ένα γεγονός για τη ζωή σου ή τη ζωή φίλων ή μελών της οικογένειάς σου. Μπορείς να τη διηγηθείς στους συμμαθητές σου;

25 / 12 / 2012

1 / 1/2013

28 / 10 / 1940

2.457 €

IKX 2347

210 99524500

5.5. Παροιμίες... που γεννούν αυθόρμητες σκέψεις...

Οι παροιμίες θεωρούνται εκφράσεις λαϊκής σοφίας. Οι άνθρωποι πιστεύουν ότι κρύβουν αλήθειες. Το σίγουρο είναι ότι οι παροιμίες μπορούν να σε κάνουν να σκεφτείς και να εκφραστείς αυθόρμητα. Ποιες σκέψεις ή ιστορίες σου φέρνουν στο μυαλό οι παρακάτω παροιμίες;

- Πήραν τα μυαλά του αέρα...
- Γελάει καλύτερα, όποιος γελάει τελευταίος...
- Έχει ο καιρός γυρίσματα...
- Όσα σκεπάζει ο ουρανός τόσα σκεπάζει η μάνα...
- Τα πάνε μέλι γάλα...
- Τα αδέρφια όταν σμίγουνε, τριαντάφυλλα ανθισμένα...
- Το δικό μου το παιδί είναι όμορφο πολύ...

5.6. Τι θα συνέβαινε αν...

Πολλές φορές μιλάμε αυθόρμητα για υποθετικές καταστάσεις. Μια τεχνική που θα σε βοηθήσει να αναπτύξεις τη σκέψη και τον λόγο σου είναι η τεχνική ΑΘΕ^{xvii} (κάτι Θετικό, κάτι Αρνητικό, κάτι Ενδιαφέρον), δηλαδή να σκεφτείς κάτι αρνητικό, κάτι θετικό και κάτι ενδιαφέρον για κάθε περίπτωση! Μην ξεχάσεις να συνδέεις τις ιδέες σου! Προσπάθησε με τα παρακάτω θέματα:

Σκέψου κάτι:

Αρνητικό

Θετικό

Ενδιαφέρον

- Τι θα συνέβαινε αν τα παράθυρα δεν είχαν παντζούρια;
- Τι θα συνέβαινε αν οι τοίχοι των σπιτιών δεν είχαν παράθυρα;
- Τι θα συνέβαινε αν τα λεωφορεία δεν είχαν καθίσματα;
- Τι θα συνέβαινε αν τα ρολόγια δεν είχαν δείκτες;
- Τι θα συνέβαινε αν τα παιδιά σταματούσαν να παίζουν;
- Τι θα συνέβαινε αν δεν υπήρχε πια ίντερνετ;
- Τι θα συνέβαινε αν σταματούσε να υπάρχει ηλεκτρικό ρεύμα;
- Τι θα συνέβαινε αν μπορούσαμε να πάμε εκδρομή στον πλανήτη Άρη;
- Τι θα συνέβαινε αν τα σπίτια μας είχαν ρόδες;
- Τι θα συνέβαινε αν χανόσουν στην έρημο Σαχάρα;
- Τι θα συνέβαινε αν τοποθετούσες μέσα στο ίδιο κλουβί ένα γατάκι και ένα κουταβάκι;

5.7. Μίλα αυθόρμητα... σαν παιδί...

Με τη βοήθεια **παρομοιώσεων** μπορείς να ξεκινήσεις αυθόρμητα την αφήγηση όμορφων ιστοριών. Με αφορμή τις παρακάτω παρομοιώσεις, άσε τη **φαντασία** σου να καλπάσει και μίλα αυθόρμητα, σαν παιδί ...

- Ο Νίκος ήταν ψηλός σαν κυπαρίσσι...
- Θυμάμαι ότι η Μαρία ήταν πάντα αργή σαν χελώνα...
- Η γιαγιά πάντα με συμβούλευε να μην είμαι φοβιτσιάρης σαν κουνέλι...
- Ήταν η πρώτη φορά που το 'βαλα στα πόδια σαν λαγός...
- Όταν συναντώ για πρώτη φορά νέα πρόσωπα κοκκινίζω σαν παντζάρι...
- Ο αστυφύλακας έτρεξε γρήγορα σαν αστραπή...
- Η τσάντα του σχολείου μου είναι καθημερινά βαριά σαν πέτρα...

Θυμήσου: Στον αυθόρμητο λόγο έχεις αυτοπεποίθηση, προσέχεις τη στάση του σώματός σου και σε ορισμένα σημεία της ομιλίας σου κάνεις κινήσεις με τα χέρια για να δώσεις έμφαση και παραστατικότητα σε αυτά που λες !!! Πρόσεξε μην το παρακάνεις!

5.8. Ας φτιάξουμε ιστορίες!

Έχω έξι τίμιους υπηρέτες.

Με έμαθαν όλα όσα ξέρω.

Τους φωνάζω τι και πού και πότε

και πώς και γιατί και ποιος^{xviii}.

(Κίπλινγκ, Ράνταγιαρντ, 1902, *Το παιδί του ελέφαντα και άλλες ιστορίες για παιδιά*)

Ο Ράνταγιαρντ Κίπλινγκ θυμίζει με τους παραπάνω στίχους αυτό που δίδασκαν οι αρχαίοι δάσκαλοι της ρητορικής για τη χρήση των ερωτηματικών λέξεων **πού, πότε; ποιος; τι; γιατί; πώς;** που βοηθούν πολύ στη δημιουργία μιας ιστορίας^{xix}. Να ξέρεις, ότι οι ρήτορες στην αρχαιότητα συνήθιζαν να περιλαμβάνουν την αφήγηση ιστοριών στο λόγο τους, για να τον κάνουν περισσότερο ενδιαφέροντα!

Πού; Πότε; Ποιος;

Τι; Γιατί; Πώς;

5.9. Οι ειδήσεις των μικρών δημοσιογράφων

Ακολουθώντας τις παραπάνω ερωτήσεις μπορείς να μιλήσεις αυθόρμητα ως μικρός δημοσιογράφος...

19:20 (13/12/2015) (πότε;) Αθήνα (πού;): Μια πρωτότυπη έκθεση βιβλίων

ΑΠΕ-ΜΠΕ, REUTERS. Μια ευφάνταστη ομάδα μαθητών της Ε΄ Δημοτικού (ποιος;) στα νότια προάστια της Αθήνας αποφάσισαν

να κάνουν μια πρωτότυπη έκθεση βιβλίων που θα τα έχουν δημιουργήσει εξολοκλήρου οι ίδιοι (τι;). Πιστεύουν ότι τα παιδιά μπορούν να γράψουν και να φιλοτεχνήσουν πιο πρωτότυπες ιστορίες από τους μεγάλους. Ισχυρίζονται ακόμα ότι τα ίδια γνωρίζουν καλύτερα τι είναι αυτό που αρέσει στους συνομηλίκους τους (γιατί;). Βέβαια, για να πετύχουν το στόχο τους έχουν ζητήσει τη βοήθεια των δασκάλων, του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του Σχολείου τους. Ακόμα και τη βοήθεια του Δημάρχου ζήτησαν για να χρηματοδοτήσει την εκτύπωση των βιβλίων! (πώς;) Ευχόμαστε καλή επιτυχία στην αξιέπαινη προσπάθειά τους!

Οι δημοσιογράφοι απαντώντας στις παραπάνω ερωτήσεις γράφουν σύντομα άρθρα που παρουσιάζουν τα νέα της επικαιρότητας. Μπορείς να γίνεις κι εσύ ένας δημοσιογράφος ραδιοφωνικής εκπομπής και να ετοιμάσεις τη δική σου είδηση:

5.10. Κυκλικές ιστορίες

Μαζί με τους συμμαθητές σου μπορείτε να απαντήσετε στις παραπάνω ερωτήσεις (πού, πότε; ποιος; τι; γιατί; πώς;) λέγοντας ο καθένας από μια λέξη που θα έχει λογική σχέση με την προηγούμενη.

Στη συνέχεια, μπορείτε να κάνετε το ίδιο λέγοντας ο καθένας από μια πρόταση που να συνδέεται λογικά με την προηγούμενη.

5.11. Το σακούλι με τις ιστορίες^{xx}

Η δασκάλα ή ο δάσκαλός σου έφερε σήμερα στην τάξη ένα σακούλι με διάφορα αντικείμενα (παιχνίδια, φρούτα, υφάσματα, κ.ά). Διάλεξε ένα από αυτά στην τύχη και

πες μια ιστορία σχετικά με αυτό το αντικείμενο.

Σε παραλλαγή της προηγούμενης άσκησης:

α. Φαντάσου ότι είσαι το ίδιο το αντικείμενο και κάνε το να μιλάει. Για παράδειγμα:

Είμαι ένα μολύβι Νο 2. Όλοι με προτιμούν, γιατί λένε ότι γράφω καλά. Όμως δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσο δύσκολη είναι η ζωή μου. Για να ακριβολογώ, οι... ξύστρες κάνουν τη ζωή μου δύσκολη. Ξέρετε τι είναι κάθε Κυριακή βράδυ να μπαίνεις μέσα στην κασετίνα ψηλό ψηλό και λυγρό και να ξέρεις ότι λίγες μέρες ζωής σου απομένουν μέχρι την Παρασκευή με το ξύσε ξύσε; .....

β. Φαντάσου τις εμπειρίες που έχεις ζήσει ο ίδιος/η ίδια με αυτό το αντικείμενο. Για παράδειγμα:

Κοχύλι. Κάθε φορά που βλέπω κοχύλια σκέφτομαι με νοσταλγία τα καλοκαίρια στην Πάρο. Τότε που πήγαινα με τον παππού μου για ψάρεμα. Εκείνος έριχνε το δόλωμα, για να πιάσει ψάρια και να τα πάει στη γιαγιά να τα τηγανίσει. Καθόμουν μαζί του για αρκετή ώρα, αλλά μετά από λίγο, για να είμαι ειλικρινής, βαριόμουν. Περπατούσα τότε στην ακρογιαλιά και έψαχνα γεμάτος ενδιαφέρον για κοχύλια. Έψαχνα να βρω παράξενα, ασυνήθιστα κοχύλια. Μου άρεσε να σκάβω με τα δάχτυλά μου την άμμο...

γ. Σκέψου το αντικείμενο, πρόσωπο, φαινόμενο αυτό στον χρόνο. Πώς έμοιαζε χθες (στο παρελθόν); Σήμερα (στο παρόν); Πώς θα μοιάζει αύριο (στο μέλλον);

δ. Φαντάσου αυτό το αντικείμενο ως αιτία ενός προβλήματος και προσπάθησε να δώσεις λύση στο πρόβλημα.

Και φυσικά... υπάρχουν πολλοί ακόμα τρόποι, για να αναπτύξεις τον αυθόρμητο λόγο. Χρειάζεται να βάλεις τη φαντασία σου να δουλέψει... Και μην ξεχνάς ότι οι λέξεις μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως **σύμβολα**. Για παράδειγμα, αν η λέξη σου είναι το περιστέρι, μπορείς να μιλήσεις για την ειρήνη. (π.χ. Κάθε φορά που βλέπω ένα περιστέρι, στο μυαλό μου έρχεται η ειρήνη... κ.ά.)

Ακόμα είναι σημαντικό να χρησιμοποιείς **μεταφορές** και **αναλογίες**, δηλαδή να βρίσκεις ομοιότητες ανάμεσα σε αντικείμενα και έννοιες που, αρχικά, δεν δείχνουν να μοιάζουν. Για παράδειγμα:

"Το να μάθεις ποδήλατο, σίγουρα, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Χρειάζεται να μάθεις πετάλι, να κρατάς την ισορροπία σε ανηφοριές και κατηφοριές, να μάθεις πότε να επιταχύνεις και πότε να επιβραδύνεις. Αλλά μήπως κάπως έτσι δεν συμβαίνει και στη ζωή; Δεν πρέπει να κρατάμε ισορροπία στις σχέσεις μας με τους φίλους μας; Να παλεύουμε για να πετύχουμε τους στόχους μας όχι μόνο στα εύκολα αλλά και στα δύσκολα; Άλλες φορές να δουλεύουμε περισσότερο και άλλες φορές να ξεκουραζόμαστε περισσότερο; κ.ά...

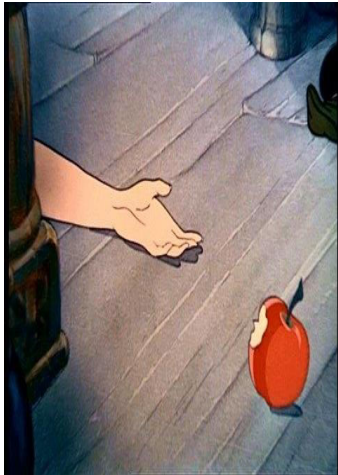
5.12. Ιστορίες της τυφλόμυγας

Σε παραλλαγή του προηγούμενου παιχνιδιού, ως τυφλόμυγα, διάλεξε μέσα από το σακούλι ένα αντικείμενο έχοντας, όμως, δεμένα τα μάτια. Μόνο με την αφή προσπάθησε να φανταστείς ποιο είναι το αντικείμενο. Επινόησε και πες μια φανταστική ιστορία σχετικά με αυτό (π.χ. ότι ανήκε σε κάποιο βασιλιά που το έχασε γιατί... κ.ά.) στους συμμαθητές σου.

5.13. Οι παραμυθοτράπουλες^{xxi}

Στην τάξη σας έχετε γεμίσει το κουτί με την παραμυθοτράπουλα. Μια τράπουλα από πλαστικοποιημένες εικόνες σε μέγεθος τραπουλόχαρτου που απεικονίζουν παραμυθικά σχέδια και ήρωες, όπως τα παρακάτω.

Και πάλι, μπορείτε να παίξετε τόσα παιχνίδια!

α. **Τράβηξε μια κάρτα και φτιάξε μια ιστορία.** Η/Ο κάθε μαθητής /μαθήτρια τραβάει μια κάρτα και φτιάχνει μια δική της/του φανταστική ιστορία. Την ιστορία αυτή μπορεί να συνεχίσει η/ο επόμενη/ος συμμαθήτρια/τής τραβώντας μια νέα κάρτα και ούτω καθεξής.

β. Χωριστείτε σε ομάδες των 6 ατόμων. Πάρτε όλοι από μια κάρτα και σε συνεργασία μεταξύ σας αποφασίστε με ποια σειρά θα φτιάξετε την ιστορία σας. Η καθεμιά/ο καθένας από εσάς παρουσιάζει το δικό του κομμάτι του παραμυθιού.

5.14. Η αρχή μιας ιστορίας

Σου δίνονται προτάσεις με τις οποίες ξεκινά μια ιστορία.

Μπορείς να τις συνεχίσεις;

Για παράδειγμα:

- Τις πέταξα όλες...
- Η τέταρτη έφτασε στη Ρώμη...
- Ήξερα ότι ήταν ώρα να τις στείλω πίσω...
- Αυτή τη φορά το είχε παρατραβήξει...
- Όλα ξεκίνησαν, όταν κάποιος άφησε το παράθυρο του δωματίου ανοιχτό...
- Αν υπήρχε κάπου, θα την έβρισκα οπωσδήποτε...
- Και τότε συνέβη ξανά...
- Άκουσα το πόμολο να γυρίζει...
- Τώρα ήταν πια αργά...

5.15. Το τέλος μιας ιστορίας

Σου δίνονται προτάσεις με τις οποίες τελειώνει μια ιστορία.

Μπορείς να επινοήσεις την ιστορία που προηγήθηκε;

Για παράδειγμα:

- Πράγματι, οι εκπλήξεις στο σχολείο δεν σταματούν.
- Πάντα κάθε πρόβλημα έχει τη λύση του.
- Το λέει κι η παροιμία: «Κάθε εμπόδιο για καλό».
- Από τότε ο μπαμπάς δεν ξαναπέρασε ποτέ με κόκκινο.
- Κάποια πράγματα δεν αλλάζουν ποτέ.
- Όχι, πείτε μου... αξίζει να ξαναπώ ψέματα;
- Τώρα το ξέρω.

5.16. Κι άλλα θέματα αυθόρμητου λόγου...

Είμαι ο Αισχίνης. Συνήθιζα να συναγωνίζομαι τον Δημοσθένη στη ρητορική τέχνη. Τώρα, που έχετε αποκτήσει εμπειρία, θα σας προτείνω ακόμη μερικά θέματα αυθόρμητου λόγου. Όσο πιο πολλά... τόσο πιο πολύ θα διαρκέσουν τα παιχνίδια σας!!!

- Το υπουργείο έβγαλε απόφαση: οι μαθητές θα πηγαίνουν σχολείο και το Σάββατο και την Κυριακή...
- Δυσκολεύεσαι να χτυπήσεις το κουδούνι του σπιτιού σου. Στο τεστ των μαθηματικών τα πηγες χάλια...
- Ο μπαμπάς πέρασε κατά λάθος το φανάρι με κόκκινο και ξαφνικά...
- Έσπασες το καλό βάζο στο σαλόνι, γιατί έτρεχες και γλίστρησες. Η μαμά γυρίζει σε μισή ώρα και αποφασίζεις να ....
- Είσαι ένα κομμάτι ξύλου. Πες στους συμμαθητές σου πώς να σε χρησιμοποιήσουν πριν σε πετάξουν στην ανακύκλωση...
- Είσαι ένα ηλεκτρικό ψυγείο και εξομολογείσαι τα προβλήματα που αντιμετωπίζεις στο σπίτι που φιλοξενείσαι...
- Αν σε επισκεπτόταν το τζίνι, ποιες τρεις ευχές θα ζητούσες να εκπληρωθούν;
- Το σημαντικότερο μάθημα που έχω πάρει στη ζωή μου...

- Τρία πράγματα που θα άλλαζα, αν κυβερνούσα τον κόσμο...
- Αδιαμφισβήτητα, το αγαπημένο μου φαγητό είναι ...
- Μπορείς να σκεφτείς τρεις διαφορετικούς τρόπους χρήσης ενός ποτηριού εκτός από το να πιεις;
- Αν ήσουν ένα ζώο, ποιο θα διάλεγες να είσαι;
- Πες στους συμμαθητές σου πώς να αποκτούν νέους φίλους

5.17. Αυθόρμητοι διασκεδαστικοί διάλογοι

Η δασκάλα ή ο δάσκαλός σου κρατά στο χέρι ένα πακέτο με λέξεις. Οι μαθητές μοιράζεστε σε δύο ομάδες δεξιά και αριστερά, ο ένας πίσω από τον άλλο. Η δασκάλα ή ο δάσκαλος θέτει το πλαίσιο του διαλόγου. Ο κάθε ομιλητής συνεισφέρει στον διάλογο από δύο προτάσεις. Στη

δεύτερη πρόταση κάθε ομιλητής πρέπει να χρησιμοποιήσει την τυχαία λέξη που του δίνεται και στη συνέχεια τη θέση του παίρνει ο/η επόμενος/η ομιλητής/τρια μέχρι να ολοκληρωθεί ο διάλογος.

Προτεινόμενα θέματα για να ξεκινήσει ο διάλογος:

- Διάλογος μεταξύ φίλων. Ο Κώστας κανόνισε να πάει για μπάσκετ και δεν προσκάλεσε τον φίλο του.
- Διάλογος μεταξύ πατέρα και γιού. Ο μπαμπάς εξηγεί στον γιο ότι δεν μπορεί να αγοράσει τάμπλετ λόγω της οικονομικής κρίσης...

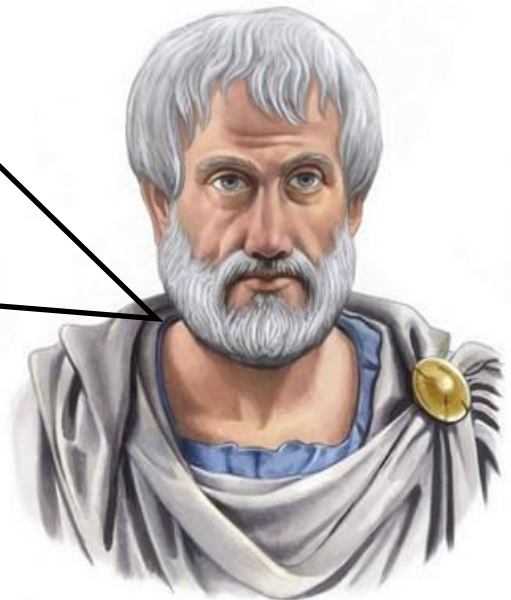
- Διάλογος μεταξύ μητέρας και κόρης. Η μητέρα μεταφέρει τα σχόλια της δασκάλας ότι χρειάζεται διαβάσει περισσότερο...
- Διάλογος μεταξύ φίλων σχετικά με το αγαπημένο τους χόμπι...
- Διάλογος μεταξύ φίλων. Ο ένας ζητάει από τον άλλο να του δανείσει για λίγες μέρες ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι...

Στους αυθόρμητους διαλόγους είναι σημαντικό να χρησιμοποιούμε τη φαντασία μας και να υπάρχει συνέχεια στην ιστορία!!!

5.18. Αυθόρμητοι ορισμοί εννοιών: περνώντας στα παιχνίδια επιχειρηματολογίας

Αυθόρμητος Λόγος

Θα με θυμάστε. Είμαι ο Αριστοτέλης. Επειδή ασχολήθηκα πολύ με αυτό το θέμα, όταν ήμουν νέος, θα πρότεινα να προσθέσετε στα παιχνίδια σας τους ορισμούς. **Οι ορισμοί** των λέξεων δίνουν μια καλή ευκαιρία για παραγωγή αυθόρμητου λόγου, αλλά θα σας βοηθήσουν και στη συνέχεια στα παιχνίδια επιχειρηματολογίας. **Θέλετε να προσπαθήσετε:**

(Αριστοτέλης, 384-322π.Χ)

Αυθόρμητος Λόγος με Ορισμούς Λέξεων

Όταν θέλεις να ορίσεις μια λέξη, δηλαδή να αποδώσεις τη σημασία της, ακολουθείς τρία βήματα:

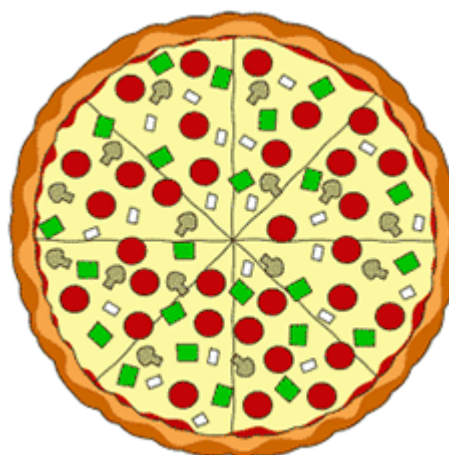
α) βάζεις τη λέξη στην 'οικογένεια' με την οποία μοιράζεται παρόμοια χαρακτηριστικά.

β) Βρίσκεις τη διαφορά αυτής της λέξης από άλλες που ανήκουν στην ίδια οικογένεια. Για παράδειγμα: *Η καρέκλα είναι ένα κάθισμα (οικογένεια) για ένα άτομο (διαφορά)... (γιατί αν κάθονται πολλά... είναι καναπέδες!!!)*

γ) Τέλος, μιλάς για τις 'ιδιότητες' της λέξης την οποία θέλεις να ορίσεις: α) για το **υλικό** από το οποίο φτιάχνεται, β) για το **σχήμα** (στρογγυλό, τετράγωνο...) ή τη **μορφή** που έχει (επίπεδο, τριχωτό...), γ) για το **πώς/πού** έχει φτιαχτεί ή **από ποιον** έχει φτιαχτεί και δ) για το **σκοπό** για τον οποίο υπάρχει ή για το **αποτέλεσμα** που επιφέρει. Για παράδειγμα:

Τι είναι **πίτσα**;

Η πίτσα είναι ένα είδος γρήγορου φαγητού ('οικογένεια') που ψήνεται στον φούρνο (διαφορά). Η βάση της είναι φτιαγμένη από ζυμάρι πάνω στο οποίο βάζουμε διάφορα υλικά που θεωρούμε νόστιμα, όπως τυρί, ζαμπόν, μανιτάρια και χυμό ντομάτας (από τι φτιάχνεται). Συνήθως, η πίτσα είναι στρογγυλή και λεπτή και την κόβουμε σε τριγωνικά κομμάτια (πώς φτιάχνεται). Ο καθένας μπορεί να φτιάξει πίτσα: από τον μάγειρα και τον φούρναρη μέχρι τον μπαμπά και τη μαμά... ακόμα κι εγώ που είμαι παιδί μπορώ να φτιάξω πίτσα (από ποιον φτιάχνεται). Αρκεί να θέλω να χορτάσω την κοιλίτσα μου και να ευχαριστήσω τη γεύση μου με πεντανόστιμα υλικά!!(για ποιο σκοπό)

**Όσα περισσότερα στοιχεία σκεφτείς τόσο πληρέστερος θα είναι
ο ορισμός που θα δώσεις!
Οι οικογένειες των λέξεων**

**Μπορείς να ενώσεις με μια γραμμή τις παρακάτω λέξεις με την
'οικογένεια' στην οποία ανήκουν;**

• καναπές	• μαγειρικό σκεύος
• πειρατής	• έντομο
• αεροπλάνο	• έπιπλο
• κατσαρόλα	• είδος υπόδυσης
• πεταλούδα	• μεταφορικό μέσο
• πεταλούδα	• είδος ληστή

**Μπορείς να βρεις: α) την οικογένεια στην οποία
ανήκουν οι παρακάτω λέξεις και β) τη διαφορά που
υπάρχει ανάμεσά τους;**

γόβες - μπότες

Οικογένεια

Διαφορά

.....

.....

.....

.....

Καρέκλα - Καναπές

Οικογένεια

Διαφορά

.....

.....

Προσπάθησε να δώσεις τους ορισμούς των παρακάτω λέξεων
και να τους παρουσιάσεις στο ακροατήριο της τάξης

Πώς ορίζεις τη λέξη

μπάλα:

Empty rounded rectangular box for the definition of 'μπάλα'.

Πώς ορίζεις τη λέξη

ποδήλατο:

Empty rounded rectangular box for the definition of 'ποδήλατο'.

Πώς ορίζεις τη λέξη μητέρα:

Πώς ορίζεις τη λέξη πατέρας:

Πώς ορίζεις τη λέξη βιβλίο:

5.19. Περιγραφικοί Ορισμοί

Μερικές φορές μπορείς να δώσεις παραδείγματα μέσα από τα οποία αποκαλύπτεται μια έννοια ή να περιγράψεις τις συνθήκες μέσα στις οποίες εκδηλώνεται. Εδώ, η φαντασία μπορεί να σε οδηγήσει να δημιουργήσεις μικρά έργα τέχνης και να 'ζωγραφίσεις' όμορφες εικόνες, κυρίως, όταν μιλάς για αφηρημένες έννοιες και συναισθήματα!!! Με αυτόν τον τρόπο, μπορείς να κάνεις χρήση των ρητορικών σχημάτων της επαναφοράς και της επιφοράς^{xxii}. Για παράδειγμα:

Τι είναι άνοιξη;

Άνοιξη είναι να μαδάς μια μαργαρίτα και να κόβεις παπαρούνες.

Άνοιξη είναι να καλωσορίζεις χελιδόνια που χτίζουνε φωλιές.

Άνοιξη είναι να σε χαϊδεύει ο ήλιος και να μην καίγεσαι.

Άνοιξη είναι να γελάς σαν μικρό παιδί και μαζί να γελά η φύση.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Όταν ορίζεις μια έννοια δεν επαναλαμβάνεις λέξεις της ίδιας οικογένειας. Για παράδειγμα: ... ζωή είναι να ζεις...

Τι είναι ζωή;

Ένα μωρό γεννιέται. Αυτό είναι ζωή.

Ένα σύννεφο κυνηγάει το άλλο. Αυτό είναι ζωή.

Ένα λουλουδάκι ανθίζει στον κήπο. Αυτό είναι ζωή.

Ένα παιδί κάνει ποδήλατο στο πάρκο. Αυτό είναι ζωή.

Όταν επαναλαμβάνεις στην αρχή της πρότασης τις ίδιες λέξεις, τότε χρησιμοποιείς το ρητορικό σχήμα της **επαναφοράς**.

Όταν επαναλαμβάνεις στο τέλος της πρότασης της ίδιας λέξης, τότε το ρητορικό σχήμα λέγεται **επιφορά**.

Μπορείς τώρα να δημιουργήσεις περιγραφικούς ορισμούς για τις παρακάτω λέξεις-έννοιες:

ειρήνη

πόλεμος αγάπη φιλία φτώχεια

πλούτος οικονομική κρίση ελευθερία

εμπιστοσύνη καλοσύνη

σεβασμός λύπη ταξίδι παιδί

παραμύθι μουσική εντιμότητα

αλήθεια ψέμα καθαριότητα μοναξιά

ρατσισμός λειψυδρία ισότητα χειμώνας

καλοκαίρι απεργία ανεργία

δικαίωμα σχολείο

τιμωρία φόβος

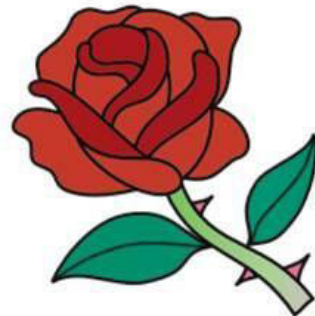
5.20. Δημιουργικοί ορισμοί των λέξεων^{xxiii}

Το πώς ορίζεις μια λέξη είναι δική σου επιλογή. Αν υπακούσεις στη φαντασία σου μπορείς να δημιουργήσεις πρωτότυπους ορισμούς. Αρκεί μόνο να τοποθετήσεις τη λέξη, να τη μεταφέρεις σε μια διαφορετική οικογένεια από την αναμενόμενη. Αυτό κάνουν και οι ποιητές. Για παράδειγμα, στους στίχους που ακολουθούν ο ποιητής τοποθετεί την *ποίηση* στην οικογένεια των *παιχνιδιών*.

*Κι η ποίηση: ένα παιχνίδι
που τα χάνεις όλα,
για να κερδίσεις ίσως
ένα άπιαστο αστέρι.
(Τάσος Λειβαδίτης)*

Έτσι, φτιάχνουμε **μεταφορές**. Αρκεί να ορίσουμε μια λέξη με χαρακτηριστικά μιας διαφορετικής οικογένειας. Για παράδειγμα, μπορούμε να ορίσουμε τη λέξη *ανάπτυξη* με χαρακτηριστικά της οικογένειας των *λουλουδιών*.

«Για μένα η ανάπτυξη μοιάζει με ένα κόκκινο τριαντάφυλλο. Όπως ένα τριαντάφυλλο ομορφαίνει ένα μπουκέτο λουλουδιών με το χρώμα του και το άρωμά του έτσι και η ανάπτυξη μπορεί να κάνει τη ζωή μας πιο εύκολη και πιο όμορφη σε διάφορους τομείς. Χάρη στην ανάπτυξη της επιστήμης έχουν ανακαλυφθεί τόσες θεραπείες και φάρμακα που σώζουν ανθρώπους από επικίνδυνες ασθένειες. Όμως, όπως ένα τριαντάφυλλο, έτσι και η ανάπτυξη έχει τα αγκάθια της. Πολλές φορές οι άνθρωποι δεν σκεφτόμαστε ότι στο βωμό της ανάπτυξης θυσιάζουμε τη φύση και το περιβάλλον. Καυσαέρια, τοξικά αέρια που βγαίνουν από τις καμινάδες των εργοστασίων μολύνουν τον αέρα που αναπνέουμε και τα νερά των

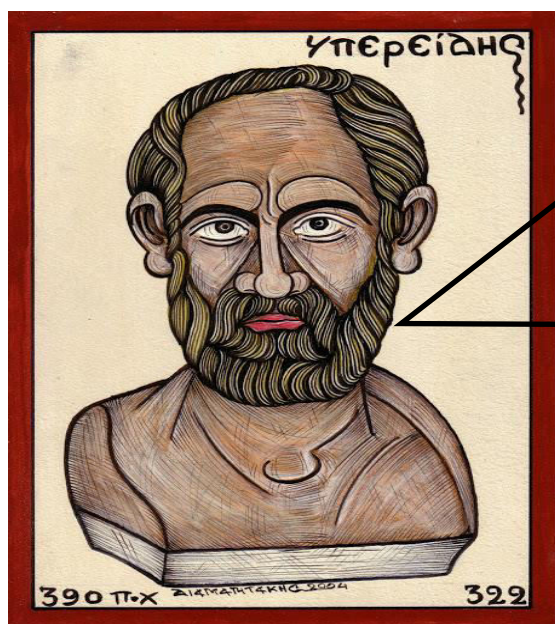
ποταμών και των θαλασσών. Ναι, για μένα η ανάπτυξη είναι ένα κόκκινο τριαντάφυλλο με αγκάθια!»

Προσπάθησε, τώρα, να φτιάξεις τους δικούς σου δημιουργικούς ορισμούς των λέξεων: *χαρά, δημοκρατία, αγάπη. Χρησιμοποίησε οικογένειες όπως *λουλούδια, καιρικά φαινόμενα, φαγητά, παιχνίδια κ.ά.**

Γ.ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ- ΤΟΛΟΓΙΑΣ/ ΑΝΤΙΛΟΓΙΑΣ

6. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Υπερείδης, (390π.Χ. - 322π.Χ.)

Παιδιά, χαίρομαι πολύ που με προσκαλέσατε στα παιχνίδια σας. Με λένε Υπερείδη. Με θεωρούν έναν από τους δέκα σπουδαίους αττικούς ρήτορες.

Φαντάζομαι πως γνωρίζετε ότι η επιχειρηματολογία είναι η καρδιά της ρητορικής.

Με τα επιχειρήματα εκφράζουμε τις απόψεις μας για διάφορα θέματα, προσπαθούμε να πείσουμε τους συνομιλητές μας, ώστε να αποδεχθούν τις απόψεις μας. Με επιχειρήματα προσπαθούν οι διαφημίσεις να μας πείσουν να αγοράσουμε διάφορα προϊόντα, με επιχειρήματα προσπαθούν να μας πείσουν οι πολιτικοί να τους ψηφίσουμε. Με επιχειρήματα η μητέρα προσπαθεί να πείσει τα παιδιά της να διαβάζουν τα μαθήματά τους αλλά και ο πατέρας, επιχειρήματα χρησιμοποιεί, για να πείσει το αφεντικό του να του δώσει αύξηση στη δουλειά. Παντού γύρω μας επιχειρήματα! Βέβαια, μερικά από αυτά δεν είναι αληθινά! Γι' αυτό θα μάθουμε πώς να τα ξεχωρίζουμε χάρη στην κριτική μας σκέψη!

Στην ανταλλαγή επιχειρημάτων είναι πολύ σημαντικό να λαμβάνουμε υπόψη μας και τη γνώμη του συνομιλητή μας. Η χρήση επιχειρημάτων προϋποθέτει διάλογο με κάποιον άλλον ομιλητή τον οποίο προσπαθούμε να πείσουμε. Διαφορετικά, η ανταλλαγή

επιχειρημάτων δεν θα φέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα στη συζήτηση!

6.1. Γνωριμία με τα επιχειρήματα

Κύκλωσε τη σωστή απάντηση...

Επιχείρημα είναι...

- α) να λέω την άποψή μου
- β) να κάνω ερωτήσεις
- γ) να λέω την άποψή μου και να δίνω τουλάχιστον ένα λόγο/αιτία που τη στηρίζει
- δ) όλα τα παραπάνω

Αντεπιχείρημα είναι...

- α) ένας λόγος που δίνω για να στηρίξω την άποψή μου
- β) μια διαφορετική άποψη για ένα θέμα
- γ) η αντίθετη άποψη από τη δική μου που στηρίζεται τουλάχιστον από έναν λόγο/αιτία

Ανασκευάζω ένα επιχείρημα, όταν...

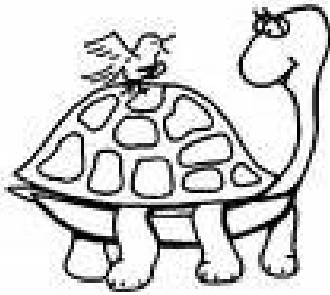
- α) προσπαθώ να το διατυπώσω με όμορφες λέξεις
- β) αλλάζω το επιχείρημα που είπε κάποιος άλλος
- γ) αποδεικνύω ότι το επιχείρημα του άλλου δεν είναι δυνατό τόσο όσο το δικό μου.

Επιχειρηματολογώ, κυρίως, για:

- α) να διασκεδάσω...
- β) να διαπραγματευτώ...
- γ) να κατηγορήσω κάποιον...
- δ) να απολογηθώ...
- ε) να εξηγήσω τις απόψεις μου...
- στ) να πείσω...

6.2. Γνωριμία με τα αντεπιχειρήματα

Όταν υποστηρίζω την ακριβώς αντίθετη άποψη από τον συνομιλητή μου και την υποστηρίζω με λόγους, τότε εκφράζω ένα **αντεπιχείρημα**.

Βοήθησε το διπλανό χελωνάκι να βρει τα επιχειρήματα και τα αντεπιχειρήματα στους παρακάτω σύντομους διαλόγους. Κύκλωσε με πράσινο χρώμα το επιχείρημα του ομιλητή και με κόκκινο χρώμα το αντεπιχείρημα του συνομιλητή του.

Μαμά: Μαρία, πιστεύω ότι δεν είναι υγιεινό να τρως τόσο συχνά χάμπουργκερ.

Μαρία: Γιατί το λες αυτό;

Μαμά: Οι έρευνες τονίζουν ότι αυτός ο τύπος διατροφής είναι γεμάτος τοξίνες για τον οργανισμό και ότι παχαίνει.

Μαρία: Σε αντίθεση με σένα, εγώ πιστεύω ότι τα χάμπουργκερ είναι πολύ νόστιμα και δεν έχω πάρει καθόλου βάρος!!!

Κώστας: Ελένη, όταν παντρευτούμε πρέπει να σταματήσεις τη δουλειά.

Ελένη: Δεν σε κατάλαβα!!! Μπορείς να μου εξηγήσεις τι ακριβώς εννοείς;

Κώστας: Εννοώ ότι μια παντρεμένη γυναίκα πρέπει να ασχολείται αποκλειστικά με το σπίτι, τον άντρα και τα παιδιά της, αν θέλει να έχει έναν πετυχημένο γάμο.

Ελένη: Θα διαφωνήσω μαζί σου. Το ότι παντρεύεται μια γυναίκα δεν σημαίνει ότι παύει να έχει επαγγελματική ζωή. Ίσα ίσα με το να εργάζεται διατηρεί την προσωπική ανεξαρτησία της και

ταυτόχρονα συμβάλλει στις ανάγκες της οικογένειάς της - που πίστεψέ με - είναι πολλές!!!!

6.3. Κάνουμε ένα ταξίδι στη χώρα των επιχειρημάτων^{xxiv}!

Φαντάσου την άποψή σου σαν τη μηχανή ενός τρένου και τον λόγο που τη στηρίζει σαν το βαγόνι που είναι δεμένο στη μηχανή. Αν υπάρχει η μηχανή-θέση/άποψη και το βαγόνι/λόγος, τότε έχεις φτιάξει ένα επιχείρημα. Όπως γνωρίζεις, για να ταξιδέψει ένα τρένο χρειάζεται ράγες. Το ίδιο ισχύει για το τρένο των επιχειρημάτων. Για να είναι 'δυνατά' και ταξιδιάρικα, δηλαδή για να πείθουν, θα πρέπει να τα στηρίζεις σε καλούς συλλογισμούς, σε παραδείγματα, μαρτυρίες, στατιστικές κ.ά. δηλαδή σε **αποδείξεις!**

Για να εκφράσεις την άποψή σου χρησιμοποίησε φράσεις, όπως: εκτιμώ ότι..., έχω την άποψη ότι..., κατά τη γνώμη μου..., κατά την άποψή μου..., θεωρώ ότι..., νομίζω ότι... κ.ά.

Οι λόγοι που θα δίνεις για να υποστηρίξεις τις θέσεις σου θα πρέπει να είναι **λογικοί**, **'ισχυροί'** και **σχετικοί** με την άποψη που υποστηρίζεις...

Για παράδειγμα:

Κατά την άποψή μου, η αγορά ενός κατοικίδιου ζώου είναι πολύ ωφέλιμη για ένα παιδί (Θέση/άποψη), γιατί το βοηθά να ωριμάσει και να αποκτήσει υπευθυνότητα (λόγος/αιτία). Για παράδειγμα, το παιδί θα αναλάβει να το ταιΐζει ή να το πηγαίνει βόλτα. Έτσι, θα καταλάβει ότι θα πρέπει να οργανώνει τον χρόνο του κατάλληλα, αφού και κάποιος άλλος εξαρτάται από αυτόν. Χαρακτηριστική περίπτωση που θα σας αναφέρω είναι αυτή της φίλης μου, της Μαρίας. Από τότε που απέκτησε σκυλάκι άρχισε να μαζεύει τις τρίχες του μέσα στο σπίτι, ενώ, προηγουμένως, δεν συμμαζεύε ούτε το γραφείο της (αποδείξεις, παραδείγματα).

6.4. Δίνω λόγους σχετικούς, επαρκείς και λογικούς και στηρίζω το επιχείρημά μου

A. Ωστόσο, μερικές φορές οι άνθρωποι δίνουν λόγους που δεν είναι σχετικοί με την άποψη που υποστηρίζουν. Εσύ μπορείς να διακρίνεις αυτούς τους ανθρώπους; Αν ναι, διάγραψε με μια γραμμή από τους παρακάτω λόγους όσους δεν είναι σχετικοί με την άποψη που υποστηρίζεται.

- α) Ο Γιώργος είπε: «Μου αρέσει το σχολείο, γιατί μου αρέσουν οι άνθρωποι που συναντώ εκεί.»
- β) Η Μαρία είπε: «Μου αρέσει το σχολείο, γιατί σε αυτόν τον χώρο πάντα βρίσκω κάτι ενδιαφέρον να κάνω.»
- γ) Ο Νίκος είπε: «Μου αρέσει το σχολείο, γιατί δεν μου αρέσει να πηγαίνω στο γήπεδο.»

δ) Η Ελένη είπε: "Εμένα, μου αρέσει το σχολείο, γιατί αγαπώ το καθετί που με κάνει να σκέφτομαι.»

ε) Ο Κώστας είπε: «Εμένα, μου αρέσει το σχολείο, γιατί τα μήλα στη λαϊκή δεν είναι ακριβά.»

Β. Ο ένας ή περισσότεροι λόγοι που συνδέω με την άποψή μου για να την στηρίξω θα πρέπει να είναι ισχυρότεροι από την ίδια την άποψη. Με άλλα λόγια θα πρέπει να είναι επαρκείς. Αλλιώς, ακόμα κι αν έχω δίκιο θα αποδυναμώσω την άποψή μου. Μπορείς να βρεις ποιο από τα ακόλουθα παιδιά συνέδεσε την άποψή του με τον (τους) πιο επαρκείς λόγους;

α) Ο Κώστας είπε: «Μου άρεσε η ταινία, γιατί το ποπ-κορν ήταν νόστιμο.»

β) Η Κατερίνα είπε: «Μου άρεσε η ταινία, γιατί ήταν ασπρόμαυρη.»

γ) Η Φωτεινή είπε: «Μου άρεσε η ταινία, γιατί δεν βαρέθηκα ούτε στιγμή, οι ηθοποιοί έπαιζαν πειστικά και η μουσική επένδυση με μάγεψε.»

δ) Ο Βασίλης είπε: "Εμένα, η ταινία μου άρεσε, γιατί είχε καλό τέλος.»

ε) Η Βίκυ είπε: «Η ταινία μου άρεσε, γιατί την είδα δωρεάν.»

Γ. Το πιο βασικό είναι ότι οι λόγοι που δίνονται, για να στηρίξουμε μιαν άποψη θα πρέπει να είναι λογικοί, να βγαίνει κάποιο νόημα απ' αυτό που λέγεται. Μπορείς να διακρίνεις ποιο από τα παρακάτω παιδιά μιλά και υποστηρίζει την άποψή του λογικά;

α) Η Τζένη είπε: «Δεν κάνω κολύμβηση, γιατί είμαι καλή κολυμβήτρια.»

β) Η Νατάσα είπε: «Μου αρέσουν οι φράουλες, γιατί μου προκαλούν αλλεργία.»

γ) Ο Πέτρος είπε: «Ξέρω ότι θα βρέξει αύριο, γιατί βρέχει και σήμερα.»

δ) Η Μαριλένα είπε: «Ξέρω ότι αύριο θα είναι Τρίτη, αφού σήμερα είναι Δευτέρα.»

Δ. Διάβασε με προσοχή τα παρακάτω επιχειρήματα και κύκλωσε τον λόγο που «στηρίζει» καλύτερα τη συγκεκριμένη άποψη. Συζητήστε μέσα στην τάξη, αν το επιχείρημα που επέλεξες είναι λογικό, αν έχει σκοπό να συγκινήσει ή αν είναι το κατάλληλο για τη συγκεκριμένη χρονική περίσταση ή για το συγκεκριμένο άτομο.

Κατά τη γνώμη μου, η κυρία Ελένη ήταν η καλύτερη δασκάλα στο Δημοτικό σχολείο, γιατί...

- α) ...ήταν η πιο όμορφη δασκάλα από όλες.
- β) ...άρεσε στη μαμά μου.
- γ) ...προκαλούσε τη συμμετοχή όλων των μαθητών στο μάθημα.

Υποστηρίζω την άποψη ότι ο Χαρίλαος Τρικούπης ήταν υπόδειγμα Έλληνα πρωθυπουργού, γιατί...

- α) ...προερχόταν από ιστορική οικογένεια.
- β) ...υπερασπίστηκε τους κανόνες του Συντάγματος και με μια σειρά έργων του θεμελίωσε το σύγχρονο ελληνικό κράτος.
- γ) ...έμεινε ανύπαντρος.

Θέλεις να πείσεις τη μητέρα σου να σε αφήσει να πας στον κινηματογράφο με τις φίλες / τους φίλους σου. Ποιο επιχείρημα από τα παρακάτω πιστεύεις ότι θα την έπειθε περισσότερο, για να σου επιτρέψει να πας μαζί τους;

- α) «Θέλω να πάω με τις φίλες μου κινηματογράφο... και θα πάω!!!»
- β) «Αν δεν με αφήσεις να πάω κινηματογράφο με τις φίλες μου, δεν θα έρθω ούτε κι εγώ μαζί σας στη Θεία Ουρανία.»
- γ) «Μανούλα, αν δεν με αφήσεις να πάω στον κινηματογράφο με τις φίλες μου, θα στενοχωρηθώ πολύ, γιατί θα με κοροϊδεύουν όλες...»

Θέλετε να πείσετε τον διευθυντή του σχολείου, ώστε να καλέσετε ένα ροκ συγκρότημα στη γιορτή λήξης του σχολικού έτους. Ποιο επιχειρήμα από τα παρακάτω πιστεύεις ότι θα τον έπειθε περισσότερο;

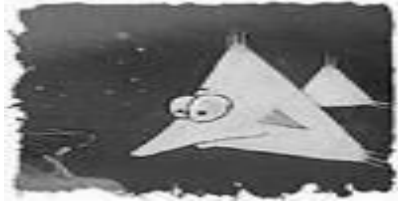

- α) «Αν δεν μας επιτρέψετε να καλέσουμε τους HIGH - 5 στη γιορτή, δεν θα συμμετέχει κανένα τμήμα σε καμιά εκδήλωση του σχολείου...»
- β) «Αν δεν μας επιτρέψετε να καλέσουμε τους HIGH - 5 στη γιορτή, θα στενοχωρηθούμε πολύ...»
- γ) «Ο διευθυντής του 3^{ου} επέτρεψε μια αντίστοιχη εκδήλωση πέρσι και η γιορτή τους σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Δεν θέλετε να πετύχει η γιορτή του δικού μας σχολείου;»

6.5. Βρίσκω επιχειρήματα μέσα σε κείμενα^{xxv}

Διάβασε τα παρακάτω αποσπάσματα κειμένων, κύκλωσε τα επιχειρήματα και συζητήστε στην τάξη τις θέσεις και τους λόγους/αιτίες που τις στηρίζουν.

α) Στο παρακάτω απόσπασμα ο Τριγωνοψαρούλης προσπαθεί να πείσει τα υπόλοιπα ψάρια για την τακτική που πρέπει να ακολουθήσουν, αν θέλουν να καταστρέψουν τα καινούρια δίχτυα του ψαρά. Ποιο είναι το κύριο επιχειρήμά του;

Ο Τριγωνοψαρούλης, πλησίασε και του έδειξε το κοχύλι του λέγοντας:

- Η λύση είναι απλή. Έχω κάνει όλους τους υπολογισμούς. Αν παραταχτούμε, όπως έχω σχεδιάσει, το ένα ψαράκι, κολλητά στο άλλο, θα μπορέσουμε να σκίσουμε τα δίχτυα του ψαρά. Εδώ είναι τα σχέδια. Εγώ θα είμαι μπροστά, πίσω μου τρία ξιφιάκια και μετά πέντε μπακαλιάροι. Πιο πίσω θα έρχονται τα υπόλοιπα ψαράκια, έτσι ώστε να σχηματίζουμε ένα τρίγωνο σουβλερό, που θα σκίζει ό,τι βρει μπροστά του.

- Είσαι πανέξυπνος, είπε ο γερο-Αστακός. Μακάρι το σχέδιό σου να λειτουργεί.

(Β. Ηλιόπουλος, *Ο Τριγωνοψαρούλης*, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 1997)

β) Στο παρακάτω απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Οι φίλοι του Σέρλοκ - Το μυστικό της Αγκάθα Έβανς* μπορείς να βρεις τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί η μητέρα των παιδιών, για να πείσει το σύζυγό της ότι πήρε μαζί της στην κρουαζιέρα τα απολύτως απαραίτητα ρούχα:

«Έξι βαλίτσες, τρεις τσάντες και τέσσερις καπελιέρες! Δε νομίζεις ότι το παράκανες, αγαπητή μου;» είπε ο μπαμπάς ξεφυσώντας από το βάρος.

«Πήρα τα απολύτως απαραίτητα, χρυσέ μου!» είπε η μαμά χαμογελώντας όπως κάνει πάντα όταν παραπονιέται ο μπαμπάς.

«Η κρουαζιέρα θα διαρκέσει περισσότερο από ένα μήνα και όλοι ξέρουν ότι σ' αυτά τα πλοία είναι απαραίτητο να είναι κανείς κομψός!»

(ΜπιάνκαΤιτσόρνο, ΡομπέρτοΠιουμίνι,
Οι φίλοι του Σέρλοκ- Το μυστικό της Αγκάθα Έβανς, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2005)

γ) Στο παρακάτω απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Οι φίλοι του Σέρλοκ - Το μυστικό της Αγκάθα Έβανς* μπορείς να βρεις τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούν η Αγκάθα και ο πωλητής, για να πείσουν τον παππού της να της αγοράσει το αυγό;

Αλλά, ενώ η Αγκάθα παζάρευε ένα τεράστιο αυγό, ο παππούς πλησίασε απότομα και της το πήρε από τα χέρια.

«Όχι άλλο αυγό, Αγκάθα» είπε αποφασιστικά. «Αποκλείεται!»

«Αυτό είναι από στρουθοκάμηλο, παππού. Είναι αυτό που λείπει από τη συλλογή μου!»

«Πολύ σπάνιο αυγό, κύριε» είπε ο πωλητής, κουνώντας τα χέρια του. «Είναι τουλάχιστον τριών χιλιάδων ετών. Προέρχεται από τάφο Φαραώ».

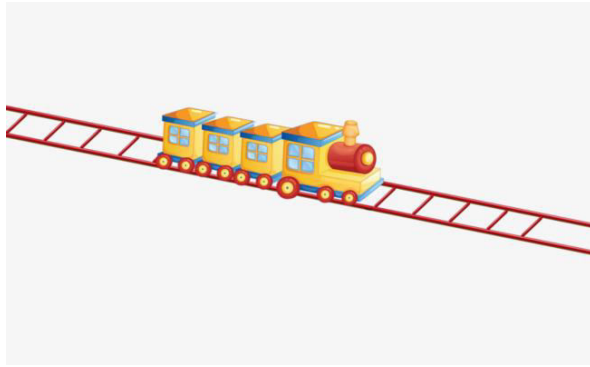
«Ναι, όπως την άλλη φορά!» είπε ο καθηγητής Έβανς, ρίχνοντας μια αυστηρή ματιά στην εγγονή του, η οποία για μια στιγμή χαμήλωσε το βλέμμα της.

«Δέκα δολάρια μόνο, κύριε. Μόνο δέκα ασήμαντα δολάρια για ένα τόσο σπάνιο αυγό των Φαραώ» φώναζε ο πωλητής.

«Πάρε είκοσι για να φύγεις αμέσως από εδώ» είπε ο καθηγητής, δίνοντας πίσω το αυγό μαζί με τα χαρτονομίσματα.

(ΜπιάνκαΤιτσόρνο, ΡομπέρτοΠιουμίνι,
Οι φίλοι του Σέρλοκ- Το μυστικό της Αγκάθα Έβανς, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2005)

6.6. Οι ράγες του τρένου - Οι αποδείξεις

Όπως το τρένο για να ταξιδέψει με ασφάλεια, πρέπει να κινείται πάνω σε

γερές ράγες έτσι και το τρένο των επιχειρημάτων πρέπει εκτός από τους λόγους να στηρίζεται σε αποδείξεις, που επιβεβαιώνουν περισσότερο τη δύναμη των επιχειρημάτων σου. Σκέψου ποιες από τις παρακάτω αποδείξεις μπορείς να χρησιμοποιείς στην επιχειρηματολογία σου και κύκλωσέ τις:

- α) Παροιμίες
- β) Στατιστικές
- γ) Νόμους
- δ) Μαρτυρίες (φίλων, συγγενών κ.ά.)
- ε) Αποτελέσματα ερευνών
- στ) Γνώμες ειδικών
- ζ) Παραδείγματα (από την ιστορία, τις φυσικές επιστήμες, από τη ζωή σου κ.ά.)
- η) Όλα τα παραπάνω.

6.7. «Αυτό πιστεύω... λέω το γιατί»: Γνωριμία με την απλή μορφή επιχειρημάτων

Πάρε μέσα από το κουτί των επιχειρημάτων ένα χρωματιστό χαρτάκι. Ποια είναι η άποψή σου για το συγκεκριμένο θέμα; Τι πιστεύεις;

Στήριξε την άποψή σου με έναν τουλάχιστον λόγο/αιτία χρησιμοποιώντας τους αιτιολογικούς συνδέσμους (γιατί,

επειδή, διότι, αφού κ.ά.).

Τι πιστεύεις για:

• τη χρήση κινητών τηλεφώνων από παιδιά • το φαγητό των fast food • τη χρήση ζώνης στο αυτοκίνητο • την αγορά ηλεκτρονικών παιχνιδιών για παιδιά • την ηλιοθεραπεία, ως καλοκαιρινή συνήθεια • τη χρήση μεταφορικών μέσων στην πόλη • για την τοποθέτηση τηλεόρασης στο παιδικό δωμάτιο • τις διακοπές στο βουνό • το χαρτζιλίκι των παιδιών • την αγορά κατοικίδιου ζώου • για τη λειτουργία των σχολείων την περίοδο των γιορτών...

Κάθε μαθητής θα σηκώνεται και θα διατυπώνει προφορικά ένα επιχείρημα σχετικά με το θέμα αυτό.

6.8. Μια άποψη και δυο λόγοι...

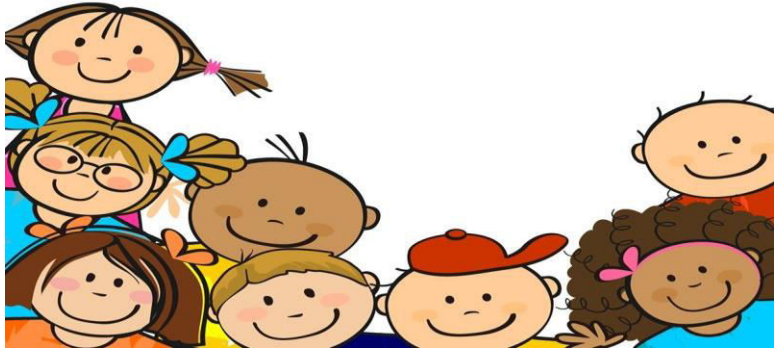
Χωρίζεστε σε ομάδες των έξι ατόμων. Ο/Η δάσκαλος/α μοιράζει σε όλους ένα κομμάτι χαρτί. Γράψε στη μία πλευρά την άποψή σου για το ερώτημα που σου έθεσε και στην πίσω πλευρά του χαρτιού δυο λόγους που τη στηρίζουν. Το ίδιο θα κάνουν και οι συμμαθητές της ομάδας σου. Αν βρείτε 12 διαφορετικούς λόγους, για να υποστηρίξετε την άποψή σας, κερδίζετε 12 βαθμούς. Για κάθε λόγο που επαναλαμβάνεται θα χάνετε από ένα (1) βαθμό. Για κάθε λόγο που δεν καταφέρατε να βρείτε θα χάνετε από δύο (2) βαθμούς. Νικήτρια θα είναι η ομάδα που βρήκε τους περισσότερους διαφορετικούς λόγους, άρα μάζεψε και τους περισσότερους βαθμούς!

Η άποψή σας μπορεί να είναι υπέρ ή κατά του θέματος. Θα το αποφασίσετε μεταξύ σας, οι παίκτες κάθε ομάδας.

Προτεινόμενα θέματα:

- Πρέπει να λέμε όλα τα μυστικά στους φίλους μας;
- Οι συμβουλές που δίνουν οι γονείς είναι πάντα σωστές;

- Πρέπει οι μαθητές να κάνουν απόλυτη ησυχία στην τάξη;
- Πρέπει να λέμε ελεύθερα την άποψή μας στους δασκάλους μας;
- Πρέπει τα κορίτσια να παίζουν ποδόσφαιρο;
- Πρέπει τα αγόρια να παίζουν με κούκλες;
- Πειράζει αν ένα αγόρι κλαίει;
- Επιτρέπεται οι γονείς να μαλώνουν τα παιδιά;
- Επιτρέπεται οι δάσκαλοι να μαλώνουν τα παιδιά;
- Πρέπει να φοράμε στολή στο σχολείο;

6.9. Το παιχνίδι της ανακριτικής καρέκλας^{xxvi}

Κάθισε σε μια καρέκλα. Ένας συμμαθητής ή συμμαθήτριά σου περιφέρεται γύρω σου ως ανακριτής/ ανακρίτρια και σε ρωτάει συνεχόμενα **ΓΙΑΤΙ?ΓΙΑΤΙ?ΓΙΑΤΙ?**, αφού ακούσει την άποψή σου.

Το παιχνίδι σταματά όταν δεν θα μπορείς να απαντήσεις πια και να υποστηρίξεις την άποψή σου με τον κατάλληλο λόγο/αιτία.

Πιθανές ερωτήσεις του/της ανακριτή/τριας:

- Πρέπει να χρησιμοποιούμε ποδήλατο στην πόλη;
- Πρέπει να δανειζόμαστε χρήματα;
- Πρέπει να λέμε

ψέματα;

- *Πρέπει να τρώμε όλα τα φαγητά;*
- *Πρέπει να αργούν οι μαθητές στο σχολείο;*
- *Πρέπει να κοροϊδεύουμε τους συμμαθητές μας για την εμφάνισή τους;*
- *Πρέπει να δουλεύουν οι γονείς πολλές ώρες;*
- *Πρέπει να βγάζουν οι γονείς πολλά χρήματα;*
- *Πρέπει να κάνουν οι μαθητές του Δημοτικού εξωσχολικές δραστηριότητες;*
- *Πρέπει τα παιδιά να κάνουν πάντα ό,τι τούς λένε οι γονείς τους;*

6.10. Τα επιχειρήματα των ποιημάτων

Χρησιμοποιώντας το επιχειρήμα με αιτιολόγηση μπορείς να υποστηρίξεις τη θέση σου, δημιουργώντας μοντέρνα ποιήματα. Αρκεί να βρεις 4-5 λόγους που θα δώσουν έμφαση στην τοποθέτησή σου. Προσπάθησε:

Προτεινόμενα θέματα

Σε αγαπώ γιατί.....

Μου αρέσουν τα ανοιχτά παράθυρα γιατί.....

Σου απλώνω το χέρι γιατί.....

Μου αρέσει η ποίηση γιατί.....

Χαίρομαι να κοιτάζω τα αστέρια γιατί.....

6.11. Με πόση “δύναμη” στηρίζεις τα επιχειρήματά σου;

Υπάρχουν λέξεις και εκφράσεις που σε βοηθούν να δείξεις στους συνομιλητές σου με πόση “δύναμη” υποστηρίζεις την άποψή σου. Αυτές τις λέξεις πρέπει να τις χρησιμοποιείς με προσοχή, ανάλογα με τον συνομιλητή σου... Μερικές φορές, αν δεν τις χρησιμοποιήσεις, δεν κατορθώνεις να γίνεις ιδιαίτερα «πειστικός»... Άλλες πάλι φορές, αν δεν χρησιμοποιήσεις την έκφραση με την κατάλληλη “δύναμη”, μπορεί να ... εκνευρίσεις τον συνομιλητή σου και να μην πετύχεις να τον πείσεις για την άποψή

ΧΑΜΗΛΗ ΔΥΝΑΜΗ	ΜΕΣΑΙΑ ΔΥΝΑΜΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΔΥΝΑΜΗ
Είναι δυνατό να..., Είναι πιθανό να.../ πιθανά..., ίσως, ενδεχόμενα, ενδέχεται να...	Θα έπρεπε να ... / Δεν θα έπρεπε να...	Πρέπει να.../ δεν πρέπει να...
	Θα ήταν σκόπιμο / καλό / χρήσιμο να....	Οφείλει να... / δεν οφείλει να... Είναι αναγκαίο να.../ είναι ανάγκη να ..., είναι απαραίτητο να..., είναι υποχρεωτικό να....

σου... Τέτοιες λέξεις και εκφράσεις είναι:

Επιχειρηματολογήστε πάνω στο ίδιο θέμα, χρησιμοποιώντας λέξεις και εκφράσεις διαφορετικών βαθμών «δύναμης».

Έτσι, θα διαπιστώσετε τα αποτελέσματα της επίδρασης αντίστοιχων λέξεων και εκφράσεων στην πραγματοποίηση των επιδιωκόμενων στόχων σας.

1. Μια μητέρα και μια κόρη. Το κορίτσι ζητάει από τη μαμά του να την αφήσει να πάει στο σινεμά με τις φίλες της χρησιμοποιώντας λέξεις και εκφράσεις χαμηλής, μέσaiας και υψηλής «δύναμης». Πότε το κορίτσι έχει περισσότερες πιθανότητες να πείσει τη μητέρα του;
2. Δύο φίλες / οι. Η μία/ο ένας διακόπτει τον άλλο, καθώς μελετάει και ζητάει να πάνε βόλτα με τα ποδήλατά τους. Η δεύτερη / ο δεύτερος προσπαθεί να αρνηθεί την πρόταση χρησιμοποιώντας λέξεις και εκφράσεις χαμηλής, μέσaiας και υψηλής «δύναμης». Πότε το παιδί έχει περισσότερες πιθανότητες να πείσει τον/την φίλο/η να σταματήσει να τον διακόπτει από το διάβασμα;
3. Ένας μαθητής - ο διευθυντής του σχολείου. Ο μαθητής ζητά από τον διευθυντή του σχολείου να πραγματοποιήσουν μια διήμερη εκδρομή στο Ναύπλιο χρησιμοποιώντας χαμηλής, μέσaiας και υψηλής «δύναμης». Πότε ο μαθητής έχει περισσότερες πιθανότητες να πείσει τον διευθυντή να πραγματοποιηθεί η διήμερη εκδρομή;

6.12. «Αν ... τότε...». Τα επιχειρήματα που βασίζονται σε υποθέσεις

Πολλές φορές βασίζουμε την άποψή μας σε μια υπόθεση. Αν ισχύει μια κατάσταση, τότε το αποτέλεσμα που ακολουθεί επιβεβαιώνει την άποψή μας.

Συμφωνείς ή διαφωνείς:

Βασίσου σε μια υπόθεση, για να στηρίξεις την άποψή σου σχετικά με μια τοποθέτηση είτε συμφωνείς είτε διαφωνείς με αυτή. Μπορείς να αναπτύξεις τη θέση σου δίνοντας αποδείξεις (λεπτομέρειες, μαρτυρίες, παραδείγματα κ.ά). Για παράδειγμα:

Κατά την άποψή μου οι άντρες πρέπει να βοηθούν τις γυναίκες στις δουλειές του σπιτιού.

Συμφωνώ με την παραπάνω άποψη. Αν οι άντρες βοηθούν τις γυναίκες στις δουλειές του σπιτιού τότε όλες οι υποχρεώσεις θα τελειώνουν γρηγορότερα και το ζευγάρι θα έχει περισσότερο ελεύθερο χρόνο. Έτσι, θα μπορούν να πηγαίνουν βόλτες ή να δουν μια ταινία ή να ακούσουν μαζί μουσική.

ή

Διαφωνώ με την παραπάνω άποψη. Αν οι άντρες βοηθούν τις γυναίκες στις δουλειές του σπιτιού, τότε θα δείχνουν αδύναμοι και θα τους κοροϊδεύουν οι φίλοι τους. Εξάλλου, οι δουλειές του σπιτιού είναι γυναικεία υπόθεση εδώ και αιώνες!

Προτεινόμενα θέματα για επιχειρηματολογία!

- Πιστεύω ότι οι μαθητές δεν πρέπει να ασχολούνται με εξωσχολικές δραστηριότητες.
- Θεωρώ ότι το Σαββατοκύριακο πρέπει να μένουμε σπίτι με την οικογένειά μας και να ξεκουραζόμαστε.
- Κατά τη γνώμη μου όλα τα παιδιά πρέπει να έχουν τηλεόραση στο δωμάτιό τους.
- Πιστεύω ότι υπάρχουν εξωγήινοι που ζουν ανάμεσά μας.
- Θεωρώ ότι είναι αναγκαίο να φοράμε κράνος όταν κάνουμε ποδήλατο.
- Πιστεύω ότι τα κορίτσια δεν ξέρουν τίποτα για το μπάσκετ.
- Κατά την άποψή μου οι μεγάλοι δεν κάνουν ποτέ λάθη.

- Υποστηρίζω την άποψη ότι οι σχολικές αργίες πρέπει να καταργηθούν.
- Θεωρώ ότι η συχνή γυμναστική ωφελεί την υγεία.
- Πιστεύω ότι η ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων είναι ιδιαίτερα ωφέλιμη για τα παιδιά.
- Κατά την άποψή μου η χρήση κινητών τηλεφώνων από παιδιά είναι επικίνδυνη για την υγεία τους.
- Πιστεύω ότι δεν είναι αναγκαίο να έχουμε φίλους στη ζωή μας.
- Κατά την άποψή μου δεν χρειάζεται να πηγαίνουν σχολείο όλα τα παιδιά.
- Θεωρώ ότι το πιο σημαντικό πράγμα στη ζωή είναι τα χρήματα.
- Σύμφωνα με την άποψή μου το επάγγελμα του δασκάλου δεν είναι απαραίτητο.
- Πιστεύω ότι τα κορίτσια πρέπει να φορούν πάντα φούστες.
- Υποστηρίζω την άποψη ότι τα αγόρια δεν πρέπει να κλαίνε.
- Θεωρώ ότι δεν πρέπει να κάνουμε λάθη.
- Πιστεύω ότι τα παιδιά πρέπει να κοιμούνται νωρίς.
- Κατά την άποψή μου οι παντρεμένες γυναίκες δεν πρέπει να εργάζονται.
- Πιστεύω ότι τα παιδιά μπορούν να τρώνε καθημερινά άφοβα όσα γλυκά και σοκολάτες επιθυμούν.
- Θεωρώ ότι πρέπει να σταματήσουν να γίνονται πόλεμοι.
- Κατά την άποψή μου οι μισθοί των υπαλλήλων πρέπει να μειωθούν περισσότερο.
- Πιστεύω ότι τα παιδιά δεν πρέπει να μελετούν στο σπίτι.
- Κατά τη γνώμη μου οι γονείς δεν πρέπει να μαλώνουν τα παιδιά τους.
- Θεωρώ ότι δεν είναι ασφαλές τα παιδιά να μένουν μόνα τους στο σπίτι.
- Κατά την άποψή μου οι γονείς πρέπει να δίνουν χαρτζιλίκι στα παιδιά τους.

- Πιστεύω ότι δεν πρέπει να λέμε ποτέ ψέματα.
- Υποστηρίζω ότι πρέπει να καταργηθεί η κυκλοφορία των αυτοκινήτων στο κέντρο της Αθήνας.
- Πιστεύω ότι πρέπει να σταματήσουμε να τρώμε φρούτα.
- Θεωρώ ότι οι γονείς δεν πρέπει να βοηθούν τα παιδιά τους στο διάβασμα.

6.13. Κάνοντας συγκρίσεις: Τα επιχειρήματα της αντίθεσης

Πολλές φορές δυναμώνουμε τα επιχειρήματά μας, όταν μέσα από την παρουσίαση της αντίθετης ιδέας, κατάστασης κ.ά. επιβεβαιώνεται η αλήθεια της άποψής μας.

Για παράδειγμα:

Κατά την άποψή μου όλα τα παιδιά του κόσμου, πλούσια και φτωχά, μαύρα ή άσπρα πρέπει να πηγαίνουν σχολείο (τοποθέτηση). Διάφοροι λόγοι με κάνουν να υποστηρίζω αυτήν την άποψη (ενημέρωση^{xxvii}). Όλοι ξέρουμε ότι η γνώση βοηθά τους ανθρώπους να βελτιώσουν τη ζωή τους και να πετύχουν τους στόχους τους. Αντίθετα, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η αμάθεια σκλαβώνει τον άνθρωπο στη δυστυχία, αφού ο άνθρωπος δεν έχει αποκτήσει τις απαραίτητες δεξιότητες που θα τον βοηθήσουν να αντιμετωπίσει τη ζωή.

Υποστήριξε την άποψή σου με επιχειρήματα που βασίζονται σε αντιθέσεις...

Πρέπει να λέμε πάντα την αλήθεια; (αλήθεια / ψέμα)

Πρέπει να γίνονται πόλεμοι, ώστε να λύνονται τα προβλήματα μεταξύ των κρατών; (πόλεμος-ειρήνη)

Πρέπει να ξοδεύουμε όλα τα χρήματα που κερδίζουμε από τη δουλειά μας; (σπατάλη/αποταμίευση)

Τα δημόσια σχολεία είναι καλύτερα από τα ιδιωτικά; (δημόσια / ιδιωτικά σχολεία)

Ο πλούτος φέρνει την ευτυχία; (πλούτος/φτώχεια)

Πρέπει τα παιδιά να συμμαζεύουν το δωμάτιό τους; (ακαταστασία/τάξη)

Πιστεύεις ότι πρέπει να δανείζουμε προσωπικά αντικείμενα σε συμμαθητές που ξεχνούν να φέρουν τα δικά τους, όπως μολύβια, γόμες κ.ά.; (υπευθυνότητα/ανευθυνότητα, γενναιοδωρία/τσιγκουνιά)

Πότε βρίσκεις περισσότερο ενδιαφέρον το μάθημα: όταν γίνεται φασαρία στην τάξη ή ησυχία;

Όταν τσακώνονται δύο συμμαθητές σου πρέπει να παρέμβεις για να λύσεις το πρόβλημα ή δεν σε αφορά; (ενδιαφέρον / αδιαφορία)

Ποια εποχή θεωρείς καταλληλότερη για διακοπές; (χειμώνας/καλοκαίρι)

Είναι τα γεράματα μια άσχημη περίοδος της ανθρώπινης ζωής; (γεράματα / νιάτα)

Πού θα προτιμούσες να ζεις: στο χωριό ή στην πόλη; (ζωή στο χωριό / ζωή στην πόλη)

6.14. Κάνοντας συγκρίσεις: Τα επιχειρήματα της ομοιότητας ή αναλογίας

Άλλες πάλι φορές, για να ενδυναμώσουμε την τοποθέτησή μας βρίσκουμε ομοιότητες ή αναλογίες με παρόμοιες καταστάσεις.

Με άλλα λόγια, φτιάχνουμε επιχειρήματα ομοιότητας ή αναλογίας.

Δες ένα παράδειγμα:

Κατά την άποψή μου, η αγάπη είναι το μεγαλύτερο αγαθό στη ζωή των ανθρώπων (τοποθέτηση). **Όπως** τα κλειδιά ανοίγουν τις πόρτες των σπιτιών **έτσι** και η αγάπη ανοίγει τις καρδιές των ανθρώπων και φέρνει τον έναν κοντά στον άλλον (επιχείρημα ομοιότητας/αναλογίας).

Μπορείς να βρεις κι εσύ επιχειρήματα ομοιότητας/αναλογίας για τις παρακάτω τοποθετήσεις:

Πιστεύω ότι είναι πολύ δύσκολο στην εποχή μας να δημιουργήσουν οι άνθρωποι ειλικρινείς φιλίες. Θα έλεγα μάλιστα ότι, **όπως**

.....

.....

έτσι .....

.....

Κατά την άποψή μου, τα παιδιά δεν μπορούν να είναι χαρούμενα χωρίς παιχνίδια. Υποστηρίζω αυτήν την άποψη, γιατί **όπως**.....

.....

έτσι .....

.....
Πιστεύω ότι όποιος αγοράζει ένα κατοικίδιο ζώο πρέπει να είναι πολύ υπεύθυνος για τη φροντίδα του. Όπως.....
.....

έτσι .....

.....
Περισσότερα θέματα για να ασκηθείς στην παραγωγή επιχειρημάτων αναλογίας...

Πιστεύεις ότι η κατανάλωση φρέσκων χυμών είναι απαραίτητη στην καθημερινή διατροφή;

Πιστεύεις ότι το να βλέπουμε πολλή τηλεόραση μας στερεί πολύτιμες στιγμές από τη ζωή μας;

Πιστεύεις ότι πρέπει να ξεσπάμε με θυμό, όταν οι άλλοι δεν παίζουν το παιχνίδι που ζητάμε;

Πιστεύεις ότι μια φιλική σχέση μπορεί να βασίζεται στο ψέμα;

Πιστεύεις ότι οι λέξεις που λέμε έχουν τη δύναμη να πληγώσουν τους άλλους;

Πιστεύεις ότι η αλήθεια πάντα φανερώνεται;

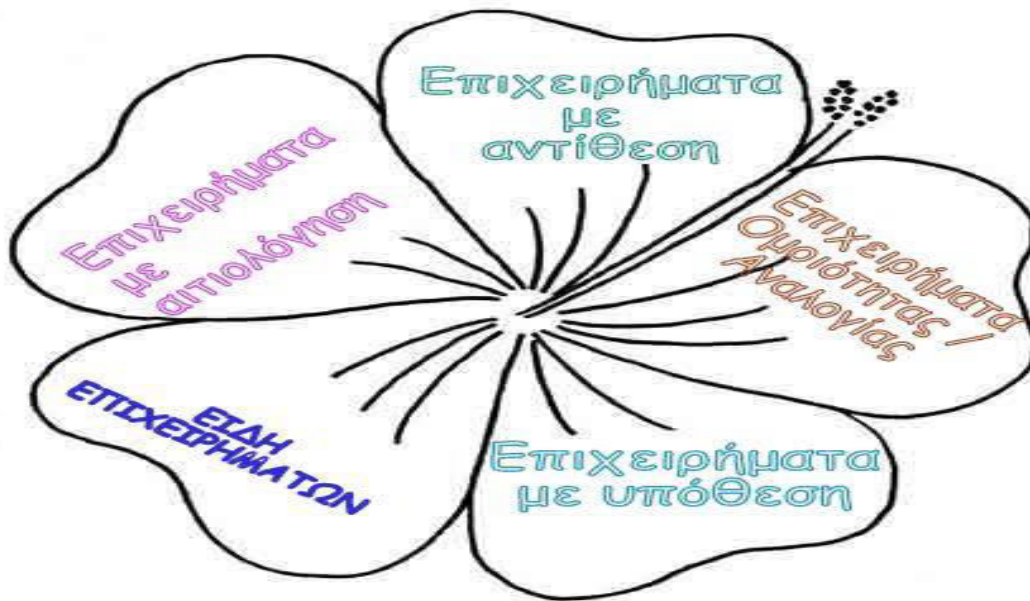
Πιστεύεις ότι το παιχνίδι είναι αναγκαίο στη ζωή των παιδιών;

Πιστεύεις ότι οι μαθητές πρέπει να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους στην τάξη;

Πιστεύεις ότι υπάρχουν ευτυχισμένα παιδιά χωρίς φίλους;

Πιστεύεις ότι ένα παιδί μπορεί να αναπτυχθεί χωρίς την υποστήριξη της οικογένειάς του;

Πιστεύεις ότι τα παιδιά πρέπει να βλέπουν ταινίες βίας;

Μέχρι τώρα έχεις μάθει να δημιουργείς επιχειρήματα:

α) με αιτιολόγηση, δηλαδή βρίσκοντας έναν λόγο/αιτία που στηρίζει τη θέση σου.

β) Κάνοντας μια υπόθεση. Αν ισχύει μια συγκεκριμένη περίπτωση τότε θα ακολουθεί ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

γ) Με αντίθεση. Συγκρίνεις την άποψή σου με μian αντίθετη κατάσταση, για να δείξεις ότι η δική σου άποψη είναι πιο 'δυνατή'.

δ) Με ομοιότητα / αναλογία. Συγκρίνεις την άποψή σου με μian άλλη και βρίσκεις ομοιότητες μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να δυναμώνεις τη θέση σου.

Χρησιμοποίησε διαφορετικά είδη επιχειρημάτων...

Όταν χρησιμοποιείς πολλά και διαφορετικά είδη επιχειρημάτων, για να στηρίξεις την άποψή σου μην ξεχνάς να χρησιμοποιείς τις ακόλουθες συνδετικές λέξεις: *πρώτον...*, *δεύτερο...*, *τρίτο...*, *τέλος...*, *αρχικά...*, *επιπλέον...*, *ένας επιπλέον λόγος που με κάνει να το λέω αυτό...*, *εκτός από αυτό...*, *ακόμα...*, *επίσης...*, *κ.ά.*

Γοργίας (485-380π.Χ.)

Γεια σας! Είμαι ο σοφιστής-δάσκαλος Γοργίας. Πολλοί με κατηγόρησαν, γιατί δεν πίστευα στην μία και απόλυτη γνώση. Αντίθετα, πίστευα στη δύναμη με την οποία κάποιος υποστηρίζει την άποψή του με επιχειρήματα.

Μου κάνει εντύπωση πόσα πράγματα έχετε μάθει για τη ρητορική τέχνη!!

Να παίξω μαζί σας;

6.15. Η σκυταλοδρομία των επιχειρημάτων

Χωριστείτε σε τετραμελείς ομάδες. Κάθε ομάδα οφείλει να υποστηρίξει με διαφορετικά επιχειρήματα τα θέματα που ανακοινώνει η δασκάλα / ο δάσκαλος. Κάθε μαθητής της ομάδας παίρνει τη σκυτάλη, ανακοινώνει το επιχείρημά του στην τάξη και στη συνέχεια παραδίδει τη σκυτάλη στον επόμενο παίχτη, ο οποίος οφείλει να συνδέσει με την κατάλληλη συνδετική λέξη το επιχείρημά του με το προηγούμενο και να χρησιμοποιήσει διαφορετικό επιχείρημα. Νικήτρια ανακηρύσσεται η ομάδα που θα χρησιμοποιήσει περισσότερους τύπους επιχειρημάτων.

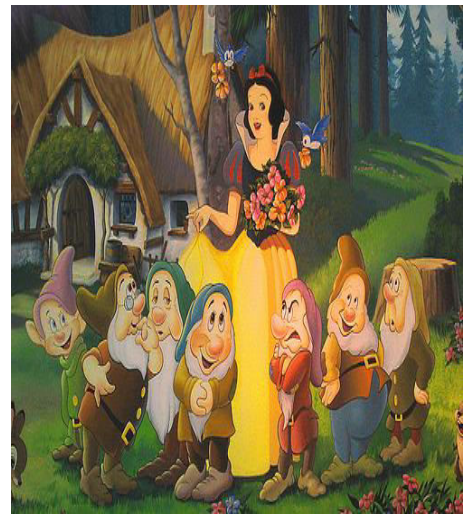
Προτεινόμενα θέματα:

- *Θέλεις να πείσεις τους γονείς σου να σου αγοράσουν ένα καινούργιο ποδήλατο. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσεις;*
- *Θέλεις να πείσεις τους γονείς σου να σε αφήσουν να κατέβεις στον πεζόδρομο, για να παίξεις με τα άλλα παιδιά της γειτονιάς. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσεις;*

- *Θέλεις να πείσεις τη δασκάλα σου να πάτε ημερήσια εκδρομή. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσεις;*
- *Θέλεις να πείσεις τον φίλο/φίλη σου να έρθει μαζί σου στο παγοδρόμιο του ΟΑΚΑ για πατινάζ. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσεις;*
- *Θέλεις να πείσεις τους γονείς σου να σου αγοράσουν ένα καινούργιο ηλεκτρονικό παιχνίδι. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσεις;*

6.16. Τα επιχειρήματα των παραμυθιών

Χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων και, γραπτά ή προφορικά, προσπαθήστε να επινοήσετε, συνεργατικά, διάφορους τύπους επιχειρημάτων με αφορμή προβλήματα που εμφανίζονται σε γνωστά παραμύθια.

Προτεινόμενα θέματα:

- *Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί ο λύκος για να πείσει τα τρία γουρουνάκια να βγουν έξω από το σπιτάκι τους;*
- *Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί ο λύκος για να πείσει την Κοκκινοσκουφίτσα να αλλάξει μονοπάτι στο δάσος;*
- *Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί η Χιονάτη για να πείσει τους επτά νάνους να την φιλοξενήσουν;*
- *Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί η μικρή γοργόνα για να πείσει τη μάγισσα του βυθού να της δώσει πόδια;*
- *Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί η Σταχτοπούτα, για να πείσει την κακιά μητριά και τις δύο αδερφές να την αφήσουν να πάει στο χορό του παλατιού;*

- Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσεις για να πείσεις τον πατέρα να σταματήσει να βγάζει το κοριτσάκι με τα σπέρτα στο δρόμο για να εργαστεί;

6.17. Τα επιχειρήματα των διαφημίσεων

Χρησιμοποίησε διαφορετικά είδη επιχειρημάτων, για να φτιάξεις διαφημίσεις για τα παρακάτω προϊόντα, όπως στο παράδειγμα:

Αγόρασε κι εσύ πορτοκαλάδα ΑΡΑΝΤΑ, *γιατί* είναι το μόνο αναψυκτικό που περιέχει τον χυμό ενός ολόκληρου πορτοκαλιού(με αιτιολόγηση). Σε *αντίθεση* με τα υπόλοιπα αναψυκτικά δεν περιέχει πρόσθετη ζάχαρη(με αντίθεση). Απόλαυσε την πορτοκαλάδα Fanta και θα το νιώσεις! *Όπως* εκτοξεύονται στα ύψη οι αμέτρητες φυσαλίδες του, *έτσι* θα ανέβει και η διάθεσή σου(με ομοιότητα)!!! Αγόρασε πορτοκαλάδα ΑΡΑΝΤΑ, *αν* θες να παραδοθείς στην ελαφριά, φρουτένια απόλαυση, χωρίς συμβιβασμούς(με υπόθεση)!!!

Γάλα 'Γέλα'

Νέο μοντέλο Fiorex

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Άρωμα Azur

Αθλητικά παπούτσια Run

.....

.....

.....

.....

.....

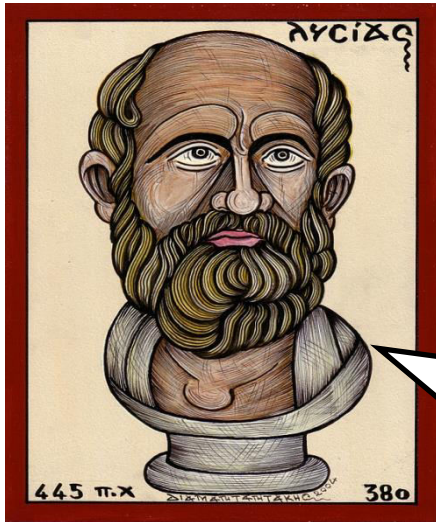
.....

.....

.....

.....

.....

Είμαι ο Λυσίας, ρήτορας στην αρχαία Αθήνα.

Έγραφα πολλούς δικανικούς λόγους για τα δικαστήρια, όπως κάνουν και σήμερα οι δικηγόροι. Ξέρω πόση δύναμη κρύβουν τα επιχειρήματα, όταν κατηγορείς κάποιον αλλά και όταν θέλεις να απολογηθείς και να αθωωθείς από τις κατηγορίες!

6.18. Τα επιχειρήματα της κατηγορίας και της απολογίας

Φαντάσου ότι βρίσκεσαι στο γραφείο του/της διευθυντή/τριας του σχολείου. Κατηγορείς έναν συμμαθητή σου, τον Παύλο, γιατί σας χαλάει διαρκώς το παιχνίδι στο μπάσκετ και ζητάς να βγει από την ομάδα. Ποια θα είναι η επιχειρηματολογία σου;

Στη συνέχεια, ο διευθυντής φωνάζει τον Παύλο στο γραφείο. Ο μαθητής προσπαθεί να απολογηθεί, για να μην βγει από την ομάδα που την αγαπά πολύ. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσει;

6.19. Τα επιχειρήματα του πολιτικού λόγου

Τα επιχειρήματα είναι σημαντικό εργαλείο των πολιτικών. Βασίζονται σε αυτά, για να πείσουν τους πολίτες να τους ψηφίσουν. Με βάση τα επιχειρήματα λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις που καθορίζουν το μέλλον μιας χώρας ή ακόμα και του κόσμου!!!

6.19.1. Οι εκλογές των ζώων

Οι μαθητές υποδύεστε ρόλους ζώων (λιοντάρι, μαϊμού, ελάφι, λύκο, αετό, σκαντζόχοιρο, χελώνα κ.ά.) και συμμετέχετε στις **Εκλογές των Ζώων**. Το κάθε υποψήφιο ζώο θα υποστηρίξει με προφορικά επιχειρήματα τους λόγους για τους οποίους βάζει υποψηφιότητα για «πρωθυπουργός» του δάσους. Στόχος του είναι να πείσει τα υπόλοιπα ζώα ότι η δική του εκλογή είναι η πιο κατάλληλη, ώστε να το ψηφίσουν. Στο τέλος της ομιλίας κάθε υποψήφιου/ας, τρία μέλη από την κοινότητα των ζώων μπορούν να υποβάλουν διασαφηνιστικά ερωτήματα στον/η υποψήφιο/α

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
(Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.) - ΑΘΗΝΑ - 2018

πρωθυπουργό. Στο τέλος των ομιλιών των υποψηφίων γίνονται εκλογές με ανάταση του χεριού και ανακηρύσσεται το ζώο-νικητής!!!

6.19.2. Τις αγορεύειν βούλεται;

Οι μαθητές μεταφέρεστε στην αρχαία Αθήνα, στην Εκκλησία του Δήμου, στην «κυδιάνειρα αγορά^{xxviii}». Ένας μαθητής υποδύεται τον κήρυκα ο οποίος παρουσιάζει τα θέματα προς συζήτηση. Τέσσερις μαθητές εκθέτουν την άποψή τους για το κάθε θέμα μπροστά στην Αγορά των Αθηναίων πολιτών και στον χρόνο που του δίνεται από μία κλεψύδρα υποστηρίζει την άποψή του με τα κατάλληλα επιχειρήματα. Στο τέλος, οι μαθητές/Αθηναίοι πολίτες σηκώνουν τα χέρια για να ψηφίσουν την πρόταση που θεωρούν πιο ωφέλιμη για την πόλη.

Προτεινόμενα θέματα:

α) *Πώς θα χρησιμοποιηθούν τα χρήματα που έχει εισπράξει η Αθήνα από τους φόρους που πληρώνουν οι πόλεις-κράτη της Αθηναϊκής Συμμαχίας;*

β) Πώς θ' αντιμετωπιστεί η εξέγερση των γυναικών που ζητούν να σταματήσει ο Πελοποννησιακός πόλεμος και να γυρίσουν οι άντρες στα σπίτια τους;

γ) Πώς θα οργανωθεί η ρητορική εκπαίδευση των νέων της Αθήνας;

δ) Πρέπει να ψηφιστεί ο νόμος της «σεισάχθειας»;

ε) Πρέπει να κατασκευαστούν νέα πλοία, ώστε να ενισχυθεί ο στόλος των Αθηναίων;

στ) Πρέπει οι Αθηναίοι να επηρεαστούν από τον πολιτισμό των Σπαρτιατών και να αλλάξουν τον δικό τους τρόπο ζωής;

6.20. Ας μην ξεχνάμε τα αντεπιχειρήματα!!!

Να έχεις πάντα στο μυαλό σου ότι δεν ταξιδεύεις μόνο εσύ με το τρένο των επιχειρημάτων σου.

Στον δρόμο σου θα συναντηθείς με άλλα τρένα που μεταφέρουν μια άποψη διαφορετική από τη δική σου. Είναι κάτι που συμβαίνει καθημερινά στη ζωή μας!!!

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να υπερασπίζεται τη δική του άποψη, αρκεί, αν θέλει να σε πείσει για αυτή, να έχει «γερούς» λόγους για να τη στηρίξει. Όταν κάποιος εκφράζει την αντίθετη άποψη από τη δική σου και τη στηρίζει με έναν ή περισσότερους λόγους τότε έχεις συναντηθεί με το τρένο του αντεπιχειρήματος ή της αντεπιχειρηματολογίας.

Πιστεύω ότι τα παιδιά δεν πρέπει να παρακολουθούν τηλεόραση, γιατί αποκτούν επιθετική συμπεριφορά.

Αντίθετα, εγώ πιστεύω ότι τα παιδιά πρέπει να παρακολουθούν τηλεόραση, γιατί μαθαίνουν πολλά πράγματα για τον κόσμο.

Όταν κάποιος θέλει να υποστηρίξει τα **αντεπιχειρήματά** του χρησιμοποιεί λέξεις και εκφράσεις που τον βοηθούν να δείξει την αντίθεσή του με τα επιχειρήματα του άλλου. Για παράδειγμα: *Αντίθετα με άλλους εγώ πιστεύω ότι..., Προσωπικά, έχω αντιρρήσεις για όλα αυτά..., Σε αντίθεση με άλλους ισχυρίζομαι ότι..., Όμως..., Από την άλλη πλευρά..., Η δική μου άποψη διαφέρει..., κτλ.*

Το διπλανό χταπόδι μπέρδεψε τα πλοκάμια του .... Μπορείς να το βοηθήσεις να ενώσει με βελάκια τα παρακάτω επιχειρήματα με τα κατάλληλα αντεπιχειρήματα.

Α. Σύμφωνα με την άποψή μου οι μαθητές πρέπει να κοιμούνται νωρίς, αν θέλουν να αποδώσουν στο μάθημα την επόμενη μέρα

Β. Πιστεύω ότι τα παιδιά δεν χρειάζονται χαρτζιλίκι, αφού οι γονείς καλύπτουν όλες τις ανάγκες τους.

Γ. Κατά την άποψή μου τα παιδιά πρέπει να έχουν πολλές εξωσχολικές δραστηριότητες, για να αποκτούν ποικίλα ενδιαφέροντα.

Δ. Έχω την άποψη ότι τα παιδιά δεν πρέπει να συμμετέχουν σε αγώνες ταλέντων στην τηλεόραση, γιατί πληγώνονται άμα χάσουν.

Ε. Πιστεύω ότι οι εξωγήινοι έχουν ήδη επισκεφτεί τη Γη, αφού σώζονται πολλά ιστορικά κείμενα και τοιχογραφίες που μαρτυρούν την παρουσία τους.

1. Αντίθετα σε σένα υποστηρίζω ότι απόδοση στο σχολείο δεν εξαρτάται από την ώρα που κοιμάσαι, αλλά από το ενδιαφέρον που έχεις για το μάθημα.

2. Θεωρώ απίθανο να υπάρχουν εξωγήινοι, αφού σύμφωνα με τους ερευνητές δεν υπάρχουν πολύπλοκες μορφές ζωής στο σύμπαν.

3. Σε αντίθεση με σένα θεωρώ ότι τα παιδιά πρέπει να κατανοήσουν από νωρίς τι σημαίνει να κερδίζεις και να χάνεις στη ζωή.

4. Αντίθετα, υποστηρίζω ότι τα παιδιά χρειάζονται χαρτζιλίκι, για να μάθουν να διαχειρίζονται τα χρήματα.

5. Διαφωνώ μαζί σου, γιατί πιστεύω ότι τα παιδιά πρέπει να ασχολούνται μόνο με ό, τι πραγματικά τα ευχαριστεί, αν θέλουμε να αναπτύξουν μια υγιή

προσωπικότητα

Αντιστοίχισε τα ζευγάρια των λέξεων που εκφράζουν ότι υπάρχει διαφορά στις γνώμες μεταξύ δύο ανθρώπων...

ΘΕΣΗ	● ANTI-ΡΡΗΣΗ
ΛΟΓΟΣ	● ANTI-ΘΕΣΗ
ΡΗΣΗ	● ANTI-ΛΟΓΟΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ	● ANTI-ΓΝΩΜΙΑ
ΓΝΩΜΗ	● ANTI-ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ
ΠΡΟΤΑΣΗ	● ANTI-ΠΡΟΤΑΣΗ

6.21. Σέβομαι την άποψή σου, αλλά...

Δίνεται ένα αμφιλεγόμενο θέμα. Ο πρώτος μαθητής εκφράζει την άποψή του για το θέμα και δίνει το σχετικό επιχείρημα. Στη συνέχεια, κάθε μαθητής, αφού πει «σέβομαι την άποψή σου, αλλά...» εκφράζει τη διαφωνία του με τον προηγούμενο ομιλητή και δίνει ένα υποστηρικτικό επιχείρημα της προτεινόμενης άποψής του.

Προτεινόμενα θέματα

- Πρέπει να αποφεύγουμε τη χρήση αυτοκινήτων στο κέντρο της Αθήνας
- Πρέπει οι γυναίκες να ντύνονται σύμφωνα με τις προσαγές της μόδας
- Τα παιδιά πρέπει να κάνουν δίαιτα
- Τα παιδιά πρέπει να σταματήσουν να τρώνε τσίχλες, καραμέλες και γλυκά

- Πρέπει τα παιδιά να 'σερφάρουν' στο 'Ίντερνετ
- Τα κορίτσια πρέπει να μαθαίνουν ΤΑΕΚWODO
- Οι γυναίκες, όταν παντρεύονται, πρέπει να σταματούν τη δουλειά τους
- Το διάβασμα είναι σημαντικότερο από το παιχνίδι για τα παιδιά
- Το πρόγραμμα του σχολείου πρέπει να επεκταθεί καθημερινά μέχρι τις 5.00μ.μ. για όλους τους μαθητές
- Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια απομονώνουν τα παιδιά από τους φίλους τους
- Τα Μαθηματικά είναι το σημαντικότερο μάθημα του σχολικού προγράμματος

Αυτό, δεν είναι επιχειρηματολογία!!!!

Όταν επιχειρηματολογούμε σεβόμαστε την αντίθετη άποψη και τη δεχόμαστε, όταν τη στηρίζουν επαρκή, σχετικά και λογικά επιχειρήματα.

6.22.Οι δυο όψεις του νομίσματος!

Τα επιχειρήματα και τα αντεπιχειρήματα παρουσιάζονται ως οι δυο όψεις ενός νομίσματος για το ίδιο θέμα. Τοποθετούμε δυο κουμπάρδες στην έδρα, τον κουμπάρά των επιχειρημάτων και τον κουμπάρά των αντεπιχειρημάτων. Οι μαθητές γράφουν σε στρογγυλά χαρτάκια τα επιχειρήματα και τα αντεπιχειρήματα για το κάθε θέμα και, αφού τα διαβάσουν στους συμμαθητές τους, τα τοποθετούν στον αντίστοιχο κουμπάρά.

Πρέπει οι άντρες να κάνουν δουλειές μέσα στο σπίτι;

Κατά τη γνώμη μου
οι άντρες δεν πρέπει
να κάνουν.....

Σε αντίθεση με σένα,
πιστεύω ότι οι άντρες
οφείλουν να βοηθούν
στις δουλειές του
σπιτιού, γιατί...

Προτεινόμενα θέματα...

Είναι τα χρήματα το πιο σημαντικό αγαθό στη ζωή;

Πρέπει να καταργηθούν οι σχολικές διακοπές των
Χριστουγέννων και του Πάσχα;

Πρέπει να φέρνουν οι μαθητές κινητά στο σχολείο;

Είναι σκόπιμο να δίνονται βαθμοί στο Δημοτικό;

Πρέπει οι γονείς να βοηθούν καθημερινά τα παιδιά τους στο διάβασμα;

6.23. Η κολοκυθιά των επιχειρημάτων

Σε παραλλαγή του παραδοσιακού παιχνιδιού της *Κολοκυθιάς* τα παιδιά σχηματίζετε ανά 4 κύκλους. Κάθε παιδί παίρνει από μία κάρτα που δείχνει ένα επάγγελμα και βρίσκει, αρχικά, ένα αντεπιχείρημα που μειώνει την αξία του επαγγέλματος του προλαλήσαντα και στη συνέχεια

ένα επιχείρημα το οποίο στηρίζει την αξία του δικού του επαγγέλματος, όπως εμφανίζεται στην κάρτα που διάλεξε τυχαία (π.χ. νοσοκόμα/ος, δάσκαλος/α, κομμωτής/τρια, υδραυλικός, κηπουρός, ποδοσφαιριστής, χορευτής/τρια, ζωγράφος, φούρναρης, τραγουδιστής/στρια, γιατρός κ.ά.).

Στο τέλος του κύκλου, οι υπόλοιποι μαθητές-ακροατές ψηφίζουν ποιος υποστήριξε καλύτερα την άποψή του και αντέκρουσε δυναμικότερα το επιχείρημα του προηγούμενου παίχτη.

Προσοχή: Είναι σκόπιμο να χρησιμοποιείτε τις συνδετικές και εισαγωγικές φράσεις που έχετε μάθει ως τώρα.

6.24. Επιχειρηματολογία και πειθώ

Κύκλωσε τις σωστές απαντήσεις σε κάθε περίπτωση:

1. Όταν προσπαθώ να πείσω τον άλλον:

- α) Χρησιμοποιώ τα ίδια επιχειρήματα για να πείσω τους γονείς μου για ένα θέμα ανεξάρτητα από το αν είναι καλοδιάθετοι ή όχι.
- β) Χρησιμοποιώ τα ίδια επιχειρήματα είτε απευθύνομαι στους γονείς μου είτε στους φίλους μου. Για παράδειγμα, όταν θέλω να πάω μια βόλτα.
- γ) Προσαρμόζω τα επιχειρήματά μου ανάλογα με την περίπτωση και τον άνθρωπο που θέλω να πείσω.

2. Όταν θέλω να πείσω τον άλλον...

- α) Φωνάζω...
- β) Χρησιμοποιώ κατάλληλα το σώμα μου.
- γ) Αξιοποιώ εκφράσεις του προσώπου μου.
- δ) Βάζω τα κλάματα.
- ε) Δίνω στη φωνή μου την κατάλληλη ένταση.
- στ) Τονίζω ιδιαίτερα κάποιες σημαντικές λέξεις.
- ζ) Του λέω ψέματα...

6.25. Ανάμεσα σε δυο φωνές

Βρίσκεσαι σε δίλημμα... μια φωνή μέσα σου λέει να πάρεις τη μία απόφαση. Μια άλλη, σε προσκαλεί να πάρεις μιαν άλλη απόφαση... Ποια φωνή θα σε πείσει; Ποια θα είναι η τελική απόφασή σου; (Ένας μαθητής κάθεται σκεπτικός. Σηκώνονται μαθητές και υποδύονται τις φωνές του καλού και του κακού λέγοντας κάθε φορά από ένα επιχείρημα. Στο τέλος, ο μαθητής στηρίζει με επιχειρήματα την τελική του απόφαση.)

Προτεινόμενα θέματα:

α) Έχεις κανονίσει να περάσεις το απόγευμα στο σπίτι ενός συμμαθητή σου που δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλής. Ξαφνικά, χτυπάει το τηλέφωνο και μια ομάδα δημοφιλών συμμαθητών σου

σε προσκαλεί να πας μαζί τους σινεμά με την προϋπόθεση ότι θα πας μόνος/μόνη σου. Τι θα κάνεις τελικά; Θα τους ακολουθήσεις στον κινηματογράφο ή θα πας στο σπίτι του συμμαθητή σου, όπως είχες κανονίσει;

β) Οι γονείς σου έχουν υποσχεθεί ότι θα σου αγοράσουν ένα καινούργιο ηλεκτρονικό παιχνίδι

μόνο αν γράψεις πολύ καλά στο διαγώνισμα των μαθηματικών. Μαθαίνεις σήμερα στο σχολείο ότι έγραψες χάλια στο τεστ. Δεν ξέρεις τι να κάνεις. Να το πεις στους γονείς σου κι ας χάσεις το παιχνίδι ή να πεις ψέματα ότι έγραψες καλά, ώστε, όταν το μάθουν να έχεις ήδη αποκτήσει το παιχνίδι;

γ) Γράφετε διαγώνισμα τριμήνου στα μαθηματικά. Έχεις τελειώσει και ξέρεις ότι τα έχεις πάει περίφημα. Βλέπεις ότι οι υπόλοιποι συμμαθητές σου δυσκολεύονται. Η καλύτερη φίλη σου ζητάει τη βοήθειά σου, γιατί έχει μπερδευτεί. Τι κάνεις; Θα τη βοηθήσεις να αντιγράψει από εσένα ή όχι;

δ) Η γιαγιά σου έκανε δώρο ένα νέο πλεκτό πουλόβερ και σου ζητάει να το φορέσεις το βράδυ της Πρωτοχρονιάς. Το πουλόβερ δεν σου αρέσει, αλλά ξέρεις ότι, αν δεν το φορέσεις, θα στενοχωρήσεις τη γιαγιά σου. Τι απόφαση θα πάρεις τελικά;

ε) Είσαι στην αυλή του σχολείου. Βλέπεις μια ομάδα δημοφιλών συμμαθητών σου να κοροϊδεύουν έναν καινούργιο μαθητή. Άλλοι συμμαθητές σου στέκουν γύρω και γελούν με το θέαμα. Οι μαθητές που ενοχλούν το παιδί σε προσκαλούν να κάτσεις να δεις κι εσύ. Τι θα κάνεις; Θα παρακολουθήσεις το θέαμα, ώστε να μην κοροϊδέψουν κι εσένα ή θα υπερασπιστείς τον νέο μαθητή και θα τους ζητήσεις να σταματήσουν;

6.26. Υπόδυση ρόλων και πειθώ

Ξέρεις ότι με τα επιχειρήματα προσπαθούμε, κυρίως, να πείσουμε τους άλλους. Η υπόδυση ρόλων μας βοηθά να ασκηθούμε σε αυτό. Θέλεις να παίξεις με τους συμμαθητές σου τα παρακάτω παιχνίδια πειθούς;

Προτεινόμενα θέματα:

α) Ένας τροχονόμος σταματά μια οδηγό, για να της βάλει πρόστιμο, επειδή παραβίασε το κόκκινο φανάρι. Με ποια επιχειρήματα θα προσπαθήσει η οδηγός να πείσει τον τροχονόμο να της δώσει μια δεύτερη ευκαιρία;

β) Ζητάς από το διευθυντή του σχολείου να πραγματοποιήσει η τάξη σου μια διήμερη εκδρομή στο Ναύπλιο. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσεις για να τον πείσεις;

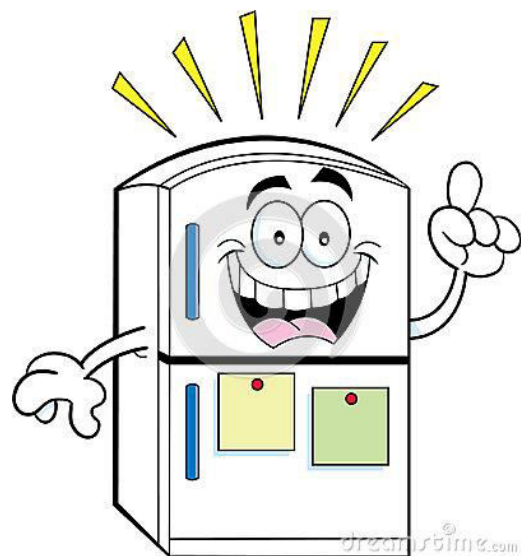
γ) Ο μπαμπάς δέχτηκε μια πρόταση να δουλέψει στη Θεσσαλονίκη με περισσότερα χρήματα. Παρουσιάζει τα επιχειρήματά του. Κανένας όμως στην οικογένεια δεν θέλει να μετακομίσει. Φαντάσου τα επιχειρήματα που θα χρησιμοποιήσουν τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας (μητέρα, κόρη, γιος, γιαγιά, οικιακή βοηθός), για να τον πείσουν να αλλάξει άποψη.

δ) Δεν τα καταφέρνεις πολύ καλά με τα μαθήματα των αγγλικών και αποφασίζεις να σταματήσεις να πηγαίνεις στο φροντιστήριο. Πιστεύεις ότι θα τα καταφέρεις στη ζωή σου και χωρίς αγγλικά. Εκθέτεις τα επιχειρήματα που στηρίζουν την απόφασή σου, για να ενημερώσεις όσους σχετίζονται με αυτήν. Ποια είναι τα επιχειρήματα που θα χρησιμοποιούσαν για να σε πείσουν να αλλάξεις άποψη: η μητέρα σου, ο πατέρας σου, η καλύτερη φίλη σου, ο αδερφός σου, η δασκάλα σου.

ε) Είναι περίοδος εκπτώσεων. Είσαι πωλητής/τρια και προσπαθείς να πείσεις την πελάτισσα να αγοράσει, επιτέλους, αυτήν την πράσινη μεταξωτή μπλούζα που της αρέσει εδώ και τόσους μήνες...

στ) Φανταστική φιλονικία ανάμεσα στο ψυγείο και στη σόμπα για το ποια είναι η πιο χρήσιμη οικιακή συσκευή. Η κάθε μία συσκευή προσπαθεί να πείσει την άλλη για τη χρησιμότητά της.

ζ) Το ντενεκεδάκι, ο Μελένιος, ονειρεύεται να πάει στη Ντενεκεδούπολη, στη χώρα όπου τα ντενεκεδάκια ζουν ελεύθερα

και ευτυχισμένα. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσει, για να πείσει τη μητέρα του να τον αφήσει να κάνει αυτό το ταξίδι;

η) Ο Τριγωνοψαρούλης, ξέρει για ποιο λόγο η δασκάλα, η κυρία Σουπιά, δεν επιτρέπει να πάνε τα ψάρια εκδρομή. Ένα μεγάλο δίχτυ βρίσκεται απλωμένο κοντά στο σχολείο και απειλεί τα ασυλλόγιστα ψαράκια. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσει, για να πείσει τους συμμαθητές του να μην το σκάσουν, χωρίς να προδώσει το μυστικό και να σπείρει τον πανικό;

6.27. Ανάμεσα σε Θεούς και μυθικούς ήρωες: Ο διάδρομος της συνείδησης^{xxix}

Η μυθολογία μας εμπνέει για να φανταστούμε επιχειρηματολογικούς διαλόγους ανάμεσα σε ήρωες και Θεούς. Σε αυτό το παιχνίδι μπορεί να μας βοηθήσει η θεατρική τεχνική του διαδρόμου συνείδησης. Τα παιδιά χωρίζονται σε δυο ομάδες και τοποθετούνται αντικριστά ή μια στην άλλη αφήνοντας μεταξύ τους ένα διάδρομο από όπου θα περνάει ένας μαθητής/μια μαθήτρια, που θα κληθεί να ακούσει τα επιχειρήματα που θα του λένε οι συμμαθητές/τριες των δυο ομάδων. Μόλις ολοκληρώσει το πέρασμά του/της από το διάδρομο, θα ανακοινώσει στο ακροατήριο ποια ομάδα την έπεισε περισσότερο και γιατί.

Προτεινόμενα θέματα:

- Η Αθηνά και ο Ποσειδώνας θέλουν και οι δύο να δώσουν το δικό τους όνομα στη νέα πόλη. Για τον λόγο αυτό, προσπαθούν να πείσουν τους Αθηναίους με τα επιχειρήματά τους. Ποια είναι αυτά:

- Η Θεά Δήμητρα δίνει επιχειρήματα στον Δία για ποιον λόγο η κόρη της, η Περσεφόνη πρέπει να μείνει μαζί της στη Γη και όχι στον Άδη. Ο Άδης, πάλι, δεν θέλει να χάσει

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ
(Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.) - ΑΘΗΝΑ - 2018

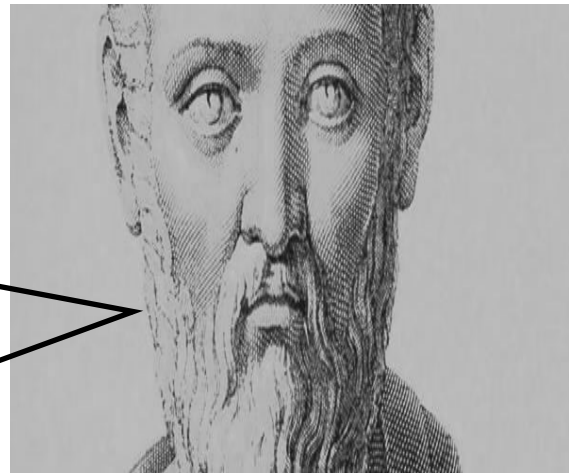
από κοντά του την όμορφη Περσεφόνη και προβάλλει αντεπιχειρήματα. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσει ο κάθε θεός;

- Ο Αιγέας προσπαθεί να πείσει τον γιο του, Θησέα να μην πάει στην Κρήτη να σκοτώσει τον Μινώταυρο. Ο Θησέας, όμως, θεωρεί ότι αυτό είναι καθήκον του. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσουν οι δύο ήρωες;

- Η νεράιδα Καλυψώ προσπαθεί να πείσει τον Οδυσσέα να μην φύγει από κοντά της, για να επιστρέψει στην Ιθάκη, κοντά στην Πηνελόπη και στον Τηλέμαχο. Ο Οδυσσέας, όμως, της εξηγεί τη δική του άποψη σχετικά με την αξία της οικογένειας. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσουν οι ήρωες;

6.28. Επιχειρηματολογία και φιλοσοφία. Το κουβάρι των επιχειρημάτων

Είμαι ο Ισοκράτης. Ήμουν δάσκαλος ρητορικής στην αρχαία Αθήνα. Το πρόγραμμα ρητορικής που δίδασκα στους μαθητές μου το ονόμαζα 'φιλοσοφία'.

Ισοκράτης (436π.Χ. - 338 π.Χ.)

Φιλοσοφεί, όποιος σκέφτεται, όποιος θέλει να γνωρίσει περισσότερα για τον εαυτό του, τους ανθρώπους γύρω του, τον κόσμο, όποιος θέλει να γίνει σοφότερος. Σε αυτήν την περίπτωση, η επιχειρηματολογία μετατρέπεται σε ένα σημαντικό 'εργαλείο' σκέψης, έκφρασης και ανταλλαγής ιδεών σχετικά με ενδιαφέροντα ερωτήματα για την ίδια τη ζωή!

Το κουβάρι των ιδεών

Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο. Ο/Η δάσκαλος/α θέτει το ερώτημα. Ο πρώτος μαθητής που απαντά παίρνει το κουβάρι, λέει την άποψή του και έναν λόγο που τη στηρίζει και κρατά την άκρη του νήματος. Στη συνέχεια, ρωτά ποιος συμμαθητής θέλει να συνεισφέρει στον διάλογο είτε για να συμφωνήσει είτε για να διαφωνήσει μαζί του. Επιλέγει έναν συμμαθητή / τρία και πετά το κουβάρι και ούτω καθεξής... Στόχος είναι να ακουστούν πολλές και διαφορετικές ιδέες μέχρι να μιλήσουν μία φορά όλοι οι μαθητές.

Προτεινόμενα φιλοσοφικά ερωτήματα...

Πρέπει να λέμε πάντα την αλήθεια;

Σε πέντε χρόνια θα είσαι το άτομο που είσαι τώρα;

Πώς ξέρεις ότι κάποιος είναι αληθινός φίλος σου;

Γιατί η λέξη 'γιατί' είναι τόσο σημαντική;

Γιατί οι άνθρωποι θέλουν διαρκώς περισσότερα πράγματα, ενώ έχουν ήδη αρκετά;

7. Πολυδιάστατη σκέψη: Τα 6 σκεπτόμενα καπέλα του DeBono^{xxx}

Ένα παιχνίδι που θα σε βοηθήσει να αναπτύσσεις τη σκέψη σου, τα επιχειρήματά σου και να εξετάζεις ένα θέμα από πολλές πλευρές είναι τα 6 σκεπτόμενα καπέλα του DeBono. Το χρώμα κάθε καπέλου προσανατολίζει τη σκέψη σου σε μια ορισμένη κατεύθυνση. Δες πώς:

Το **μπλε καπέλο** είναι ο συντονιστής του παιχνιδιού. Ενημερώνει το ακροατήριο για το θέμα που θα εξεταστεί, δίνει τον λόγο στα υπόλοιπα καπέλα, μπορεί να τους κάνει ερωτήσεις και, αφού τα ακούσει προσεκτικά, βγάζει το τελικό συμπέρασμα για το θέμα επιλέγοντας στοιχεία που αναφέρθηκαν από το κάθε καπέλο στον βαθμό που το ίδιο πιστεύει ότι είναι σκόπιμο.

Το **άσπρο καπέλο** παρουσιάζει γνωστές και απαραίτητες πληροφορίες, στοιχεία και γεγονότα σχετικά με το θέμα. Είναι ουδέτερο και αντικειμενικό. Απαντά σε ερωτήσεις, όπως: *Τι γνωρίζω για το θέμα, Τι χρειάζεται να μάθω, Από ποιον, Πού, πότε, τι συνέβη, Ποιος το έκανε;*

Όποιος φορά το **κόκκινο καπέλο** εκφράζει τα συναισθήματα που του γεννά το θέμα. Τα συναισθήματα μπορεί να είναι περισσότερα από ένα και να μεταβάλλονται.

Το **μαύρο καπέλο** αξιολογεί τους κινδύνους, τα προβλήματα, τις δυσκολίες που κρύβονται σε κάθε θέμα που εξετάζεται. Τονίζει τα ρίσκα ή τις αδυναμίες μιας πρότασης. Δίνει λογικές αιτίες στο 'γιατί' κάτι δεν θα πετύχει. Ενδεικτικές ερωτήσεις: α) *Σχετικά με το θέμα που εξετάζουμε, σε τι θα πρέπει να είσαι ιδιαίτερα προσεκτικός/ή;* β) *Ποιες αρνητικές συνέπειες νομίζεις ότι θα φέρει μια τέτοια πρόταση;»*

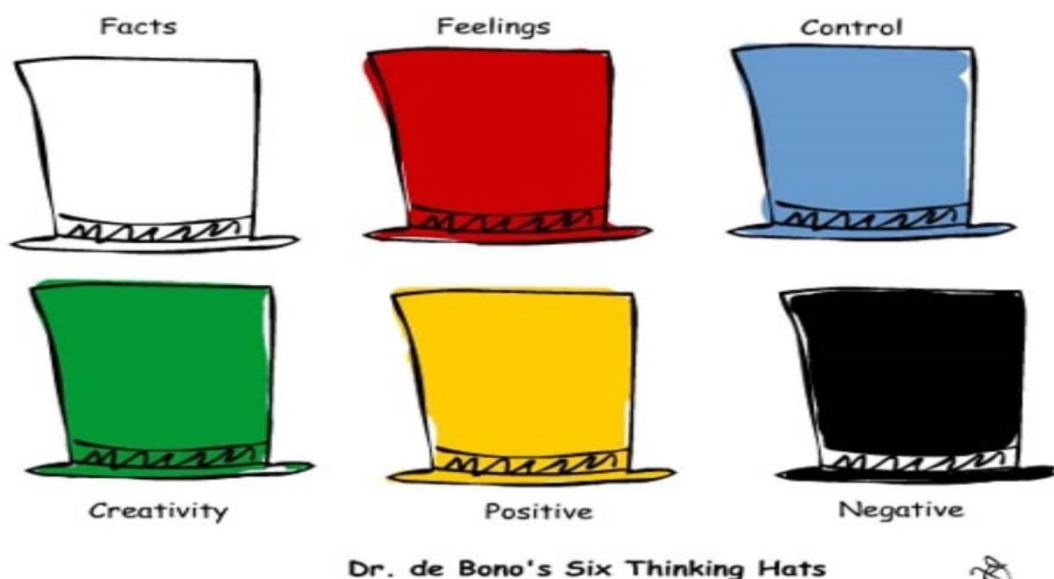

Το **κίτρινο καπέλο** είναι το αντίθετο του μαύρου. Χρησιμοποιεί τη λογική, αλλά για να βρει τα πλεονεκτήματα και τα θετικά σημεία κάθε θέματος. Είναι το πιο αισιόδοξο καπέλο. Δείχνει γιατί κάτι θα πετύχει και θα ωφελήσει. Ενδεικτικές ερωτήσεις: α) *Ποια είναι τα οφέλη μιας τέτοιας ενέργειας / πρότασης;* β) *Τι είναι θετικό σε σχέση με αυτήν την πρόταση;* γ) *Ποια θετικά αποτελέσματα θα φέρει αυτή η πρόταση;*

Το **πράσινο καπέλο** είναι το καπέλο των δημιουργικών λύσεων. Δίνει εναλλακτικές προτάσεις και λύσεις σε κάθε αρνητική ιδέα του μαύρου καπέλου, επινοεί νέες ιδέες, παρουσιάζει νέες πιθανότητες. Δεν φοβάται τις αλλαγές και τις προκλήσεις. Είναι το καπέλο της εξέλιξης. Ξέρει ότι κάθε πρόβλημα έχει τη λύση του. Ενδεικτικές ερωτήσεις: α) *Τι θα συνέβαινε αν...;* β) *Μπορείτε να σκεφτείτε άλλους τρόπους για να γίνει κάτι τέτοιο;* γ) *Πώς θα μπορούσες να λύσεις το πρόβλημα;*

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Ζωγραφίστε τα καπέλα και κολλήστε τα στους τοίχους της τάξης. Μπορείτε και να τα φτιάξετε με χαρτόνι, ώστε να τα φοράτε όταν σκέφτεστε και μιλάτε σαν αυτά!

Φτιάξτε ένα πακετάκι θεμάτων από γαλάζιο χαρτόνι. Επιλέξτε ένα θέμα κάθε φορά. Ενδιαφέρον θα έχει μια ομάδα 6 μαθητών να σκέφτονται, όταν φορούν τα καπέλα, ανάλογα με το κάθε θέμα ως γονείς ή ως δάσκαλοι ή ως γιατροί. Με τον τρόπο αυτόν θα δείτε ότι κάθε ομάδα ανθρώπων, πιθανόν, δεν σκέφτεται με τον ίδιο τρόπο.

Προτεινόμενα θέματα

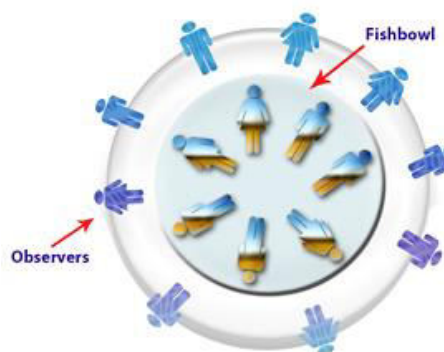
- Τα σχολικά κυλικεία πουλούν μόνο φρέσκους χυμούς και φρούτα (μαθητές, διεύθυνση σχολείου, γονείς, οι ιδιοκτήτες των κυλικείων).
- Απαγορεύτηκε η χρήση του Ίντερνετ. (μαθητές, γονείς, δάσκαλοι).
- Πάρθηκε υπουργική απόφαση. Όλοι οι άνθρωποι θα δουλεύουν μισές ώρες και θα παίρνουν μισό μισθό (παιδιά, γονείς).
- Είναι γεγονός. Υπάρχει μόνο ένας τηλεοπτικός σταθμός στην τηλεόραση (γονείς, παιδιά).
- Πρέπει να γίνεις 21 ετών για να φας σοκολάτα (παιδιά, γονείς).
- Τα μαγαζιά κλείνουν. Μπορείς να ψωνίσεις μόνο από το Ίντερνετ (γονείς, παιδιά).
- Μπορείς να φέρνεις κάθε Παρασκευή το κατοικίδιό σου στο σχολείο (παιδιά, γονείς, δάσκαλοι).
- Όλοι πρέπει να βάφουν τα μαλλιά τους στο ίδιο χρώμα (παιδιά, άνδρες, γυναίκες).
- Οι άνθρωποι δεν θα αρρωσταίνουν ποτέ (παιδιά, γονείς, γιατροί).
- Ένας μαθητής έρχεται στο σχολείο χωρίς να έχει κάνει την εργασία του (δάσκαλοι, μαθητές, γονείς).

- Οι γονείς παρακολουθούν το μάθημα των παιδιών τους στο σχολείο μέσα από κάμερα (παιδιά, δάσκαλοι, γονείς).
- Οι γονείς διαλέγουν το επάγγελμα των παιδιών τους την ημέρα που αυτά γεννιούνται (γονείς, παιδιά).
- Το χρώμα των ματιών σου αλλάζει σύμφωνα με τη διάθεσή σου (παιδιά).
- Τα κομπιούτερ είναι αναγκαία, αν θέλουμε να έχουμε καλή εκπαίδευση (παιδιά, δάσκαλοι).
- Τα αυτοκίνητα δεν πρέπει να κυκλοφορούν στο κέντρο της Αθήνας (οδηγοί Αθήνας).

8. Η συζήτηση της γυάλας^{xxxι}

Δίνεται ένα θέμα προς συζήτηση. Επτά (7) μαθητές μπαίνουν στη συζήτηση σχετικά με το θέμα σχηματίζοντας έναν εσωτερικό κύκλο. Οι υπόλοιποι μαθητές σχηματίζουν έναν εξωτερικό κύκλο. Κάθε μαθητής από τον εσωτερικό κύκλο μπορεί να συνεισφέρει στον διάλογο που εξελίσσεται μέχρι τρεις φορές. Στη συνέχεια, αποχωρεί από τη συζήτηση και αφήνει τη θέση του κενή. (Κάθε ομιλητής/τρια δεν μπορεί να μιλήσει πάνω από

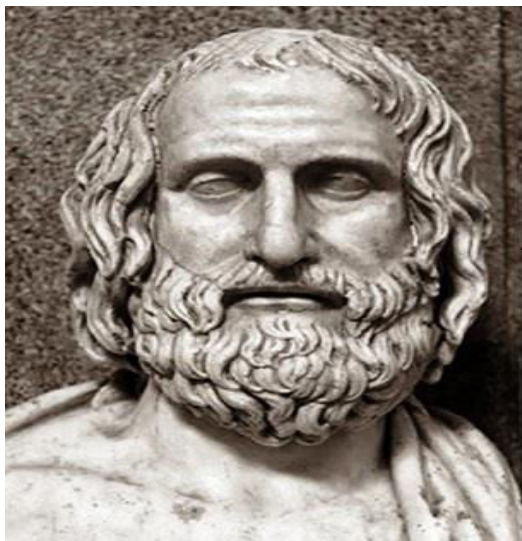

ενάμισι-δύο λεπτά). Στις κενές θέσεις έρχονται να καθίσουν μαθητές από τον εξωτερικό κύκλο, ώστε να συνεισφέρουν κάτι νέο στη συζήτηση. Η άποψή τους μπορεί να εκφράζει συμφωνία ή διαφωνία σε σχέση με τις προηγούμενες απόψεις. Η συζήτηση τελειώνει, όταν όλοι οι μαθητές έχουν πάρει μέρος σε αυτήν. Σε όλη τη διάρκεια της συζήτησης οι μαθητές κρατούν σημειώσεις, ώστε να μην χρησιμοποιήσουν ξανά τα ίδια επιχειρήματα. Στο τέλος της συζήτησης ο δάσκαλος/α, ο οποίος/η οποία παίζει το ρόλο του συντονιστή/στριας της συζήτησης ζητά από δυο ή περισσότερους μαθητές να αναφέρουν τα κύρια επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα που τους έπεισαν περισσότερο κατά τη διάρκεια της συζήτησης.

Προτεινόμενα θέματα για συζήτηση:

- Τα αδέρφια πρέπει να μοιράζονται το ίδιο δωμάτιο.
- Οι ποδοσφαιριστές πρέπει να πληρώνονται με τεράστια ποσά.
- Όταν πηγαίνεις σε μια οικογενειακή επίσκεψη, πρέπει να ντύνεσαι επίσημα.
- Είναι σημαντικό να φοράμε επώνυμα ρούχα και παπούτσια.
- Οι νοικοκυρές πρέπει να αμείβονται για τις δουλειές που κάνουν στο σπίτι.
- Οι γυναίκες δεν πρέπει να αναλαμβάνουν ηγετικές θέσεις στη δουλειά τους.

9. Τα παιχνίδια της αντιλογίας (debate)

Με λένε Πρωταγόρα. Είμαι ο 'πατέρας' των αντιλογιών. Πιστεύω πως σε κάθε λόγο υπάρχει κάποιος άλλος που του αντιτίθεται. Ήρθα, για να παίξω μαζί σας τα παιχνίδια των 'δισσών λόγων'. Όπως καταλάβατε, μου αρέσουν οι αντιλογίες!

Πρωταγόρας (490π.Χ. - 420π.Χ.)

Κύκλωσε τη σωστή απάντηση ή τις σωστές απαντήσεις:

1. Αντιλογία είναι:

- α) Να φωνάζεις στον άλλο και να τον προσβάλεις.
- β) Να έχεις διαφορετική άποψη από τον συνομιλητή σου.
- γ) Για κάθε συγκεκριμένο επιχείρημα που εκφράζει ο συνομιλητής σου, να δίνεις το αντίθετο επιχείρημα με σεβασμό και ευγένεια.

2. Τι πετυχαίνεις με την αντιλογία:

- α) Να τσακωθείς με τον άλλον.
- β) Να δείξεις ότι εσύ είσαι ο πιο δυνατός ομιλητής.
- γ) Να εξετάσεις προσεκτικά ένα θέμα.
- δ) Να ζυγίσεις με σοβαρότητα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα μιας άποψης.
- ε) Να πλησιάσεις περισσότερο την αλήθεια που κρύβεται πίσω από τα αντίθετα επιχειρήματα.
- στ) Να γίνεις πιο αντικειμενικός και λογικός.
- ζ) Να παίξεις θέατρο, αφού υποκρίνεσαι ότι πιστεύεις μίαν άποψη.

9.1. Τα υπέρ και τα κατά...

Οι μαθητές της τάξης χωρίζονται σε δύο ομάδες. Την ομάδα των ΥΠΕΡ και τη ομάδα των ΚΑΤΑ. Συνεργάζο-

νται, ώστε να σκεφτούν και να καταγράψουν όσο γίνεται περισσότερα επιχειρήματα υπέρ και κατά μιας άποψης. Νικά η ομάδα που βρήκε τους περισσότερους, επαρκείς, λογικούς και σχετικούς λόγους με το θέμα που εξετάζεται μετά την παρουσίασή τους και την αξιολόγησή τους.

Προτεινόμενα θέματα

- Οι μαθητές πρέπει να φοράνε στο σχολείο στολή.
- Οι γονείς πρέπει να βοηθούν τα παιδιά στο διάβασμα του σχολείου.
- Τα κορίτσια δεν πρέπει να ασχολούνται με αγορίστικα αθλήματα, όπως το ποδόσφαιρο.
- Τα αγόρια δεν πρέπει να κλαίνε.
- Όλα τα παιδιά που τελειώνουν το Δημοτικό πρέπει να έχουν κινητό τηλέφωνο.
- Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια είναι πιο ενδιαφέροντα από τα επιτραπέζια.
- Όλοι οι μαθητές πρέπει να πηγαίνουν στο Πανεπιστήμιο.
- Όλα τα αγόρια πρέπει να ξέρουν να παίζουν ποδόσφαιρο.
- Στην Αθήνα πρέπει να χρησιμοποιούμε μόνο τα μέσα μαζικής μεταφοράς.
- Όλα τα παιδιά πρέπει να αγοράζουν ένα κατοικίδιο ζώο για παρέα.

Συμβουλές για τις αντιλογίες: Να θυμάσαι ότι για τις αντιλογίες είναι πολύ σημαντικό να διατηρείς **οπτική επαφή** με το ακροατήριο. Η **ένταση της φωνής** σου να παραμένει σταθερή,

ώστε να πείθεις τους συμμαθητές σου. Να λες τα επιχειρήματά σου με **ζωντάνια**, με **πάθος**, χωρίς, ωστόσο, να γίνεσαι προσβλητικός με τους συμπαίκτες σου. Να συνοδεύεις τα επιχειρήματά σου με κάποιες χαρακτηριστικές **κινήσεις των χεριών**, με **εκφράσεις του προσώπου** σου... Και μην ξεχνάς: **δεν είναι αναγκαίο να πιστεύεις την άποψη που υποστηρίζεις**, για να σκεφτείς τα πιο ισχυρά επιχειρήματα γι' αυτήν!!!

9.2. Σοκολατο-μαχίες...

Σε παραλλαγή του προηγούμενου παιχνιδιού χωριστείτε σε δύο ομάδες. Την ομάδα Α, που υποστηρίζει ότι οι σοκολάτες υγείας είναι οι καλύτερες, και την ομάδα Β που υποστηρίζει ότι οι σοκολάτες σε μπάρες με μέλι και καρύδια είναι οι καλύτερες. Αρχικά, όλα τα μέλη της ομάδας μαζί σκεφτείτε όσο πιο πολλούς λόγους μπορείτε, για να στηρίξετε την άποψή σας. Μετά, διαλέξτε τους τρεις πιο δυνατούς λόγους και τρεις παίκτες που θα τους παρουσιάσουν στη συνέχεια. Αυτές τις ιδέες θα τις αναπτύξετε περισσότερο δίνοντας αποδείξεις. Μην ξεχάσετε να αναφερθείτε σε θέματα τιμής του προϊόντος, συσκευασίας, ευκολίας κατανάλωσης, εμφάνισης, κινδύνων, διατροφικών γνώσεων, γεύσης, μυρωδιάς, διαφήμισης κ.ά. . Έχετε στη διάθεσή σας 15 λεπτά, ώστε να προετοιμαστείτε.

Αφού οι τρεις παίκτες από κάθε ομάδα παρουσιάσετε εναλλάξ τα επιχειρήματά σας, έχετε στη διάθεσή σας άλλα 15 λεπτά. Τι θα κάνετε; Όλοι μαζί, αφού έχετε ακούσει με προσοχή τα επιχειρήματα της άλλης ομάδας, θα

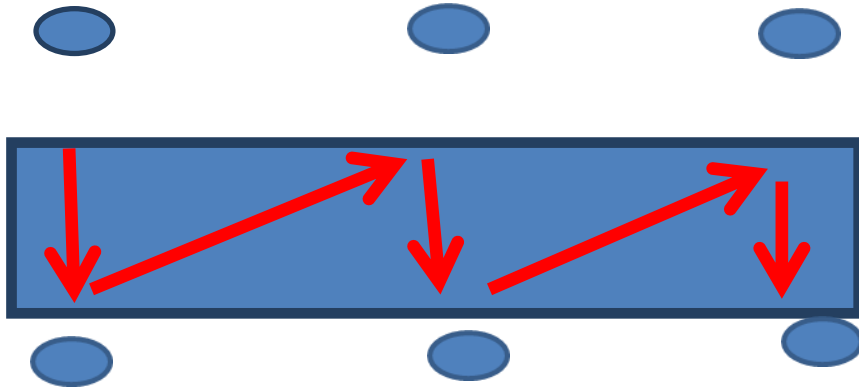

διαλέξετε ένα επιχειρήμα τους, το οποίο θα επιδιώξετε να **ανασκευάσετε**. Τι εννοώ; να βρείτε λόγους για τους οποίους δεν είναι και τόσο δυνατό, λόγους για τους οποίους δεν σας πείθει και να τις στηρίξετε με αποδείξεις. Διαλέξτε έναν παίκτη της ομάδας που θα παρουσιάσει την επιχειρηματολογία σας και θα κλείσει με ένα συμπέρασμα την άποψη της ομάδας σας. Το ίδιο θα κάνουν και οι παίκτες της άλλης ομάδας. Νικάει η ομάδα που χρησιμοποίησε τα πιο δυνατά επιχειρήματα και την πιο επιτυχημένη ανασκευή. Η νικήτρια ομάδα κερνάει τους υπόλοιπους παίκτες... από τις σοκολάτες της ομάδας της!!!!

9.3. Αγώνας τένις με... επιχειρήματα^{xxxiii}!!!

Ενώστε δύο θρανία στην τάξη. Τρεις παίκτες καθίστε από τη μία και τρεις από την άλλη πλευρά των θρανίων. Πάρτε το θέμα και προετοιμαστείτε για 7-10 λεπτά. Βρείτε τρία επιχειρήματα υπέρ της θέσης που υποστηρίζετε (από ένα ο καθένας). Σκεφτείτε και πιθανά αντεπιχειρήματα που θα χρησιμοποιήσουν οι παίκτες της αντίπαλης ομάδας και απολαύστε ... τον αγώνα!!! Για παράδειγμα στο θέμα: «Στην πόλη το ποδήλατο είναι καλύτερο μεταφορικό μέσο από το αυτοκίνητο».

Κίνηση 1^η: Σερβίς. Ο πρώτος παίκτης της ομάδας Α υποστηρίζει το θέμα με έναν λόγο/επιχείρημα: π.χ. η ομάδα μας υποστηρίζει ότι «το ποδήλατο είναι το καλύτερο μεταφορικό μέσο, γιατί κινείσαι γρήγορα χωρίς να μπλέκεις στην κίνηση».

Κίνηση 2^η: Αντίκρουση μπαλιάς. Πώς θ' αντικρούσει ο πρώτος παίκτης της ομάδας Β;

Α. Καταρχάς, πιάνει την μπαλιά-επιχείρημα. Μετά εφαρμόζει την τακτική της ανασκευής των 4 βημάτων^{xxxiii}:

1^ο βήμα. Άρνηση. Αρνείται την αντίθετη άποψη. Για παράδειγμα: *Πολλοί ισχυρίζονται ότι το ποδήλατο είναι ένα γρήγορο μεταφορικό μέσο στην πόλη, αλλά κατά τη δική μας άποψη αυτό δεν ισχύει.*

2^ο βήμα. Χτυπά τον συλλογισμό του προηγούμενου παίκτη, δηλαδή τον λόγο που στηρίζει την άποψή του: «Τα ποδήλατα δεν είναι γρήγορα μεταφορικά μέσα για την πόλη, αφού δεν μπορείς να αναπτύξεις μεγάλη ταχύτητα με αυτά.»

3^ο βήμα: Δίνει εξήγηση και αποδείξεις: «Ακόμα και στην γειτονιά μας δεν μπορούμε να κάνουμε ποδήλατο. Δεν μπορούμε να αναπτύξουμε μεγάλη ταχύτητα, γιατί οι δρόμοι δεν είναι κατάλληλα διαμορφωμένοι και συναντάμε πολλά εμπόδια μπροστά σου, όπως κάδους σκουπιδιών, παρκαρισμένα αυτοκίνητα που βγαίνουν, πεζούς, ζώα».

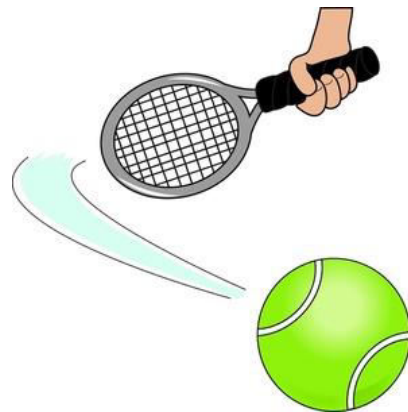
4^ο βήμα: Καταλήγει σε ένα δικαιολογημένο **συμπέρασμα**. «Επομένως, η ομάδα μας υποστηρίζει ότι το ποδήλατο δεν είναι ένα γρήγορο μεταφορικό μέσο για την πόλη, αφού δεν μπορείς να κινηθείς με ταχύτητα ούτε μέσα στους δρόμους της γειτονιάς. Πόσο περισσότερο, για να πας από τη μια περιοχή της πόλης στην άλλη.»

Β. Στη συνέχεια, παρουσιάζει ένα υποστηρικτικό επιχειρήμα της θέσης της ομάδας του: «Αντίθετα, η δική μας ομάδα υποστηρίζει ότι το καλύτερο μεταφορικό μέσο μέσα στην πόλη είναι το αυτοκίνητο, γιατί μπορείς να το χρησιμοποιήσεις οποιαδήποτε στιγμή, για να πας, όπου θέλεις, γρήγορα, άνετα και με ασφάλεια».

Οι υπόλοιποι παίκτες συνεχίζουν με την ίδια τακτική τις αντικρούσεις.

Κάθε παίκτης κερδίζει για κάθε σωστή κίνηση από έναν πόντο. Ο δάσκαλος κάνει τον διαιτητή, βαθμολογεί τον κάθε παίκτη. Το ανώτατο σκορ είναι 7 πόντοι.

Άρνηση, χτύπημα συλλογισμού, περαιτέρω εξήγηση και δικαιολόγηση με αποδείξεις, συμπέρασμα, εισαγωγή νέου επιχειρήματος και δικαιολόγησή του. Ο έβδομος πόντος αφορά την πειθώ με την οποία ο κάθε μαθητής υποστηρίζει το επιχειρήματά του. Μόνο ο πρώτος μαθητής που εισάγει το θέμα παίρνει 2 πόντους (εισαγωγή θέματος και δικαιολόγησή του). Όποια ομάδα κερδίσει τους περισσότερους πόντους είναι η νικήτρια.

Προτεινόμενα θέματα:

Το να βλέπεις τηλεόραση είναι προτιμότερη ασχολία από το διάβασμα βιβλίων.

Η ζωή είναι πιο εύκολη για τα αγόρια παρά για τα κορίτσια.

Τα παιδιά της Στ' Δημοτικού μπορούν να επιλέγουν μόνα πού θα πάνε βόλτα με τους φίλους τους.

Τα παιδιά της Στ' Δημοτικού πρέπει να έχουν την ελευθερία να επιλέγουν μόνα την ώρα που θα κοιμούνται.

Τα κομπιούτερ θα πρέπει να αντικαταστήσουν τους δασκάλους.

Τα Χριστούγεννα δεν πρέπει να ανταλλάσσονται δώρα.

Είναι προτιμότερο να παρακολουθείς σαπουνόπερες αντί για ειδήσεις.

Στις αντιλογίες κρατάμε σημειώσεις. Σημειώνουμε τα επιχειρήματα των άλλων παικτών... ώστε να μην ξαναπούμε τα ίδια. Σημειώνουμε ποιον λόγο θα αρνηθούμε και θα αντικρούσουμε!!!

9.4. Η αντιλογία των τεσσάρων γωνιών^{xxxiv}

Ο/Η δάσκαλος/α της τάξης ετοιμάζει 4 διαφορετικού χρώματος χρωματιστά χαρτόνια τα οποία τοποθετεί στις 4 γωνίες της τάξης. Πάνω στα χαρτόνια είναι γραμμένα:

- α) ΣΥΜΦΩΝΩ
- β) ΔΙΑΦΩΝΩ
- γ) ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ
- δ) ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Ανακοινώνεται το αμφιλεγόμενο θέμα. Οι μαθητές το ακούτε και χωρίς να τοποθετηθείτε σχετικά με το θέμα πηγαίνετε στην αντίστοιχη γωνία. Στη συνέχεια, δίνεται χρόνος μέχρι 5 λεπτά, ώστε οι μαθητές που βρίσκεστε σε κάθε γωνία να συζητήσετε και να γράψετε σε ένα χαρτί τους κύριους λόγους για τους οποίους έχετε βρεθεί σε κάθε μία από τις τέσσερις γωνίες.

1^{ος} ΓΥΡΟΣ: Ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα παρουσιάζει στην τάξη τις θέσεις της ομάδας του για το θέμα, έτσι, όπως προέκυψαν από τη μεταξύ τους συζήτηση.

2^{ος} ΓΥΡΟΣ: Στον δεύτερο γύρο οι μαθητές, αφού ακούσουν την επιχειρηματολογία όλων των εκπροσώπων των ομάδων, έχουν το δικαίωμα να μετακινηθούν και να αλλάξουν γωνία. Κάθε μαθητής που μετακινείται στέκει στο μέσο της τάξης και εξηγεί τον λόγο για τον οποίο μετακινείται και αλλάζει άποψη. Για παράδειγμα: *Φεύγω από την γωνία του Συμφωνώ Απόλυτα και θα μετακινηθώ στη γωνία του Διαφωνώ. Πράγματι, από αυτά που άκουσα κατάλαβα ότι... Για τον λόγο αυτόν, πιστεύω πλέον ότι... κτλ.* Στη συνέχεια, οι μαθητές είναι ελεύθεροι, αν αλλάξουν πάλι άποψη, να μετακινηθούν ξανά. Το παιχνίδι τελειώνει, όταν δεν δίνονται νέα επιχειρήματα και δεν προκύπτουν νέες μετακινήσεις.

Προτεινόμενα θέματα

1. Πρέπει να μιλάμε στον ενικό στους δασκάλους.
2. Πρέπει να επιτρέπονται τα κινητά στο σχολείο.
3. Πρέπει να ακολουθούμε τη μόδα στο ντύσιμο.
4. Αν βρω 100 ευρώ στο δρόμο, πρέπει να τα κρατήσω.

5. Πρέπει να «καρφώνουμε» έναν συμμαθητή που αντιγράφει κατά τη διάρκεια του διαγωνίσματος.
6. Πρέπει να είναι υποχρεωτικές οι στολές στα σχολεία.
7. Πρέπει να πηγαίνουμε διακοπές μόνο στην Ελλάδα και όχι στο εξωτερικό.
8. Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια είναι χάσιμο πολύτιμου χρόνου!

9.5. Αγώνες αντιλογίας^{xxxv}

	Ομάδα Λόγου	Ομάδα Αντίλογου
A' Γύρος A' παίκτης / παίκτρια	-Ορίζει το θέμα -Τοποθετείται και επιχειρηματολογεί υπέρ της θέσης	-Αποδέχεται ή προσβάλλει τον ορισμό -Αντικρούει τα επιχειρήματα του παίκτη της Ομάδας του Λόγου -Διατυπώνει την αντίθετη τοποθέτηση και επιχειρηματολογεί υπέρ αυτής
B' Γύρος B' παίκτης / παίκτρια	-Ανασκευάζει τα αντεπιχ/τα της ομάδας του Αντιλόγου -Διατυπώνει νέα επιχ/τα υπέρ της θέσης της ομάδας του Λόγου	-Ανασκευάζει τα επιχειρήματα της ομάδας του Λόγου -Διατυπώνει νέα επιχειρήματα τα υπέρ της άποψης της ομάδας του Αντιλόγου
Γ' Γύρος Γ' παίκτης / παίκτρια	-Ανασκευάζει τα επιχειρήματα της ομάδας του Αντιλόγου -Συνοψίζει τα επιχειρήματα της ομάδας του λόγου -Καταλήγει σε συμπέρασμα	Ανασκευάζει τα επιχειρήματα της ομάδας του Λόγου -Συνοψίζει τα επιχειρήματα της ομάδας του Αντιλόγου -Καταλήγει σε συμπέρασμα

Έξι παίκτες κάθονται αντικριστά σε ένα μεγάλο τραπέζι. Οι 3 παίκτες αποτελούν την ομάδα του Λόγου ή την Κυβέρνηση και οι άλλοι τρεις παίκτες την ομάδα του Αντιλόγου ή την Αντιπολίτευση.

Ο αγώνας διεξάγεται σε τρεις γύρους, όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα.

Σημαντικό είναι όλοι οι ομιλητές να διασφαλίζουν τη **λογική δομή της επιχειρηματολογίας**: α) εισαγωγή, β) ανάπτυξη με επαρκές αποδεικτικό υλικό και γ) συμπέρασμα.

Για τη διατήρηση της επιθυμητής δομής ακολουθούμε τα τέσσερα ακόλουθα βήματα:

1ο βήμα: «Οι άλλοι λένε...». Επαναδιατυπώνεται το επιχείρημα που έδωσαν οι προηγούμενοι παίκτες.

2ο βήμα: «Ωστόσο, η ομάδα μας διαφωνεί με αυτό και υποστηρίζει ότι ...» (τοποθέτηση ομάδας).

3ο βήμα: «Γιατί...». Εδώ, δίνονται οι λόγοι και το αποδεικτικό υλικό που στηρίζει την προτεινόμενη τοποθέτηση.

4ο βήμα: «Επομένως, υποστηρίζουμε ότι...» Δίνεται ένα συνοπτικό συμπέρασμα / ανακεφαλαίωση της τοποθέτησης.

Σχετικά με τις πηγές από τις οποίες θα αντλούν οι μαθητές **αποδείξεις**, μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι ακόλουθες:

α) **Παραδείγματα:** Μπορεί να προέρχονται από προσωπικές εμπειρίες, απ' όσα οι μαθητές διαβάζουν και ακούν. «Θα σας δώσω, λοιπόν, ένα παράδειγμα...»

β) **Επίκληση της κοινής λογικής:** Οι ομιλητές επικαλούνται πληροφορίες που πιστεύουν ότι είναι γνωστές σε όλους ανεξαιρέτως. «Όλοι γνωρίζουμε...», «Αν όλοι.... τότε....».

γ) **Γνώμες ειδικών.** Αναφέρονται γνώμες ειδικών επί του θέματος. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει έρευνα σε κείμενα και διάφορες πηγές. Για παράδειγμα: «ο κ. Χριστοφόρου, διευθυντής του τμήματος καρδιολογίας λέει ότι...»

- δ) **Στατιστικές:** Χρησιμοποιούνται στατιστικές από έρευνες
- ε) **Παροιμίες** που εκφράζουν καθολικές αντιλήψεις αποδεκτές από όλους.

Κάθε ομιλητής έχει στη διάθεσή του 3-4 λεπτά, για να αντικρούσει τα επιχειρήματα της άλλης ομάδας και να υποστηρίξει την άποψη της ομάδας του.

Στο διάστημα αυτό μπορούν να γίνουν μέχρι τρεις πολύ σύντομες και συγκεκριμένες **ερωτήσεις** στον πρώτο και δεύτερο ομιλητή της ομάδας του λόγου και του αντιλόγου από τα μέλη της αντίπαλης ομάδας. Μπορεί οι ερωτήσεις να υποβληθούν και από το ακροατήριο (θα το αποφασίσετε με το/τη δάσκαλο/α σας).

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Κριτήρια αξιολόγησης

Η συμμετοχή στους αγώνες αντιλογίες αξιολογείται με βάση τα αρχικά γράμματα της λέξης **ΜΕΔΟΥΣΑ** (δες την υποσημείωση xxxv).

Μεθοδολογία

Επιχειρηματολογία

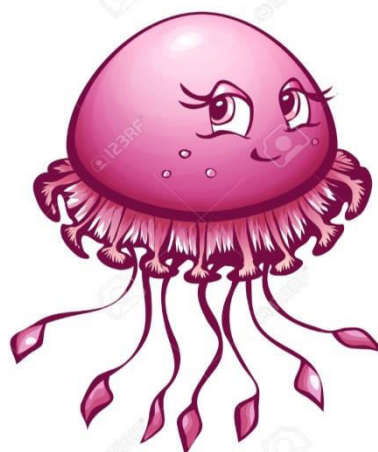
Δομή

Ομαδικότητα

Ύφος

Συμμετοχή

Αντίκρουση

Ο πίνακας που ακολουθεί θα σε βοηθήσει να κατανοήσεις τι πρέπει να προσέξεις περισσότερο κατά τη διάρκεια των αγώνων.

Μεθοδολογία	Τηρείς τους κανόνες της αντιλογίας έτσι, όπως τους ορίσατε με τη δασκάλα και τους συμμαθητές σου;
	Κάθε ομιλητής/τρια τηρεί τα χρονικά όρια που έχετε συμφωνήσει στην τάξη;
	Φέρεσαι με ευγένεια στους συμπαίκτες/συμπαίκτριές σου;
	Άλλο ...
Επιχειρηματολογία	Τα επιχειρήματά σου είναι επαρκή και σχετικά, για να στηρίξουν την άποψη της ομάδας σου;
	Τα επιχειρήματά σου είναι λογικά και σύμφωνα με όσα υποστηρίζουν και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σου;
	Εκφράζεις τα επιχειρήματά σου με σαφήνεια, ώστε να γίνεσαι κατανοητός/ή;
	Χρησιμοποιείς «δυνατές» αποδείξεις, για να ενισχύσεις τα επιχειρήματά σου;
Δομή	Διάλεξες την πιο «δυνατή» ιδέα για να βασίσεις σε αυτήν τα υπόλοιπα επιχειρήματά σου;
	Με ποια σειρά υποστήριξες τα κυριότερα επιχειρήματά σου;
	Ανέπτυξες τα επιχειρήματά σου τόσο όσο πρέπει, ώστε να γίνουν κατανοητά από το ακροατήριο;
	Έκανες μίαν ενδιαφέρουσα εισαγωγή, για να κερδίσεις το ενδιαφέρον του ακροατηρίου;
	Θυμήθηκαν όλοι οι ομιλητές/τριες να ξεκινήσουν την ομιλία τους με μια εισαγωγή και να την ολοκληρώσουν με έναν επίλογο;
Ομαδικότητα	Μοιράστηκες ιδέες και επιχειρήματα με τους συμπαίκτες/κτριές σου;
	Το κάθε μέλος της ομάδας έπαιξε σύμφωνα με τους κανόνες του παιχνιδιού αντιλογίας;

	Συνεργάστηκες με τους συμπαίκτες σου για να βρείτε ερωτήσεις, αντεπιχειρήματα κ.ά;	
Ύφος	Τα στοιχεία του ύφους πρέπει να αξιολογούνται σε συνάρτηση με το αν και κατά πόσο συνέβαλαν στην πειστικότητα της ομιλίας.	
	Ποια η στάση σου στο βήμα;	
	Μιλούσες δυνατά και καθαρά;	
	Χρησιμοποιούσες πού και πού κινήσεις των χεριών ή εκφράσεις του προσώπου, για να δώσεις έμφαση σε όσα υποστήριζες;	
	Κοίταζες το ακροατήριο στα μάτια;	
	Είχες αυτοπεποίθηση;	
	Η ομιλία σου είχε ρυθμό ή διαρκώς σταματούσες για να σκεφτείς τι θα πεις στη συνέχεια;	
	Χρησιμοποίησες χιούμορ;	
Συμμετοχή	Κατάφερες να σκεφτείς και να υποβάλεις μια ερώτηση στους παίκτες της άλλης ομάδας;	
	Κατάφερες να απαντήσεις στις ερωτήσεις που σου έκαναν με άνεση, ευκολία και πειστικότητα;	
Αντίκρουση	Κατάφερες να αντικρούσεις τα επιχειρήματα της άλλης ομάδας;	
	Τα αντεπιχειρήματά σου ήταν πειστικά και λογικά;	
	Κατάφερες να σκεφτείς αντίθετα παραδείγματα;	

9.6. Προτεινόμενα θέματα αγώνων αντιλογίας

1. Τα βιβλία μας μαθαίνουν περισσότερα από την τηλεόραση.
2. Έφτασε η στιγμή να αντικαταστήσουν οι Η/Υ τους δασκάλους.
3. Πρέπει οι μαθητές στις εκδρομές να παίρνουν μαζί τους ηλεκτρονικά παιχνίδια.
4. Υπάρχει ζωή στον Άρη.
5. Πρέπει να καταργηθούν οι τηλεοπτικές διαφημίσεις.
6. Πρέπει τα ζώα να χρησιμοποιούνται σε επιστημονικά πειράματα.
7. Τα video-games ευθύνονται για τη βίαιη συμπεριφορά των παιδιών.
8. Οι γονείς πρέπει να παίζουν ηλεκτρονικά παιχνίδια μαζί με τα παιδιά τους.
9. Πρέπει τα παιδιά του δημοτικού σχολείου να έχουν λογαριασμό στο Facebook.
10. Τα παιδιά της ΣΤ΄τάξης του δημοτικού μπορούν να πηγαίνουν όπου θέλουν για βόλτα με τους φίλους τους.
11. Πρέπει να επιτρέπονται τα κατοικίδια ζώα στις πολυκατοικίες.
12. Πρέπει να ακολουθούν τα παιδιά τους γονείς τους σε κάθε κοινωνική επίσκεψη ή/και εκδήλωση.
13. Πρέπει τα παιδιά να επιλέγουν μόνα τους την ώρα που θα κοιμηθούν το βράδυ.
14. Πρέπει να επιτρέπεται το ποδόσφαιρο την ώρα των σχολικών διαλειμμάτων.

15. Το πρόγραμμα του σχολείου πρέπει να διαρκεί δύο ώρες περισσότερο.
16. Πρέπει να είμαστε αρεστοί σε όλους τους συμμαθητές μας.
17. Πρέπει οι μαθητές να οργανώνουν επιχειρηματικές δράσεις μέσα στο σχολείο.
18. Πρέπει να δίνονται επαναληπτικές εξετάσεις σε όλα τα μαθήματα στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς.
19. Οι μαθητές της έκτης δημοτικού πρέπει να δίνουν εισαγωγικές εξετάσεις για να μπουν στο γυμνάσιο.
20. Πρέπει οι γονείς να αγοράζουν στα παιδιά τους πολεμικά παιχνίδια.
21. Πρέπει να μαθαίνουν τα κορίτσια πολεμικές τέχνες.
22. Πρέπει η τηλεόραση να προβάλλει διαφημίσεις για παιδιά, πριν, μετά ή κατά τη διάρκεια παιδικών εκπομπών
23. Ο συναγωνισμός των μαθητών επηρεάζει θετικά την εκπαιδευτική διαδικασία.
24. Πρέπει να καταργηθούν οι έλεγχοι προόδου τριμήνου στο σχολείο.
25. Πρέπει να καταργηθεί το κυνήγι ζώων.
26. Οι γονείς δεν πρέπει να τιμωρούν τα παιδιά όταν κάνουν παραπτώματα.
27. Τα παιδιά πρέπει να συμμετέχουν στη λήψη κάθε απόφασης μέσα στην οικογένεια.
28. Τα παιδιά πρέπει να καθορίζουν τους κανόνες λειτουργίας των σχολείων.
29. Το Ίντερνετ είναι η πιο αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης.
30. Ψώνια μόνο από το Mall. Τα μαγαζιά της γειτονιάς δεν έχουν ποικιλία.
31. Οι μητέρες πρέπει να μένουν στο σπίτι και να μεγαλώνουν τα παιδιά τους.
32. Οι νοικοκυρές πρέπει να πληρώνονται για τη δουλειά τους.

33. Η ομάδα μας υποστηρίζει ότι τα παιδιά δεν πρέπει να μένουν ποτέ μόνα στο σπίτι.
34. Οι ζωολογικοί κήποι πρέπει να καταργηθούν.
35. Επιτυχία σημαίνει κερδίζω περισσότερα χρήματα.
36. Ο μπαμπάς πρέπει να κερδίζει περισσότερα χρήματα από τη μαμά.
37. Είναι προτιμότερο να έχεις πολλούς φίλους παρά λίγους.
38. Διακοπές μόνο με την οικογένεια ή και με φίλους;
39. Τα αγόρια είναι καλύτεροι φίλοι από τα κορίτσια.
40. Βγαίνεις πάντα κερδισμένος όταν υπακούς στους κανόνες.
41. Η οδήγηση ποδηλάτου από παιδιά απαιτεί δίπλωμα οδήγησης.
42. Τα αδέσποτα ζώα πρέπει να θανατώνονται.
43. Οι παιδικές κατασκηνώσεις είναι βαρετές.
44. Η ομάδα μας υποστηρίζει ότι τα παιδιά του δημοτικού δεν πρέπει να κάνουν διακοπές Πάσχα και Χριστούγεννα.
45. Πρέπει να υπάρχουν κυλικεία στα σχολεία.
46. Οι πλούσιοι άνθρωποι είναι ευτυχισμένοι.
47. Πλούσιος ή μορφωμένος; Ίδού η απορία!
48. Πρέπει να καταργηθεί το μάθημα της ορθογραφίας.
49. Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες δεν πρέπει να πηγαίνουν στο ίδιο σχολείο με τους Έλληνες.
50. Οι γονείς δεν κάνουν λάθη.
51. Πρέπει να καταργηθούν τα παραμύθια. Τα παιδιά να ασχολούνται μόνο με την επιστήμη.
52. Πρέπει οι μαθητές να διαβάζουν κόμικς.
53. Πρέπει να εμπιστευόμαστε τους φίλους περισσότερο από τους γονείς μας.

54. Η ζωή στο χωριό είναι ευκολότερη από τη ζωή στην πόλη.
55. Ωραία έκθεση γράφεις μόνο αν έχεις ταλέντο.
56. Πρέπει να αφήνουμε τη σάκα στο σχολείο.
57. Πρέπει να δίνουμε χρήματα στα παιδιά των φαναριών.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΕΛΟΥΣ

ⁱ Encyclopædia Britannica (2008). *The Britannica Guide to the 100 Most Influential Scientists*. Running Press, σελ. 12.

ⁱⁱ «Ήδη από την αρχαιότητα η διδασκαλία της ρητορικής τέχνης και, κατ' επέκταση, της επιχειρηματολογίας βασιζόταν σε μια σειρά προκαταρκτικών ρητορικών ασκήσεων, των προγυμνασμάτων. Πρόκειται για μια σειρά πρακτικών ασκήσεων λόγου, διαβαθμισμένης δυσκολίας (Μαρρου, 1956: 274ff) με στόχο τη διασύνδεση της τέχνης της ευγλωττίας με την πραγματική ζωή μέσα από την καλλιέργεια της ευχέρειας σκέψης και έκφρασης τόσο σε προφορικό όσο και σε γραπτό επίπεδο. Η πρώτη αναφορά στα προγυμνάσματα γίνεται στη Ρητορική προς Αλέξανδρον (330 π.Χ.) (Kennedy, 2014:323)». Βλέπε και Εγγλέζου, Φωτεινή (2017, σ. 23)

ⁱⁱⁱ Οι ιδέες για τα παιχνίδια σπασίματος πάγου (ice breakers) απαντούν ίδιες ή σε παραλλαγή στο ηλεκτρονικό αρχείο *Team Builders and Ice Breakers* - Impact Student Leadership University <https://www.ucmo.edu/current-students/student-experience/student-organizations/student-services-for-your-organization/icebreakerteambuilderpacket.pdf>.

^{iv} Με τον όρο **ενσυναίσθηση** ορίζουμε τη συναισθηματική ταύτιση με την ψυχική κατάσταση ενός άλλου ατόμου, και την κατανόηση της συμπεριφοράς και των κινήτρων του.

^v Αποτελεί παραλλαγή της δραστηριότητας «Δυο αλήθειες και ένα ψέμα». Βλ. και <https://www.teachersfirst.com/content/know-you/twotruths.cfm>

- ^{vi} Συνήθης άσκηση σπασίματος πάγου (ice-breaker). Βλ. και <https://www.thoughtco.com/magic-wand-ice-breaker-31378>
- ^{vii} Manguel, Alberto (1997). *ΗΙστορία της Ανάγνωσης*, σ. 87.
- ^{viii} Mahon, Wade A. (2001), *The rhetorical elocution movement*, σ. 77.
- ^{ix} Βαρελά, Αγγελική (2012). *Δράκε, Δράκε Είσαι Εδώ*; Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- ^x Δροσίνης, Γεώργιος (χ.χ.). *Παιδικά Παραμύθια*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι.Ν. Σιδέρης.
- ^{xi} Ελύτης, Οδυσσέας (1986). *Τα Ρω του Έρωτα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ύψιλον.
- ^{xii} Το ποίημα προέρχεται από το *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων των Γ΄-Δ΄ Δημοτικού. Στο Σκολεϊό του Κόσμου*. Αθήνα: ΙΤΥΕ Διόφαντος.
- ^{xiii} Το ποίημα προέρχεται από το *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων των Ε΄- ΣΤ΄ Δημοτικού. Με Λογισμό και μ΄ Όνειρο*. Αθήνα: ΙΤΥΕ Διόφαντος.
- ^{xiv} Το ποίημα προέρχεται από το *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων των Γ΄-Δ΄ Δημοτικού. Στο Σκολεϊό του Κόσμου*. Αθήνα: ΙΤΥΕ Διόφαντος.
- ^{xv} Το ποίημα προέρχεται από το βιβλίο *Η Γλώσσα 2*, σ. 122.
- ^{xvi} Πρόκειται για την αξιοποίηση της δημιουργικής τεχνικής του αντίστροφου ιδεοκαταιγισμού. Βλ. και <http://www.designorate.com/design-thinking-tools-reverse-brainstorming/>.
- ^{xvii} Η τεχνική *Κάτι Θετικό, κάτι Αρνητικό, κάτι Ενδιαφέρον* αφορά την τεχνική PMI (Plus, Minor, Interesting) του Edward De Bono για την καλλιέργεια της αποκλίνουσας ή πλάγιας σκέψης. Βλέπε <http://www.funretrospectives.com/pmi-plus-minus-interesting/> και De Bono, Edward (2014).
- ^{xviii} Την ευθύνη για τη μετάφραση των στίχων από το πρωτότυπο φέρει η γράφουσα, Φ. Εγγλέζου. Το απόσπασμα προέρχεται από το πρωτότυπο έργο του Rudyard Kipling (1902), *The elephant's child. Just So Stories*.
- ^{xix} Πρόκειται για τα «μόρια περιστάσεως» του Ερμαγόρα του Τημνίτη, που βοηθούν στον προσδιορισμό μιας περίπτωσης.

Επίσης, αναφέρονται από τον Κικέρωνα στο *De Inventione* και από τον Κουιντιλιανό στο *Institutio Oratoria*, ενώ κατέχουν σημαντική θέση σε ένα από τα *Προγυμνάσματα* του Αφθόνιου, τη διήγηση (*narratio*).

^{xx} Τα παιχνίδια: *Το σακούλι με τις ιστορίες* και οι *Παραμυθοτράπουλες* είναι εμπνευσμένα από τον Rodari. Δες και Καλογήρου, Τζίνα (1999). *Τέρψεις και Ημέρες Ανάγνωσης*. Αθήνα: Εκδόσεις της Σχολής Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου.

^{xxi} Δες το παραπάνω σχόλιο.

^{xxii} Βλέπε Νάκα (2005).

^{xxiii} Δες και Egglezou, Fotini (2016).

^{xxiv} Η εικόνα που παριστάνει τη βασική δομή του επιχειρήματος προέρχεται από το προτεινόμενο μοντέλο, όπως παρουσιάζεται στη διδακτορική διατριβή της Φωτεινής Εγγλέζου. Βλέπε και Εγγλέζου (2014).

^{xxv} Τα πνευματικά δικαιώματα των ενδεικτικά προτεινόμενων κειμένων έχουν οι δημιουργοί τους, όπως αναγράφονται στη βιβλιογραφία.

^{xxvi} Το παιχνίδι της ανακριτικής καρέκλας αποτελεί τεχνική θεάτρου που χρησιμοποιείται σε ποικίλες παραλλαγές για την εξοικείωση των μαθητών με την παραγωγή απλής μορφής επιχειρημάτων. Δες και Γκόβα, Νίκο: *Ασκήσεις- Παιχνίδια - Τεχνικές Θεάτρου και Εκπαιδευτικού Δράματος*. dide-anatol.att.sch.gr/perival/FAKELOS.../Govas_10PaixnidiaRolon.doc

^{xxvii} Με τον όρο ενημέρωση αναφερόμαστε στη μεταβατική πρόταση που προετοιμάζει το ακροατήριο να ακούσει τους λόγους που στηρίζουν μίαν άποψη/θέση.

^{xxviii} Το επίθετο «κυδιάνειρα» σημαίνει δοξασμένη. Στα αρχαία χρόνια ο ποιητής Όμηρος μας μαρτυρά ότι ένας ήρωας ήταν μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα όχι μόνο επειδή διακρινόταν στη μάχη αλλά και στις συζητήσεις, στη συνέλευση και στις συζητήσεις των πολιτών. Με άλλα λόγια, δεν αρκούσε να έχει μόνο φυσική δύναμη αλλά και δύναμη στο μυαλό και στον λόγο, ώστε να πείθει τους άλλους και να τους συμβουλεύει για το καλό της πόλης τους.

^{xxix} Ο διάδρομος της συνείδησης είναι θεατρική τεχνική που βοηθά στην παραγωγή δίπλευρης σκέψης αναφορικά με ποικίλα θέματα. Βλέπε και Γκόβα, Νίκο (2003).

^{xxx} Για την Τεχνική του Έξι Σκεπτόμενων καπέλων του DeBono δεσ και DeBono, Edward (1986). *Six Thinking Hats*. Granica Editions.

^{xxxi} Η τεχνική της γυάλας εφαρμόζεται όχι μόνο στην τάξη αλλά και σε επιχειρήσεις. Βλέπε και Cholewinski, Michael (1999).

^{xxxii} Βλέπε και

<https://static1.squarespace.com/static/564f4570e4b07b93990a546e/t/57b88b62414fb53695b53d5a/1471712143423/Tennis+Debates+Instructions.pdf>

^{xxxiii} Για την τεχνική της ανασκευής των τεσσάρων βημάτων βλέπε και <https://www.debateablekids.com/four-step-refutation.html>

^{xxxiv} Η τεχνική της αντιλογίας των τεσσάρων γωνιών είναι μια συνήθης τεχνική για την εξάσκηση μαθητών κάθε ηλικίας στην ανταλλαγή επιχειρημάτων και εμφανίζεται σε ποικίλες παραλλαγές. Βλέπε και Kennedy, Ruth (2007).

^{xxxv} Οι αγώνες αντιλογίας αποτελούν μια ιδιαίτερα απαιτητική διαδικασία για τους μαθητές των Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεων του Δημοτικού. Η εφαρμογή τους προϋποθέτει την εξοικείωση των μαθητών με όλες τις προηγούμενες δραστηριότητες αναφορικά με την καλλιέργεια της επιχειρηματολογίας. Σε διαφορετική περίπτωση, **δεν συνιστάται** η εφαρμογή τους. Επίσης, η λίστα των κριτηρίων της ΜΕΔΟΥΣΑΣ, τα οποία εφαρμόζονται στους Αγώνες Αντιλογίας-Επιχειρηματολογίας του Υπουργείου Παιδείας σε μαθητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (βλέπε και https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2012/121228_att00076.doc) παρουσιάζονται ως υλικό που προορίζεται κυρίως για τους εκπαιδευτικούς που εφαρμόζουν το πρόγραμμα, ώστε να γνωρίσουν καλύτερα τη μεθοδολογία που πρέπει να ακολουθηθεί, ώστε να κατευθύνουν σωστά τους μαθητές/τριες. Η αξιολόγηση στην περίπτωση των αγώνων με μαθητές Δημοτικού μέσα στην τάξη μπορεί να γίνει και με απλή ανάταση των χεριών των

υπόλοιπων μαθητών/τριών υπέρ της ομάδας του Λόγου ή του Αντιλόγου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαρελά, Αγγελική (2012). *Δράκε, Δράκε Είσαι Εδώ*; Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Γκόβας, Νίκος (2003). *Για ένα Νεανικό και Δημιουργικό Θέατρο: Ασκήσεις, Παιχνίδια, Τεχνικές*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Γκόβας, Νίκος: *Ασκήσεις- Παιχνίδια - Τεχνικές Θεάτρου και Εκπαιδευτικού Δράματος*. Ανακτήθηκε την Πέμπτη 28/6/2018 από την ηλεκτρονική διεύθυνση: dide-anatol.att.sch.gr/perival/FAKELOS.../Gonas_10PaixnidiaRolon.doc

Γουλής, Δημήτριος, Γρόσδος, Σταύρος, Ντάγιου, Ευγενία και Παπαδοπούλου, Σμαράγδα (χ.χ.). *Η Γλώσσα μας 2*. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Δροσίνης, Γεώργιος (χ.χ.). *Παιδικά Παραμύθια*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι.Ν. Σιδέρης.

Εγγλέζου, Φωτεινή (2017). Διδασκαλία της επιχειρηματολογικής πειθούς και ρητορική παιδαγωγική: ένα παράδειγμα πειραματικής εφαρμογής σε μαθητές Δημοτικού, *Επιστημονική Επετηρίδα* (Εκπαιδευτικών Π.Ε. Ν. Κορινθίας), Τεύχος 4, σσ. 21-30 (ISSN24080594).

Εγγλέζου, Φωτεινή (2014). *Η Διδασκαλία της Επιχειρηματολογίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Από τον Προφορικό στον Γραπτό Λόγο. Θεωρία και Πράξη. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Ελύτης, Οδυσσέας (1986). *Τα Ρω του Έρωτα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ύψιλον.

Ηλιόπουλος, Βαγγέλης (1997). *Ο Τριγωνοψαρούλης*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Καλογήρου, Τζίνα (1999). *Τέρψεις και Ημέρες Ανάγνωσης*. Αθήνα: Εκδόσεις της Σχολής Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου.

Κατσίκη-Γκίβαλου, Άντα, Παπαδάτος, Γιάννης, Πάτσιου, Βίκυ, Πολίτης, Δημήτριος και Πυλαρινός, Θεοδόσιος(χ.χ.). *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων των Γ'- Δ' Δημοτικού. Στο Σκολεϊό του Κόσμου*. Αθήνα: ΙΤΥΕ Διόφαντος.

Κατσίκη-Γκίβαλου, Άντα, Καλογήρου, Τζίνα, Παπαδάτος, Γιάννης, Πρωτονοταρίου, Στέλλα και Πυλαρινός, Θεοδόσιος (χ.χ.). *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων των Ε' - Στ' Δημοτικού. Με Λογισμό και μ' Όνειρο*. Αθήνα: ΙΤΥΕ Διόφαντος

Kennedy, George A. (2014). *Ιστορία της Κλασικής Ρητορικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.

Manguel, Alberto (1997). *ΗΙστορία της Ανάγνωσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνης.

Νάκας, Θανάσης (2005). *Σχήματα (Μορφο)λεξικής και Φραστικής Επανάληψης*. Αθήνα: Πατάκης.

Πιτσόρνο, Μπιάνκα και Ρομπέρτο Πιουμίνι (2005). *Οι φίλοι του Σέρλοκ-Το μυστικό της Ανγκάθα Έβανς*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Cholewinski, Michael (1999). Fishbowl: A speaking activity, Ανακτήθηκε την Πέμπτη 28/6/2018 από την ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.researchgate.net/publication/242549591_Fishbowl_A_Speaking_Activity

Collard, Mark (n.d.). *Ice Breakers - Impact Student Leadership University*. Ανακτήθηκε στις 26/5/2018 στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.ucmo.edu/current-students/student-experience/student-organizations/student-services-for-your-organization/icebreaker-team-builderpacket.pdf>

De Bono, Edward (2014). *Creative and lateral thinking*: Edward De Bono. Στο *Encyclopedia of Educational Theory and Philosophy* (pp. 187-189). Thousand Oakes, CA: Sage.

De Bono, Edward (1986). *Six Thinking Hats*. Granica Editions.

Egglezou, Foteini (2016). The use of common topics in teaching creative writing, *Rhetoric and Communication E-Journal*, 23, University of Sofia, ISSN 13144464.

Kennedy, Ruth (2007). In-class debates: Fertile ground for active learning and the cultivation of critical thinking and oral communication skills, *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 19(2), pp. 183-190.

Kipling, Rudyard (1902). *Just So Stories for Little Children*. London: Macmillan & Co.

Mahon, Wade A. (2001). The rhetorical elocution movement. *Rhetoric Society Quarterly*, 31(4), pp. 67-88.

Marrou, H.I. (1956). *A History of Education in Antiquity*. London: Sheed and Ward.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητα 4.2.

α, β, α, α, β, δ, α

Ενότητα 4.3.

6-4-1-2-5-7-3

Ενότητα 4.4.

ΣΩΣΤΟ-ΣΩΣΤΟ-ΛΑΘΟΣ-ΛΑΘΟΣ-ΣΩΣΤΟ-ΣΩΣΤΟ

Ενότητα 5.

Βάζω √ στα κουτάκια των ασκήσεων 1-3-6-7.

Ενότητα 6.1.

Υ,Υ,Υ,ΣΤ

Ενότητα 6.4.

Α. Διαγράψω τα γ και ε.

Β. γ

Γ. δ

Δ. γ, β, γ (ψυχολογικό επιχείρημα), γ (ψυχολογικό επιχείρημα)

Ενότητα 6.20.

Α-1

Β-4

Γ-5

Δ-3

Ε-2

Ενότητα 9

1-γ

2-γ και δ και ε και στ

